

HƏZRƏTİ
YUSUF
PEYĞƏMBƏR

Harun Yəhya (Adnan Oktar)

Hz.Yusif peyğəmbər Quranda həyatı və mübarizəsi haqqında ətraflı məlumat verilən peyğəmbərlərdən biridir. Hz.Yusifin və atası Hz.Yəqubun başlarına gələn hadisələr Quranın «Yusif» surəsində bəhs edilir və bu surənin əvvəlində də qeyd edildiyi kimi «ən gözəl hekayətlərdən» biridir.

Hz.Yusif kiçik yaşlarında ikən ona paxıllıq edən qardaşları tərəfindən bir quyuya atılmış, sonra qul kimi satılmış, sonra da böhtana məruz qalaraq uzun illər zindanda qalmış, illərlə bu cür çətinliklərlə sınağa çəkilmişdir. Nəticədə Allah onu bütün sıxıntılardan xilas edərək güc və iqtidar vermişdir.

Hz.Yusif peyğəmbərin bütün bu hadisələr qarşısında nümayiş etdirdiyi böyük səbri və təvəkkülü, ətrafındakı bütün insanların diqqətini cəzb edən gözəl əxlaqı və etibarı, ona tələ quranlara qarşı məntiqli tədbirləri və qurduğu adekvat planlar, inananlar üçün böyük hikmətlər və nümunələr daşıyır. Buna görə də əlinizdəki kitabda Hz.Yusif peyğəmbərin həyatı və mübarizəsi araşdırılır, Yusif hekayətinin incə məqamları və hikmətləri izah edilir və oxucular Yusif peyğəmbərdə olan imana, şüura və əxlaqa nail olmaq üçün cəhd göstərməyə dəvət edilir.

Müəllif haqqında

Harun Yəhya imzasından istifadə edən Adnan Oktar 1956-cı ildə Türkiyənin Ankara şəhərində anadan olmuşdur. 1980-ci illərdən bu günə qədər iman, elm və siyasət mövzularında xeyli əsər yazmışdır. Bununla yanaşı, müəllifin təkamülçülərin (darvinistlərin) saxtakarlığını, onların iddialarının heç bir elmi həqiqətə əsaslanmadığını göstərən, habelə darvinizmin

qanlı ideologiyalarla şübhəli əlaqələrini üzə çıxaran bir çox mühüm əsərləri var.

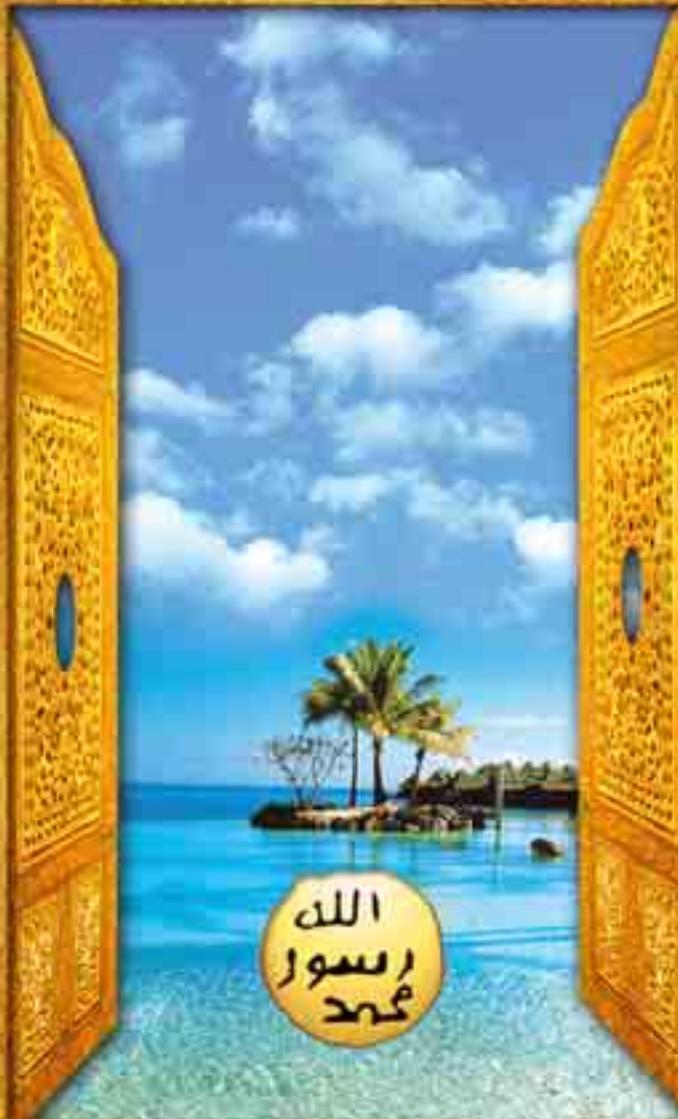
Müəllifin əsərlərindəki əsas məqsəd Quranı bütün dünyada təbliğ etmək, bununla insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi əsas iman məsələləri barədə dərinlən düşünməyə sövq etmək, inkarçı sistemlərin çürük əsaslarını və batil icraatlarını hər kəsə göstərməkdir.

Həmçinin müəllifin bu günə kimi 60 müxtəlif dilə tərcümə edilən təxminən 300 əsəri dünyanın hər yerində geniş oxucu kütləsi tərəfindən təqdirə qarşılıdır.

Harun Yəhyanın külliyyatı -Allahın icazəsi ilə- XXI əsrdə insanları Quranda bildirilən əmin-amanlığa və sülhə, dürüstlüyə və ədalətə, gözəlliyə və xoşbəxtliyə aparmaqda bir vasitə olacaqdır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ
رَسُولُهُ
مُحَمَّدٌ

HƏZRƏTİ
YUSUF
PEYĞƏMBƏR

Harun Yəhya (Adnan Oktar)

MÜƏLLİF VƏ ONUN ƏSƏRLƏRİ HAQQINDA

Harun Yəhya imzasından istifadə edən müəllif Adnan Oktar 1956-cı ildə Ankarada anadan olub. Orta məktəbi Ankarada oxuyub. Sonra İstanbulda Memar Sinan Universitetinin gözəl sənətlər fakültəsində və İstanbul Universitetinin fəlsəfə bölümündə təhsil alıb. 1980-ci illərdən bu günə qədər dini (imani), elmi və siyasi mövzularda xeyli əsər yazıb. Bununla yanaşı, müəllifin təkamülçülərin (darvinistlərin) saxtakarlığını, onların iddialarının heç bir elmi həqiqətə əsaslanmadığını göstərən, habelə darvinizmin qanlı ideologiyalarla şübhəli əlaqələrini üzə çıxaran bir çox mühüm əsərləri var.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30000 şəkildən ibarət olan cəmi 45000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 60 müxtəlif dilə tərcümə edilmişdir.

Müəllifin bu imzası inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət əlaməti olaraq seçilib: onları yad etmək məqsədilə Harun və Yəhya adlarından istifadə edilir. Rəsulullahın möhürünün müəllif tərəfindən kitabların üz qabığına vurulmasının simvolik mənası isə onların içindəkilərlə bağlıdır. Bu möhür Qurani-Kərimin Allahın sonuncu Kitabı və sonuncu sözü, Peyğəmbərimizin isə peyğəmbərlərin sonuncusu olmasının rəmzidir. Müəllif bütün yazılarında Qurani və Rəsulullahın sünnəsini rəhbər tutur. Bununla da inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün əsas iddialarını bir-bir puça çıxarmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tamamilə susduracaq sonuncu sözü söyləməyi hədəf seçir. Çox böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhürü bu sonuncu sözü söyləmək niyyətinə bir dua kimi istifadə edilir.

Müəllifin əsərlərindəki əsas məqsəd Qurani bütün dünyada təbliğ etmək, bununla insanları Allahın mövcudluğu, təkliyi və axirət kimi əsas iman məsələləri barədə dərinlən düşünməyə sövq etmək, inkarçı sistemlərin çürük əsaslarını və batil təbiqatlarını hər kəsə göstərməkdir.

Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan

ABŞ-a, Böyük Britaniyadan İndoneziyaya, Polşadan Bosniya-Hersoqovinaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və MDB ölkələrinə qədər dünyanın əksər ölkələrində maraqla qarşılanır və oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnak, uyuğur, İndoneziya, malay, benqal, sırp, bolqar, yapon, Çin, Azərbaycan, Kışvahili (Tanzaniyada istifadə edilir), Hausa (Afrikada danışılır), Dhivelhi (Mavritaniyada danışılır), Danimarka, İsveç kimi dillərə tərcümə edilən bu əsərlər geniş oxucu kütləsi tərəfindən maraqla izlənilir.

Dünyanın dörd bir tərəfində böyük rezonans doğuran bu diqqətəlayiq əsərlər insanların çoxunun iman gətirməsinə, əksər adamların da öz imanını kamilləşdirməsinə səbəb olur. Bu kitabları oxuyan və incələyən hər kəs onlardakı hikməti, habelə yığcam, dolğun, asan başa düşülən səmimi üslubu, həyatı həqiqətlərin elmi-məntiqi izahını dərhal görür. Bu əsərlər hər bir kəsə tez bir zamanda təsir etmək, tam nəticə vermək, etirazlara yer qoymamaq və dəlillərin elmiyi kimi xüsusiyyətlərə malikdir. Bu əsərləri oxuyan və onların üzərində ciddi düşünən adamların materialist fəlsəfəni, ateizmi, başqa batıl fikir və fəlsəfələri müdafiə etməsi daha əsla mümkün deyil. Bəziləri müdafiə etsələr belə bunu yalnız inadkarlıq üzündən edəcəklər, çünki onların fikirlərinin əsasları çürükdür.

Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhyanın külliyyatında elmi düşüncə nöqteyi-nəzərindən məğlub ediliblər. Şübhə yoxdur ki, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmətindən və onun ifadə etdiyi fikirlərin gözəlliklərindən qaynaqlanırlar.

Müəllifin özü isə bu əsərlərinə görə lovğalanmır, əksinə, Allahın hidayətinə vasitəçi olmağa niyyət edir. Bundan başqa, bu əsərlər nəşr edilərkən heç bir maddi qazanc güdülür.

Bu həqiqətlər nəzərə alınmalıdır. O zaman məlum olar ki, insanları onlara görmədiyini görməkdə kömək edən, onların hidayətə gəlməsinə səbəb olan belə əsərlərin oxunmasına həvəsləndirməyin özü də çox mühüm xidmətdir. Bu dəyərlə əsərləri tanımaq əvəzinə insanların zehni qarışdıran, fikirlərinin qarışmasına səbəb olan, şübhə və tərəddüdləri aradan qaldırmağa, imanı xilas etməyə bir təsiri olmadığı təcrübədən keçirilən kitabları yaymaq yalnız və yalnız əmək və vaxt itkisi demək olacaq. İmanı xilas etməkdən daha çox müəllifin ədəbi gücünü göstərməyə yönəlmiş kitablarda bu təsirin olmayacağı aydındır. Bu mövzu ilə bağlı şübhəsi olanlar varsa, onlar Harun Yəhyanın əsərlərinin yeganə məqsədinin dinsizliyi aradan qaldırmaqdan və Quran əxlaqını yaymaqdan ibarət olduğunu, bu xidmətdəki təsir gücünün, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin aydın göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlamaq bilər. Bunu qəti şəkildə yəqinləşdirmək və anlamaq lazımdır ki, dünyadakı zülm və iğtişaların, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin əsas səbəbi dinsizliyin ideya hakimiyyətidir.

Bunlardan qurtulmağın yolu isə dinsizliyin ideya cəhətdən məğlub edilməsi, imani həqiqətlərin ortaya çıxarılması və Quran əxlaqının insanların dərk edib mənimsəyə biləcəyi şəkildə çatdırılmasıdır. Dünyanı hər gün daha çox zülmə, iğtişaş və fəsadlara məruz qoymaq istəyənlərin niyyətini nəzərə alsaq bəlli olar ki, bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə yerinə yetirilməsi çox vacibdir. Əks təqdirdə çox gec ola bilər. Bu əhəmiyyətli xidmətdə çox böyük bir vəzifəni öz üzərinə götürmüş Harun Yəhyanın külliyyatı Allahın icazəsi ilə XXI əsrdə insanları Quranda bildirilən əmin-amanlığa və barışa, doğruluq və ədalətə, gözəllik və xoşbəxtliyə aparmaqda bir vasitə olacaq.

OXUCUYA

- Bu kitabda və digər çalışmalarımda təkamül nəzəriyyəsinin özünü doğrultmamasına və puç olmasına aid fikirlərə geniş yer ayırmağımın əsas səbəbi adicəkilən nəzəriyyənin əslində din əleyhinə düşüncə və təlimlərdən ibarət olmasıdır. Yaradılışı və bilavasitə Allahın varlığını inkar edən darvinizm 150 ildir ki, bir çox insanın öz imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olur. Buna görə də bu nəzəriyyənin aldadıcı olduğunu sübuta yetirmək və diqqətə çatdırmaq çox mühüm imani vəzifədir. Bunu insanlara çatdırmaq isə daha vacibdir.
- Bəzi oxucularımızın bəlkə də tək cə bir kitabımızı oxumağa fürsəti olacaq. Buna görə də hər bir kitabımızda bu mövzuya qısa da olsa yer ayırmağı məqsədəuyğun bilirik.
- Nəzərə çatdırılması lazım olan digər bir məsələ də bu kitabların içindəkilərlə əlaqədardır. Yazıcının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri işığında izah olunur, insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və onlara uyğun yaşamağa dəvət edirlər. Allahın ayələri ilə bağlı bütün məsələlər isə oxucunun şüurunda heç bir şübhə və ya sual yaratmayacaq şəkildə açıqlanır.
- Bu izahatda istifadə edilən səmimi, sadə və axıcı üslub kitabların 7 yaşdan 70 yaşa qədər hər kəs tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Belə təsirli və dəlil-sübutlu izahat sayəsində kitablar birməfəsə oxunur. Hətta dini rədd etmək fikrində qəti olanlar da bu kitablarda göstərilən həqiqətlərdən təsirlənir və deyilənlərin doğruluğunu inkar edə bilmir. Bu kitabı və müəllifin digər əsərlərini həm təklikdə, həm də qarşılıqlı söhbət, polemika şəraitində rahat oxumaq mümkündür. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən bir qrup oxucunun onları birlikdə oxuması mövzu ilə bağlı fikir və təcrübəsini də bir-biri ilə bölüşməsi səbəbindən yararlı olacaq.
- Bununla belə sadəcə olaraq Allah rizası üçün yazılan bu kitabların tanınmasına və oxunmasına kömək etmək də böyük xidmətdir. Çünki müəllifin bütün kitablarında oxucuya müsbət təsir bağışlayan məsələləri sübut etmək üsulu çox güclüdür. Həmçinin dini izah etmək istəyənlərin əlindəki ən təsirli üsullardan biri də bu kitabları hamının oxumasını təşviq etmək, buna çalışmaqdır.
- Müəllifin digər əsərlərinin üz qabığının şəkillərinin kitabların son hissəsinə əlavə edilməsinin də mühüm səbəbləri var. Kitabı əlinə alan hər bir adam yuxarıda qeyd etdiyimiz xüsusiyyətləri özündə toplayan və oxumaqdan xoşlandığını ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə malik olan çoxlu əsərlərin olduğunu gö-rəcəkdir. Eyni zamanda həm dini, həm də siyasi mövzularda istifadə edəcəyi mənbələrin mövcudluğuna şahid olacaq.
- Başqa kitablarda rast gəldiyimiz şəxsi fikirlərə, müəllif qənaətlərinə, şübhəli mənbələrə əsaslanan izahlara, müqəddəslərə qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirməyən üslublara, ümitsizliyə aparan şübhəli yazılara və digər çatışmazlıqlara bu əsərlərdə rast gələ bilməzsiniz.

Bu tərcüməməizdə istifadə edilən ayələr əsasən Ziya Bünyadovun və Vasim Məmmədəliyyəvin birlikdə hazırladığı Qurannın Azərbaycan dilindəki tərcüməsindən götürülmüşdür.

Harun Yəhya, tərcümə: Elşad Miri, «Yusif peyğəmbər», Türkiyə, İstanbul, iyul 2009, 136 səh.

Kitabla bağlı arzu və təkliflərinizi www.islam.com.az saytının aşağısında göstərilən elektron ünvana (elshad@islam.com.az) təqdim etməyinizi xahiş edirik. Təklifləriniz inşaAllah sonrakı nəşrlərdə nəzərə alınacaqdır.

Sifariş və təklif üçün zəng edin: (012) 418-32-62, (055) 211-50-11

Tərcümə edən .....Elşad MİRİ
Redaktor .....Məhəbbət Seyidova
Korrektor .....Şəlalə Arifqızı
Səhifələyən .....Məryəm Selcan

www.harunyahya.az / www.islam.com.az

© Elshad Miri

GLOBAL PUBLISHING

Talatpasa Mah. Emirgazi Caddəsi İbrahim Elmas İsmərkezi A Blok Kat 4
Okmeydanı - İstanbul Tel: (+90 212) 222 00 88

Secil Ofset / 100 Yıl Mahallesi MAS-SIT Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77
Bağcılar-İstanbul Tel: (+90 212) 629 06 15

İÇİNDƏKİLƏR

Giriş	8
Peyğəmbərlər tarixi	12
Yusif peyğəmbərin uşaqlığı	20
Hz.Yusifin yeni həyatı.....	40
Hz.Yusifin zindan günləri	57
Hz.Yusifin Misirdə idarəçilik dövrü	71
Hz.Yusifin yuxusunun gerçəkləşməsi.....	97
Nəticə.....	103
Təkamül yalanı	105

Quran insanlara yol göstərmək üçün Allah tərəfindən göndərilmiş bir rəhbər kitabdır. Quran içində ən düzgün açıqlamaların olduğu, insanlara müjdələr verən, onları oyandıraraq çəkəndirən və onlara Allahdan bir mərhəmət olan yeganə haqq kitabdır. Buna görə də insanların ilk növbədə oxumalı və öyrənməli olduğu kitab Qurandır. Quranda Allahın hökmləri ilə yanaşı bir çox məsələlərdə insanlara ən düzgün olan məlumatlar çatdırılır. Quranın hər bir ayəsi hikmətlə doludur. Allah Quranda peyğəmbərlərin həyatında baş verən əhvalatlardan bəhs edərək bizə çox mühüm hikmətləri öyrədir. Hər peyğəmbərin hekayəti bizə həm iman dərsləri, həm də içində yaşadığımız cəmiyyətdə və dövrdə necə hərəkət etməyimizi göstərən nümunələr verir. Bu hekayətləri ətraflı öyrənmək, onların hikmətini dərk etməyə çalışmaq və bunun üçün Allaha dua etmək hər müsəlmanın borcudur.

Biz də bu kitabda keçmiş peyğəmbərlərdən biri olan Həzrəti Yusifin həyatını və mübarizəsini incələyəcəyik. Allahın Həzrəti

Yusif haqqında bizə öyrətdiyi xəbərlərin hikmətlərini öyrənməyə çalışacağıq.

Hz.Yusifin bir xüsusiyyəti də onun Quranda həyatı haqqında daha çox və ətraflı məlumat verilən bir neçə peyğəmbərdən biri olmasıdır. Quranın uzun surələrindən biri olan “Yusif” surəsinin əksər hissəsi onun və ailəsinin həyatından bəhs edir. Surənin əvvəlində isə Allah bu hekayətin mühüm “ayələr”, yəni dəlil və hikmətlər ehtiva etdiyini belə bildirir:

“Yusifin və qardaşlarının əhvalatında soruşanlar üçün ibrətlər vardır” (“Yusif” surəsi, 12/7)

Allah Quranda Hz.Yusifin həyatına geniş yer ayırdığı üçün şübhəsiz ki, möminlərin bu hekayətdən götürəcəyi çox dərslər var. “Yusif” surəsinin axıncı ayəsində də peyğəmbər qissələrinin (hekayətlərinin) özündə “ağıl sahibləri”, yəni imani ağıla və hikmətə sahib olan, dünyanın gerçəyini qavraya bilən möminlər üçün əhəmiyyətli ibrət dərslərini ehtiva etməsi təkrar vurğulanır:

“Peyğəmbərlərin hekayətlərində ağıl sahibləri üçün sözsüz ki, bir ibrət vardır. Bu Quran uydurma bir söz deyildir. Ancaq özündən əvvəlkilərin təsdiqi, hər bir şeyin müfəssəl izahıdır. O, iman gətirən bir tayfa üçün hidayət və mərhəmətdir!” (“Yusif” surəsi, 12/111)

Peyğəmbər hekayətlərinin hikmətlərindən biri də ayələrin ancaq hadisələrin baş verdiyi dövrdən bəhs etməsi deyil, bütün dövrlərdə, gələcəkdə də insanlara bəzi dərslər verməsi və baş verə biləcək hadisələrə işarə etməsidir. “Yusif qissəsi”nin də bu mənada çoxlu mənası var. Hz.Yusif peyğəmbərin həyatına nəzər salanda demək olar ki, hər dövrdə müsəlmanların eyni çətinliklərə məruz

qaldığını, dini yaşamayan insanlar tərəfindən bəzi böhtanlara məruz qaldığını, səbrlə və təvəkküllə hərəkət etməsi lazım gələn bir çox vəziyyətlə qarşılaşdıqlarını görmək olar. Hz. Yusif kiçik yaşlarında ikən qardaşları tərəfindən bir quyuya atılaraq ölümün cənginə verilmiş, sonra qul kimi satılmış, böhtana məruz qalaraq uzun illər həbsxanada qalmışdır. Bir sözlə, müxtəlif çətinliklərlə sınağa çəkilmişdir. Möminlər Yusif peyğəmbərin həyatına nəzər salsalar, öz həyatlarında baş verən hadisələrlə çox oxşarlıqlar görəcəklər. Bu, Allahın dəyişməyən qanunu, möminlərin hər dövrdə yaşadığı oxşarlıqlardır. Allahın qanununda dəyişikliyin olmayacağı müxtəlif Quran ayələrində xəbər verilmişdir:

“Bu, səndən əvvəl göndərdiyimiz peyğəmbərlər barəsindəki qayda-qanuna müvafiqdir. Sən Bizim qayda-qanunumuzda heç bir dəyişiklik tapa bilməzsən!” (“İsra” surəsi, 17/77)

“Allahın əvvəldən qoyduğu qayda-qanun belədir. Sən Allahın qayda-qanununda heç vaxt bir dəyişiklik görə bilməzsən!” (“Fəth” surəsi, 48/23)

Allah Hz. Yusifə qarşı qurulan tələlərdən sonra - quyuya atılmasından, böhtana məruz qalmasından, nahaq yerə zindanda yatmasından və uzun illər orada yaddan çıxarılandan - onu xəzinələrin rəhbəri etmişdir. Ona güc, mal və iqtidar vermişdir. Hər məsələdə olduğu kimi Allahın qanunu burada da keçərlidir. Allah məruz qaldıqları çətinliklərdən sonra möminləri rifaha qovuşduracağını ayələrdə vəd vermişdir:

“Allah aranızdan iman gətirib yaxşı işlər görənlərə - yalnız Mənə ibadət edərlər, heç nəyi Mənə şərikinə qoşmazlar

deyə - onları özlərindən əvvəlkilər kimi yer üzünün varisləri edəcəyini, onlar (möminlər) üçün onların Allahın Özü bəyəndiyi dinini möhkəmləndirəcəyini və onların qorxusunu sonra əmin-amanlıqla əvəz edəcəyini vəd buyurmuşdur. Bundan sonra küfr edənlər şübhəsiz ki, əsl fasiqlərdir!” (“Nur” surəsi, 24/55)

Digər peyğəmbər hekayətləri kimi Yusif qissəsini oxuyan möminlər də çoxlu müjdələrlə qarşılaşar və çoxlu dərslər götürürlər. Elə isə hər mömin bu qissələri oxumalı, onlardakı hikməti dərk etməyə çalışmalıdır. Yusif hekayətini yaxşı başa düşmək mömin insanların həyatı boyu, hətta gündəlik həyatında da istifadə edəcəyi bir təcrübə yaradacaq.

Peyğəmbərlər tarixinə nəzər yetirəndə bir həqiqətlə qarşılaşırıq: peyğəmbərlərin əksəriyyəti eyni nəsiləndən gəlir. Bu məsələ Quranda bir çox yerdə xəbər verilir:

“Bunlar Adəmin və Nuhla gəmiyə mindirdiyimiz adamların nəslindən, İbrahimin, İsrailin (Yəqubun) nəslindən seçib haqq yola yönəltdiyimiz və Allahın nemət bəxş etdiyi peyğəmbərlərdəndir...” (“Məryəm” surəsi, 19/58)

Ayənin ifadəsindən də aydın olduğu kimi, onlara peyğəmbərlik verilən bu üstün insanlar Allah tərəfindən xüsusi olaraq seçilən və düzgün yola salınan insanlardır. Allahın bir insanı seçməsi əlbəttə ki, çox böyük şərəfdir. Buna görə də peyğəmbərlər həm Allah tərəfindən seçildiklərinə, həm də sahib olduqları gözəl əxlaqa görə çox dəyərlı insanlardır.

İlk peyğəmbər olan Hz.Adəmdən sonra Quranda adı qeyd edilən peyğəmbər Hz.Nuhdur. Məlum olduğu kimi, Hz.Nuh Allahın

varlığını, birliyini inkarçı bir qövme anlatmaq üçün çox səbr və iradə nümayiş etdirmişdir. Qövmünün inkarçılıqda ısrar etməsindən sonra Allah böyük bir tufan yaradaraq onları suda boğmuşdur. Təkcə Hz.Nuh və onunla birlikdə iman gətirənlər qurtulmuş, Allahın vəhyinə uyğun olaraq hazırladıqları gəmi sayəsində tufandan qorunmuşdular. Allah Quranda Hz.Nuhdan fəxrlə bəhs edir:

“Bütün aləmlər içərisində Nuha salam olsun! Həqiqətən Biz yaxşı əməl sahiblərini belə mükafatlandırırıq! Şübhəsiz ki, o, Bizim mömin bəndələrimizdən idi!” (“Saffat” surəsi, 37/79-81)

Başqa bir ayədə isə Hz.Nuhun nəslinin “baqi” qaldığı, yəni yer üzündə kəsilmədən davam etdiyini Allah belə bildirir:

“Həqiqətən Nuh Bizə dua etmiş, onun duası necə də gözəl qəbul olunmuşdu! Biz onu və ailəsini böyük fəlakətdən qurtardıq. Məhz onun nəslini baqi etdik” (“Saffat” surəsi, 37/75-77)

Hz.Nuhdan sonra nəsillər gəlib keçib. İnsanlar yenə azğınlaşaraq Allahdan üz çevirib bütlərə sitayiş etməyə başlamışdılar. Bu dövrdə Allah yenidən insanları Haqq Dinə, gerçək Rəbbimiz olan Allaha dəvət etməsi üçün Hz.İbrahimi peyğəmbərliklə vəzifələndirmişdir. Hz.İbrahim Hz.Nuhun yer üzündə “baqi” qalan nəslindəndir. Quranda Allah **“Həqiqətən İbrahim də onun (Nuhun) bir qolundandır” (“Saffat” surəsi, 37/83)** şəklində buyurur.

Hz.İbrahim Allahın tərifiədiyi çox saleh və mübarək bir insandır. Belə ki, Allah onu Özünə “dost tutmuşdur”. Bir ayədə Allah belə buyurur:

“Yaxşı əməl sahibi olub özünü Allaha təslim edən, İbrahim hənif dininə tabe olan şəxsdən din etibarilə daha gözəl kim ola bilər? Həqiqətən Allah İbrahimi dost tutmuşdur!” (“Nisa” surəsi, 4/125)

Həz.İbrahim yenə Quranda bildirildiyi kimi:

“Həlim xasiyyətli, yalvarıb-yaxaran və özünü tamamilə Allaha təslim etmiş bir zat idi” (“Hud” surəsi, 11/75)

“Allaha müti, batıldən haqqa tapınan bir imam idi. O, heç vaxt müşriklərdən olmamışdı” (“Nəhl” surəsi, 16/120)

“O, Allahın nemətlərinə şükr edən idi. Allah da onu seçdi və düz yola yönəltdi” (“Nəhl” surəsi, 16/121)

“Allah İbrahim övladına kitabı, hikməti və onlara böyük mülk bəxş etdi” (“Nisa” surəsi, 4/54)

“Nəslindən bir çoxunu peyğəmbərliyə çatdırdı” (“Ənam” surəsi, 6/84)

“Çox vəfalı idi” (“Nəcəm” surəsi, 53/37)

Həz.İbrahimlə birlikdə arasıkəsilməz peyğəmbərlər silsiləsi də başlamışdır. Həz.İbrahim inkarçılara qarşı səmimi və əzmkar təbliğat vəzifəsini yerinə yetirsə də ətrafındakı insanların əksəriyyəti (Həz.İbrahimin qohumu olan Həz.Lut istisna olmaqla) onun təbliğatına müsbət cavab verməmişdilər. Bundan sonra Həz.İbrahim Allahdan ona varis olacaq və Allahın dinini yer üzündə təmsil etməyə davam edəcək saleh bir mömin istəmişdir. Allah Həz.İbrahimin duasına bir möcüzə ilə cavab vermişdir. Özünün çox yaşlı, xanımının da sonsuz olmasına rəğmən onun saleh bir övladı olacağı müjdələnməmişdir. Bununla da Həz.İbrahim Həz.İshaqın atası olmuşdur. Həz.İshaq da Allah tərəfindən seçilmiş, iman, ağıl və təqva sahibi olan bir peyğəmbərdir. Həz.İshaq da bir müddət sonra bir övlad sahibi olmuşdur. Adını Yaqub qoymuşdur. Hər ikisi də Həz.İbrahim üçün Allahın bir hədiyyəsi olmuşdur:

“Onların Allahdan başqa tapındıqları bütlləri tərk edib getdiyi zaman Biz ona İshaqla (nəvəsi) Yəqubu bəxş etdik və onların hər ikisini peyğəmbər etdik” (“Məryəm” surəsi, 19/49)

“Biz ona İshaqı və Yəqubu bəxş etdik, peyğəmbərliyi və kitabı onun nəslinə əta etdik, dünyada onun mükafatını verdik. O, axirətdə də mütləq salehlərdən olacaqdır!” (“Ənkəbut” surəsi, 29/27)

Hz.İbrahimin başqa bir oğlu isə Hz.İsmayıldır. Hər ikisi birlikdə insanlar üçün inşa edilən ilk “ev”, yəni ibadət məkanı olan Kəbəni inşa etmişdir. Bu vaxt etdikləri dua Quranda belə bildirilir:

“Onu da yadına sal ki, İbrahim və İsmayıl evin bünövrəsini ucaldıqları zaman: “Ey Rəbbimiz! Bizdən qəbul et, Sən doğrudan da eşidənsən, bilənsən!” deyə dua etdilər. “Ey Rəbbimiz! Bizim hər ikimizi Sənə itaətkar, nəslimizdən yetişənləri Sənə təslim olan ümmət et, bizə əməllərimizi göstər, tövbəmizi qəbul et! Həqiqətən Sən tövbələri qəbul edənsən, mərhəmətlisən!” (“Bəqərə” surəsi, 2/127-128)

Allah bu duanı qəbul etmiş və Hz.İbrahimin nəslindən Allaha təslim olan bir ümmət yaratmışdır. Hz.İbrahimin oğlanları, nəvələri və onların uşaqları aralarında peyğəmbərlər olan və bütperəstlərin dolu olduğu bir şəraitdə Allaha iman gətirib Onun hökmlərinə uyğun olaraq yaşamış mübarək insanlardır. Hz.Musa, Hz.Harun, Hz.Davud, Hz.Süleyman, Hz.Əyyub, Hz.Yunus kimi daha neçə-neçə peyğəmbərlər də yenə Hz.İbrahimin nəslindən gələn hidayət

əhli, saleh, kamil insanlardır. Allah peyğəmbərlər nəsli ilə bağlı belə buyurur:

“Biz İshaqı və Yəqubu ona əta etdik. Onların hər birini hidayətə çatdırdıq. Bundan əvvəl Nuhu və onun nəslindən olan Davudu, Süleymanı, Əyyubu, Yusifi, Musanı və Harunu da hidayətə qovuşdurmuşduq. Biz yaxşı iş görənləri belə mükafatlandırırıq. Zəkəriyyəni, Yəhyanı, İsanı, İlyası da hidayətə çatdırdıq. Onların hamısı əməlisalehlərdən idi. Biz həmçinin İsmayılı, Elyası, Yunusu və Lutu da hidayətə qovuşdurduq və onları ələmlərdən üstün tutduq. Biz onların atalarından, nəsillərindən və qardaşlarından da onları seçdik və düz yola yönəlttik. Bu, Allahın haqq yoludur. Bəndələrindən istədiyini ona yönəldir. Əgər onlar şərikin qoşsaydılar, etdikləri əməllər puça çıxardı. Onlar Bizim kitab, hökm və peyğəmbərlik verdiyimiz kimsələrdir. Əgər bunlar bu dəlilləri dansalar, Biz onlara həmin dəlilləri inkar etməyəcək bir zümrə gətirərik. Onlar Allahın doğru yola yönəltdiyi kimsələrdir...” (“Ənam” surəsi, 6/84-90)

Həz. İbrahim oğlanlarına Allaha iman gətirməyi vəsiyyəti etmişdir. Bu vəsiyyəti onun nəvəsi olan Həz. Yəqub tərəfindən də təkrar edilmişdir. Bunları Allah Quranda belə xəbər verir:

“Rəbbi İbrahimə: “Təslim ol!” dedikdə, o: “Aləmlərin Rəbbinə təslim oldum!” - deyə cavab vermişdi. İbrahim və Yəqub bunu öz oğlanlarına vəsiyyəti edib: “Ey oğlanlarım, həqiqətən Allah sizin üçün din seçdi, siz də ancaq müsəlman olaraq ölməlisiniz!” Yoxsa Yəqubun ölümü yetişdikdə siz onun yanında idiniz?! O: “Məndən sonra nə-

yə ibadət edəcəksiniz?” - deyə oğlanlarından soruşduğu zaman onlar: “Sənin Allahına və ataların - İbrahimin, İsmayılın və İshaqın Allahı olan tək Allaha təslim olacağım” - dedilər. Onlar bir camaat idilər ki, keçib getdilər. Onların etdikləri əməllər özlərinə, sizin etdiyiniz əməllər isə sizə aiddir. Onların əməlləri barədə sizdən sorğu-sual olunmaz” (“Bəqərə” surəsi, 2/131-134)

Hz.İbrahimin nəslindən gəlmək həmin insanın mütləq hidayətə gələcəyi mənasına gəlmir. Bu nəsilə peyğəmbərlər, saleh insanlar, vəlilər olduğu kimi dini dərk edə bilməyən və hidayətdə olmayanlar da var idi. Bu gerçək də Quranda bildirilmişdir. Məsələn, Allah Hz.İbrahimin və onun oğlu Hz.İshaqın nəslindən belə bəhs edir:

“Biz ona və İshaqa bərəkət verdik. Onların hər ikisinin nəslindən yaxşı işlər görən də var, açıq-aşkar özünə zülm edən də!” (“Səffat” surəsi, 37/113)

Əlbəttə, peyğəmbərlər seçilmiş, üstün insanlardır. Ancaq sonrakı səhifələrdə də şahidi olacağınız kimi eyni nəsiləndən gəldikləri, eyni seçilmiş insanların nəvələri, qardaşları, oğlanları, ataları və ya xanımları olduqları halda aralarından Allahın istəyinin əksinə hərəkət edən, Onun qoyduğu sərhədləri tapdayan və dinə müxalifətdə dayanan insanlar da çıxır. Allah bu vəziyyəti başqa bir ayədə belə açıqlayır:

“And olsun ki, Biz Nuhu və İbrahimi peyğəmbər göndərdik, peyğəmbərliyi və kitabı onların nəslinə verdik. Onlardan doğru yolda olan da vardır, çoxu isə fasiqlərdir!” (“Hədid” surəsi, 57/26)

Peyğəmbər nəslindən olmalarına baxmayaraq fasiqlik edənlər arasında Hz.Yəqubun bir qism oğlanları da var. Allah Quranda Hz.Yəqubdan dəfələrlə bəhs edir. Onun səmimi, güclü, bəsirətli, seçilmiş və xeyirli bir insan olduğu qeyd edilir. Ayələrdə Yəqub peyğəmbərin üstün xüsusiyyətlərini Allah belə xəbər verir:

“Qüvvət və bəsirət sahibi olan bəndələrimiz İbrahimi, İshaqı və Yəqubu da yad et! Biz yurdu anmaq xislətini onlara məxsus elədik. Şübhəsiz ki, onlar dərgahımızda seçilmiş ən yaxşı kimsələrdəndir!” (“Sad” surəsi, 38/45-47)

“Biz ona İshaqı, üstəlik Yəqubu da bəxş edib onların hamısını saleh kimsələr etdik. Biz onları əmrimizlə doğru yola gətirən imamlar etdik. Biz onlara xeyirli işlər görməyi, namaz qılmağı və zəkat verməyi vəhy etdik. Onlar yalnız Bizə ibadət edirdilər” (“Ənbiya” surəsi, 21/72-73)

Bundan başqa, Allah Hz.Yəqubun elm sahibi bir insan olduğunu, ona məxsus bir elm verildiyini “Yusif” surəsindəki ayələrdə belə bildirir:

“...Şübhəsiz ki, Yəqub ona öyrətdiyimiz üçün bir elm sahibi idi. Lakin insanların əksəriyyəti bilməz!” (“Yusif” surəsi, 12/68)

“Yəqub: “Məgər sizə demədimmi ki, mən Allahdan sizin bilmədiklərinizi bilirəm!” - söylədi” (“Yusif” surəsi, 12/96)

Hz.Yəqubun oğlanlarından biri Hz.Yusifdir. Hz.Yəqubun övladlarına öyrətdiyi imanı və gözəl əxlaqı ən yaxşı dərk edən və qavrayan da o olmuşdur. Bunu Hz.Yusifin Quranda Allahın xəbər verdi-

yi sözlərindən də görmək olar:

“Mən ata-babalarım İbrahim, İshaq və Yəqubun dininə tabe oldum. Bizə heç bir şeyi Allaha şərik qoşmaq yaraşmaz. Bu, Allahın bizə və insanlara bəxş etdiyi nemətdir, lakin insanların əksəriyyəti şükr etməz!” (“Yusif” surəsi, 12/38)

Hz.Yusifin hər qardaşı onun kimi deyildi. Ona yaxın olan kiçik qardaşından başqa digər qardaşları həqiqi imanı dərk edə bilməmiş, öz lovğalıqlarına və təkəbbürlərinə əsir olmuşdular. Onlar Allahın qoyduğu sərhədləri tapdalayan insanlar idi. Bu qardaşları Hz.Yusifə qarşı çox zalımcasına bir hiylə hazırlamışdılar. Kitabın bundan sonrakı səhifələrində Hz.Yusifə qarşı qurulan bu hiylədən, bundan sonra cərəyan edən hadisələrdən və Hz.Yusifin bütün bunlara münasibətdə göstərdiyi nümunəvi davranışdan bəhs ediləcək.

UŞAQ İKƏN GÖRDÜYÜ YUXU

Yusif peyğəmbər uşaq ikən bir yuxu gördü. Yuxusunun yozumunu atasından soruşdu. Atası Yəqub peyğəmbər isə onun yuxusunu yozdu və onu gözəl xəbərlərlə müjdələdi. Ancaq bununla yanaşı ona yuxusunu digər qardaşlarına danışmaması barədə də xəbərdarlıq etdi. Bu hadisə Quranda belə qeyd edilir:

“Bir zaman Yusif atasına demişdi: “Atacan! Mən on bir ulduz və Günəşlə Ayı gördüm. Gördüm ki, onlar mənə səcdə edirlər”. Atası dedi: “Can oğul! Yuxunu qardaşlarına danışma, yoxsa sənə bir hiylə qurarlar. Çünki şeytan insanın açıq-aşkar düşmənidir. Rəbbin səni seçib üstün tutacaq, sənə yuxu yozmağı öyrədəcək, bundan əvvəl babaların İbrahimə və İshaqa nemətini tamamlayıb verdiyi kimi sənə və Yəqub nəslinə də ta-

mamlayıb verəcək. Həqiqətən Rəbbin biləndir, hikmət sahibidir!” (“Yusif” surəsi, 12/4-6)

Yusif peyğəmbər yuxusunu atasına danışanda atasının bunu qardaşlarına bildirməməsi məsələsində ona xəbərdarlıq etməsinin səbəbi qardaşlarının təhlükəsizliyə təminat verməyən etibarsız davranışı idi. Yəqub peyğəmbər elm sahibi, fərasətli bir insan olduğu üçün oğlanlarının fitnə-fəsad törətməyə meyilli olan xasiyyətini və qısqanclığını bilirdi. Onları çox yaxşı tanıdığı üçün Hz.Yusifə tələqura biləcəklərini də zənn edirdi. Buna görə də Hz.Yəqub şeytanın düşmənçiliyinə diqqət çəkmiş və Hz.Yusifin təmkinli olmasını məsləhət görmüşdü.

Müsəlmanlar bu hekayətdən bu dərsi çıxarmalıdır ki, dini məsələlərdə iradəli hərəkət etməyən fitnəkar və münafiq xarakterli insanların yanında diqqətli hərəkət etmək, müsəlmanlarla bağlı ola biləcək gözəl xəbərləri belə adamlara danışmamaq lazımdır. Çünki möminlərin nemətə qovuşması, inkişaf etməsi, güclənməsi, yaxşı bir səviyyəyə gəlməsi səmimi dindarları çox sevindirir. Ancaq ürəyində xəstəlik olan, münafiq xarakterli insanları çox narahat edir. Bu cür insanlar dinin və möminlərin mənəfəətini istəməyəcəkləri üçün onların inkişaf etməsinin qarşısını almaq istəyirlər. Buna nail olmaq üçün hətta möminlərə düşmən olan insanlarla birgə də çalışırlar. Münafiq xarakterli insanların bu davranışını Allah bir ayədə belə xəbər vermişdir:

“Sənə bir yaxşılıq nəsb olsa, onların halı pis olar. Sənə bir müsibət üz versə: “Biz tədbirimizi qabaqcadan görmüşük!” - deyər və sevincək halda dönüb gedərlər” (“Tövbə” surəsi, 9/50)

Hz.Yusif yuxuda on bir ulduz, Günəş və Ayı ona səcdə edərkən görür. Yandakı tabloda bu yuxu təsvir edilmişdir.

Buna görə də müsəlmanlarla bağlı gözəl və xeyirli hadisələr həyata keçməmişdən əvvəl bu cür insanlara danışılmamalıdır. Bu cür şəxslərə qarşı təmkinli hərəkət etmək lazımdır. Atasının Hz.Yusifə etdiyi xəbərdarlıq da bu məsələyə dair aydın bir nümunədir.

QARDAŞLARININ HZ.YUSİFƏ QURDUĞU TƏLƏ

Yəqub peyğəmbər Hz.Yusifə xəbərdarlıq etməklə haqlı iş görürdü. Çünki qardaşları onu və kiçik qardaşlarını atalarına qısqanırdılar. İçlərindəki bu şiddətli qısqanclıq onları Hz.Yusifə tələ qurmağa səbəb oldu. Bu da Hz.Yusifin qardaşlarının İslam əxlaqından uzaq olmasının və onların mömin xarakteri nümayiş etdirməməsinin başqa bir nümunəsidir. Onların qurduğu bu tələdən və Yusif peyğəmbərə qarşı etdikləri hərəkətlərindən Quranda belə bəhs edilir:

“Bir zaman belə demişdilər: “Biz bir dəstə olduğumuz halda Yusif və onun qardaşı atamıza daha əzizdirlər. Həqiqətən atamız açıq-aşkar səhv edir! Yusifi öldürün və ya

bir yerə atın ki, atanız mehrini yalnız sizə salsın. Ondan sonra isə əməlisaleh bir camaat olarsınız!” (“Yusif” surəsi, 12/8-9)

Ayələrdən də aydın olduğu kimi, qardaşlarının Hz.Yusifə tələ qurmasının ən böyük səbəbi qısqanclıq idi. Atalarının Hz.Yusifə və qardaşını onlardan daha çox sevdiyini fikirləşmələri onların bu qısqanclığına gətirib çıxarmışdı. Onlar ancaq özlərinə sevgi bəslənməsini istəyirdilər. Onların say etibarilə çox olmalarına və bir-birini dəstəkləməsinə görə sevgiyə daha çox layiq olduqlarını düşünürdülər. Əlbəttə ki, bu, çox böyük məntiqsizlikdir. Çünki Qurana görə, möminlərin bir-birini sevməsinin yeganə ölçüsü təqvadır. Kim təqva yönündən üstündürsə, kim Allahdan çox qorxur və Onun qoyduğu sərhədləri çox diqqətlə qoruyrsa, möminlər təbii olaraq ən çox həmin adamı sevirlər. Möminlərin sevgi anlayışı bu şəkildədir. Aydındır ki, Yəqub peyğəmbər də oğlanlarına sevgi bəsləyərkən bunu ölçü olaraq qəbul etmişdi. Hz.Yusif də digər qardaşlarından daha çox təqvalı və gözəl əxlaqlı olduğu üçün atasının onu digərlərinə görə çox sevməsi təbiidir. Lakin Hz.Yəqubun digər oğlanları bu düşüncəyə sahib olmadığı üçün atalarının Hz.Yusifə və kiçik qardaşlarına olan sevgisini də başa düşməmişdilər. Bu da onların xarakterinin dinə uyğun olmadığını göstərən mühüm bir misaldır.

Onların diqqət çəkən başqa bir mənfi cəhəti də atalarına münasibətdə yol verdikləri hörmətsiz üslublarıdır. Ataları seçilmiş bir peyğəmbər, üstün ağıl və qavrayış sahibi olsa da onlar atalarının Hz.Yusifə və qardaşına olan sevgisinə görə atalarının “açıq-aşkar səhv etdiyini” iddia edirdilər. Bir peyğəmbərə qarşı belə qeyri-etik bir üslubdan istifadə etmələri də onların imanının zəifliyini göstə-

H Ə Z R Ə T İ Y U S İ F

rir. Ancaq imanlarının zəif olduğunu, hətta münafiq xarakterli olduqlarını başa düşmək üçün daha güclü bir dəlil var: Hz.Yusif öldürmək istəmələri...

Allahdan qorxan, axirətdə hesab verəcəyinə inanan, Allahın onu hər an eşitdiyini və gördüyünü bilən bir insanın Allahın haram qıldığı belə bir hərəkətə yol verməyəcəyi, bunu hətta ağılından da keçirməyəcəyi çox aydın məsələdir. Ancaq bu insanlar atalarının onları sevməsinə çalışmaq, ya da qısqanclıq hissələrini boğmaq üçün çarəni Hz.Yusif öldürməkdə yaxud da bir yerə atıb onu tərک etməkdə görmüşdülər.

Öldürmək onsuz da haramdır. Ancaq kiçik yaşda bir uşağı başqa bir yerə atmaq da çox vicdansız bir hərəkətdir. Bunu etməyi düşünənə bilən insanlarda vicdan, mərhəmət kimi hissələrin olmadığı çox aydın məsələdir. Göründüyü kimi, Hz.Yusifin qardaşları mərhəmətsiz və zalımdır. Həm də məntiqləri pozuqdur. Hz.Yusifə belə bir pislik edərək haram iş tutandan sonra hələ “əməlisaleh” olmağa ümid edirlər. Əlbəttə ki, bir insan pis iş görəndən sonra səmimi olaraq Allahdan bağışlanmasını istəyərsə, düzəlməyi və əməlisalehlərdən olmağa ümid edə bilər. Ancaq bu insanlar əməllərinin səhv olduğunu bilərək əvvəlcə edib sonra da salehlərdən olmağı planlaşdırırlar. Bu, onların sağlam mühakimə qabiliyyətinə və mömin xarakterinə sahib olmamasının başqa bir dəlilidir. Ayənin axırında isə Allahın ən çətin anında Hz.Yusifə kömək etdiyi, aralarından birinə onu öldürməyin əvəzinə quyuya atmaq fikrini tələqin etdiyi xəbər verilir:

“Bir başqası belə dedi: “Yusif öldürməyin, onu bir quyuya

Hz.Yəqubu və oğlanlarını təsvir edən şəkil. Qardaşlarının Hz.Yusifə tələ qurmasının əsas səbəbi qısqançlıqdır. Onları bu qısqançlığa atalarının Hz.Yusifə və qardaşını daha çox sevdiyini fikirləşmələri aparmışdır.

nun dibinə atın. Əgər belə etsəniz, yol keçənlərdən biri onu götürər”“ (“Yusif” surəsi, 12/10)

Onların Hz.Yusiflə bağlı istədikləri planları hazırlamasına və hər cür tələ qurmasına baxmayaraq Yusif peyğəmbər Allahın onun üçün müəyyən etdiyi taleyi (qədəri) yaşayırdı. Heç kim onun üçün müəyyən edilmiş taledən kənara çıxma bilməz. Allah Hz.Yusif hələ anadan olmamışdan əvvəl ona bu taleyi müəyyənləşdirmişdi. Yusif peyğəmbər də bu taleyi eynilə yaşadı.

Bir məsələni də xatırlatmaq lazımdır ki, Hz.Yusifin ölümünə mane olan, onu quyuya atmaq fikrini ortaya ataraq yaşamağını təmin edən qardaşı deyil, Allahdır. Allah istəməsəydi, qardaşı onu quyuya atmaq fikrini ağına gətirə və belə bir fikir irəli sürə bilməz-

di. Ancaq Hz.Yusifin taleyində əvvəlcə öldürülməsinin planlaşdırılması, sonra da bu fikirdən daşınaraq quyuya atılması vardır. Buna görə də qardaşı belə bir fikrə gəlmişdi. Yoxsa xalq arasındakı yanlış tale anlayışında olduğu kimi taleyin dəyişməsi kimi bir vəziyyət qətiyyən olmamışdır. Yusif peyğəmbərin taleyi bütün bu incəlik və təfərrüatları ilə birlikdə yaradılmışdır. Qardaşlarının onu öldürməməsi də onların pozulmuş bir planıdır. Ancaq o planı da lap əvvəldən pozulmuş şəkildə yaradan Allahdır.

Həmçinin Allah bu planı o, hələ uşaq yaşda ikən gördüyü yuxu vasitəsi ilə Hz.Yusifə bildirmişdi. Hz.Yusifin həyatı da Allahın bildirdiyi bu yuxunu təsdiq edəcək şəkildə cərəyan etdi. Allah bəzən istədiyi bəndələrinə bu cür qeybi xəbər verə bilər. Peyğəmbərimiz Hz.Muhəmmədə (s.ə.v.) Məkkəni fəth edib orada möminlərlə birlikdə əmin-amanlıq içində həcc edəcəyini bir yuxu vasitəsi ilə bildirmişdir. Bununla bağlı olan ayədə belə buyrulur:

“And olsun ki, Allah-Təala Öz Peyğəmbərinin röyasının çin olduğunu təsdiq etdi. Siz inşallah, əmin-amanlıqla, başınızı qırxdırmış, qısaltmış halda və qorxmadan Məscidül-Hərəmə daxil olacaqsınız. Allah sizin bilmədiklərinizi bilir. O, bundan əlavə tezliklə bir qələbə də bəxş edəcəkdir”
(“Fəth” surəsi, 48/27)

Allahın qeybi xəbər verməsinin və hadisələrin də bu cür həyata keçməsinin sirri bizim üçün “qeyb” olan hər şeyin Allah dərgahında əzəldən müəyyən edilmiş, yaşanmış və bitmiş olmasıdır. Qeyb insanlar üçün var. Zamandan və məkandan uzaq olan Allah isə hər şe-

Yusif peyğəmbərin qardaşlarını göstərən başqa şəkil. Qardaşlarının Hz.Yusifə qarşı qısqanclığı o dərəcədə şiddətlidir ki, kiçik yaşda olmasına baxmayaraq ona yazıqları gəlmədən quyuya atmışdılar.

yi yaradan və biləndir. Bütün zamanı və tarixi də bircə anda yaratmışdır.

Hekayətin sonrasında Hz.Yusifin yaşadığı hadisələri incələyərkən də bu həqiqət yaddan çıxarılmamalıdır. Yaşanan hər şey Allahın istədiyi şəkildə meydana gəlir. Hər birində də möminlər üçün xeyir və gözəlliklər var. Yaşanan və səbr göstərilən hər bir çətinliyin ardından Allah dünyada firavanlıq və nemət, axirətdə isə savab və mükafat verir. Dolayısı ilə közləşdirmək, həbsə düşmək, böhtana məruz qalmaq kimi kənardan “şər” kimi görünən hadisələr möminlər üçün xeyirli olur.

Yusif peyğəmbəri quyuya atan qardaşları quyunun başındadır. Onu quyunun dərinliklərinə salarkən onları gözləyən aqibətdən bixəbər idilər. Halbuki hər şey Allahın müəyyənləşdirdiyi bir alın yazısına uyğun cərəyan edir.

HZ.YUSİFİN QARDAŞLARININ ŞEYTANİ PLANLARI

Allah Quranda Hz.Yəqubun oğlanlarının öz aralarında Hz.Yusifə qarşı şeytani plan hazırladığını və bunu tətbiq etməyə başladığını xəbər verir. Planlarını həyata keçirmək üçün əvvəlcə atalarından Hz.Yusiflə onlarla birlikdə göndərməsi üçün icazə istədilər. Atalarının onlara güvənmədiyini bildikləri üçün onu razı salmağa çalışdılar:

“Onlar dedilər: “Ata! Biz Yusifin xeyirxahları olduğumuz

haldə sən nə üçün onu bizə etibar etmirsən? Sabah onu bizimlə birlikdə göndər, qoy oynayıb əylənsin, gözü-könlü açılsın. Biz onu mütləq qoruyacağıq!” (“Yusif” surəsi, 12/11-12)

Ayənin ifadəsindən də aydın olduğu kimi, ataları Hz.Yusif göndərmək istəməmişdi. Hətta onlara güvənmədiyini hiss etdirmişdi ki, oğlanları da tez özlərini müdafiə etməyə çalışmışdılar. Hz.Yusifin yaxşılığını istədiklərini söyləmişdilər. Hz.Yusif öldürməyi və ya quyunun dərinliklərinə atmağı planlaşdırarkən belə bir yalanı çox asanlıqla söyləmələri isə onların münafiq xarakterli insanların asanlıqla yalan danışdığına sübutdur. Onların yalançılığı bununla da başa çatmamışdır. Atalarına Hz.Yusifin gəzməsi, oynaması üçün aparmaq istədiklərini söyləmişdilər. Üstəlik onu qoruyacaqlarına söz vermişdilər. Diqqət edilməli olan başqa bir məsələ isə münafiq xarakterli insanların həmişə özlərini yaxşı niyyətli göstərməyə çalışmaq səyləridir. Hz.Yusifin yaxşılığını istədiklərini söyləmələri və guya onun rahatlığını fikirləşdiklərini göstərməyə çalışmaları şeytani xarakterlərinin bir parçasıdır. Ancaq Yəqub peyğəmbər fərasətli və bəsirətli bir insan olduğu üçün onların etibarsızlığını və pis xarakterini asanlıqla sezmişdi.

“Dedi: “Onu aparmağınız məni çox məyus edər. Qorxuram ki, onu qurd yeyə, siz də xəbər tutmayasınız!” Onlar: “Biz güclü bir dəstə ola-ola qurd onu yesə, onda biz aciz olarıq ki!” -deyə cavab verdilər” (“Yusif” surəsi, 12/13-14)

Yəqub peyğəmbər oğlanlarına etibar etmədiyi və onların Hz.Yusifə pislilik edə biləcəklərini təxmin etdiyi üçün bu etimadsızlığını

açıq-aşkar söylədi. Onların Hz.Yusifə bir pislik edəndən sonra da yalan və bəhanə ilə qarşısına çıxacaqlarını təxmin etmişdi. Onlar isə bu fikrə qətiyyətlə qarşı çıxdılar. Belə bir şeyin ola bilməyəcəyini atalarına qəbul etdirməyə çalışdılar. Bu da münafiq xarakterli insanların çətin vəziyyətə düşəndə istifadə etdiyi bir üsuldur. Həmçinin qissənin ardında onların sözlərində səmimi olmadıqları aydın olur:

“Onlar axşamüstü ağlaya-ağlaya atalarının yanına gəldilər. Və dedilər: “Ata! Biz bir-birimizlə yarışmaq üçün getmişdik və Yusifi şeylərimizin yanında qoymuşduq. Bir də xəbər tutduq ki, qurd onu yemişdir. İndi biz doğru danışsaq da sən bizə inanmayacaqsan!” (“Yusif” surəsi, 12/16-17)

Göründüyü kimi, hadisələr tamamilə Yəqub peyğəmbərin gözlədiyi şəkildə inkişaf etmişdi. Hz.Yusifin qardaşlarının davranışı atalarının onlardan şübhələnməsinin səbəbsiz olmadığını göstərir. Ağlayaraq gəlmələri də onların mənfi davranışının bir təzahürüdür. Həmçinin belə aciz bir hərəkət mömin insanın etməyəcəyi hərəkətdir. Möminlər hər şeydə bir xeyir və hikmət olduğunu bildikləri üçün başlarına nə gəlsə-gəlsin yenə də ağlamaq və dərdlənmək kimi bir acizliyə məruz qalmazlar. Hz.Yusifin qardaşlarının ağlaması münafiq xarakterli insanların edəcəyi növdən olan bir ağlamaqdır. Göz yaşından silah kimi istifadə edərək qarşı tərəfi öz yalanlarına inandıрмаğa çalışmaq münafıqlərin şeytani üsullarından biridir. Bununla özlərini yazıq vəziyyətə salıb aciz kimi göstərməyə çalışırlar. Etibarlı insanlar olmadıqları halda özlərini etibarlı insan cildinə salmağa səy göstərirlər. Bu hər dövrdəki münafiq xarakterli insanların dəyişməyən xüsusiyyətidir. Həmçinin Hz.Yusifin qardaşları da kiçik bir uşa-

Bu şəkildə Hz.Yusifin qardaşları ataları Yəqub peyğəmbərə Hz.Yusif qurdun yediyini söyləyərkən və saxta dəlil olaraq da qanlı köynəyini təqdim edərkən görünür.

ğı quyunun dərinliklərinə atarkən heç bir vicdan əzabı çəkməmişlər. Ancaq bu hərəkətlərinin cavabını vermək məsələsində ağlayaraq atalarının yanına gəlirlər. Qeyri-səmimi olmaları və etdiklərini ört-basdır etmək istədikləri çox aydındır.

Hz.Yusiflə bağlı uydurduqları yalana diqqətlə baxsaq, bu da Yəqub peyğəmbərin onlara söylədiyi narahatlığıdır. Oğlanları eynilə atalarının onlara qorxdığı məsələni bəhanə olaraq gətirmişdilər. Baş verən bu vəziyyət möminlər üçün əhəmiyyətli bir təcrübədir. Diqqətlə baxsaq, əvvəlki dialoqda Hz.Yəqub qorxu və narahatlığını açıq şəkildə bildirmiş və Hz.Yusif bir qurdun yeməsindən çəkindiyini söyləmişdi. Münafiq xarakterli oğlanları isə onun bu əndişəsindən istifadə etmişdi. Hz.Yusif quyuya atandan sonra atalarına

Hz.Yusif haqqında çəkilmiş bir filmdə özlərini etibarlı göstərməyə çalışan qardaşları Hz.Yusifin yalandan qana bulaşdırdıqları köynəyi ilə birlikdə.

eyni yalanı söyləmişdilər. Bununla da atalarının onlara inanacağını fikirləşirdilər.

Möminlərin bu qissədən almalı olduğu dərs münafiq xarakterli insanların yanında ehtiyatlanma, narahatlıq və qorxu hissləri, qayğıları barədə səmimi bir şəkildə danışmamaqdır. Çünki bu nümunədən də gördüyümüz kimi, münafıqlər möminlərin bu səmimi sözlərindən onlara qarşı istifadə edə bilərlər. Ayənin ardından da məlum olduğu kimi, onlar da atalarının onlara əslində inanmadığını bilirdi. Bu vəziyyət təkcə Hz.Yusifin qardaşlarına deyil, bütün münafiq xarakterli insanlara aid bir psixologiyadır: möminlərə tələ quranlar həmişə bir günahkarlıq ruhu və ovqatı içində olurlar. Öz pisləkləri tez-tez ağıllarına gəlir, bunu hətta dilə də gətirirlər. “Bizə inanmayacaqsan, amma həqiqəti deyirik” kimi adi bir insanın müraciət etməyəcəyi şəkildəki ifadələrlə də özlərinə olan etibarsızlığı açıq-aşkar ortaya çıxarırlar. Bu, onların mömin əxlaqı və xarakteri nümayiş etdirməməsindən qaynaqlanır. Allah Quranda münafıqlərin bu süni və mübaligəli

sözləri ilə bağlı bir nümunəni belə bildirir:

“Münafıqlər sənin yanına gəldikləri zaman: “Biz sənin doğrudan da Allahın Peyğəmbəri olduğuna şəhadət veririk!” -deyirlər. Allah sənin Onun həqiqi Peyğəmbəri olduğunu bilir. Allah həm də münafıqlərin xalis yalançı olduqlarına şəhadət verir. Onlar andlarını özlərinə sipər edib Allah yolundan döndərirlər. Həqiqətən onların törətdikləri əməllər necə də pisdir!” (“Münafiqun” surəsi, 63/1-2)

Göründüyü kimi, münafıqlər “andlarını özlərinə sipər edirlər”, yəni yalandan and içərək bunu özlərinə bir müdafiə mexanizmi düzəltməyə çalışırlar. Möminlər zətən bir-birinin sözlərinə inanır, heç vaxt şübhə etmirlər. Münafıqlər isə möminləri aldatdıqlarını zənn etsələr də heç vaxt möminlərə zərər verə bilməzlər. Allah onların bu vəziyyətini bir ayədə belə bildirir:

“İnsanlar içərisində elələri də var ki, iman gətirmədikləri halda: “Biz Allaha və qiyamət gününə iman gətirdik” deyirlər. Onlar elə güman edirlər ki, Allahı və möminləri aldadırlar. Bilmirlər ki, əslində ancaq özlərini aldadırlar. Onların ürəyində mərəz var. Allah onların mərəzini daha da artırır. Yalan dedikləri üçün onlar şiddətli bir əzaba düçar olacaqlar!” (“Bəqərə” surəsi, 2/8-10)

HZ.YUSİFİN QARDAŞLARININ SAXTA DƏLİL GƏTİRMƏSİ

HZ.Yusifin qardaşları da əslində inandırıcı olmadıqlarını bilirlər. Buna görə də onları inandırıcı və etibarlı edəcəyini düşündükləri saxta bir dəlil tapdılar. HZ.Yusifin köynəyinə qan sürtərək atalarına vermişdilər. Bu hadisə müsəlmanlara qarşı tələ quran insanların saxta dəlillərdən istifadə edərək qəsd qura biləcəklərinə dair bir işarədir. Bu üsula qarşı çəkinmək, şüurlu olmaq və **“Ey iman gətirənlər! Əgər bir fasiq sizə bir xəbər gətirsə, dərhal yoxlayın...”** (**“Hucurat” surəsi, 49/6**) hökmünə uyğun olaraq gətirilən “dəlil”i ətraflı araşdırmaq lazımdır. Ancaq Yəqub peyğəmbər onlara qətiyyətlə inanmadı. Onların fənd işlətdiklərini dərhal başa düşdü. Bunun onlar tərəfindən düzülüb-qoşulmuş uydurma bir yalan olduğunu ifadə etdi:

“Onlar köynəyinin üstünə yalandan bir qan (ləkəsi yaxıb) gətirmişdilər. Dedi: “Xeyr, sizin öz nəfsiniz sizi bu işə sövq etmişdir...” (**“Yusif” surəsi, 12/18**)

HZ.Yəqub oğlanlarına “nəfsiniz sizi bu işə sövq etmişdir...” deyərək insanın nəfsinə uyduğu təqdirdə çox pis işlər edə biləcəyinə, nəfsinin insanı aldada biləcəyinə və bütün bu pisliklərin nəfsə tabe olmaqdan qaynaqlandığına diqqət çəkmişdir. Bu, möminlərin də üstündə düşünməsi mütləq vacib olan bir həqiqətdir. Çünki nəfs insanı pisliklərə sürüyür. İnsan hər an ayıq və diqqətli olmalı, nəfsinin istəklərinə deyil, vicdanının səsinə qulaq asıb ona tabe olmalıdır. Bundan başqa, bu ayədən aydın olan digər bir hikmət isə münafiq xarakterli insanların öz nəfslərinin təsiri və nəzarəti altında hərəkət etməsidir.

Hz.Yusifin qardaşlarının üstünə yalandan qan sürtərək atalarına gətirdiyi köynək tarixi rəsmlərdə bu cür təsvir edilir.

Burada ən diqqətçəkici məsələlərdən biri də Yəqub peyğəmbərin təvəkküllə hərəkət etməsidir. Bu davranış möminlərin hər an, hər vəziyyətdə ancaq Allaha arxalanıb güvənməsini və səbr etməsini göstərən mühüm bir nümunədir. Çünki görüldüyü kimi əslində Yəqub peyğəmbər oğlanlarının Hz.Yusifə bir fənd işlətdiklərinin fərqiindədir. Ancaq özü çox mütədil şəkildə, təmkinlə və səbrlə davranaraq Allahdan kömək istəyir. Əzazil oğlanlarına dediyi bu söz onun saleh, kamil və mübarək bir insan olduğunu bir daha göstərir:

“...Mənə yalnız gözəl səbr gərəkdir. Dediklərinizdən ötrü ancaq Allahdan kömək diləmək lazımdır!” (“Yusif” surəsi, 12/18)

YUSİF PEYĞƏMBƏRİN QUYUYA ATILMASI

Həz. Yusifin başına gələn hadisələri oxuyarkən yaddan çıxarılmamalı olan çox mühüm bir məsələ var: Həz. Yusif bu hadisələrə məruz qalarkən Allahın hər an yanında olduğunu, onu da, fənd işlədən qardaşlarını da eşitdiyini və gördüyünü bilirdi. Allah Həz. Yusifə belə vəhy etmişdir:

“Onu götürüb apararkən quyuya atmaq üçün sözü bir yerə qoydular. Biz: “Sən onlara özlərinin bu işi barəsində heç gözləmədikləri halda xəbər verəcəksən!” - deyə vəhy etdik” (“Yusif” surəsi, 12/15)

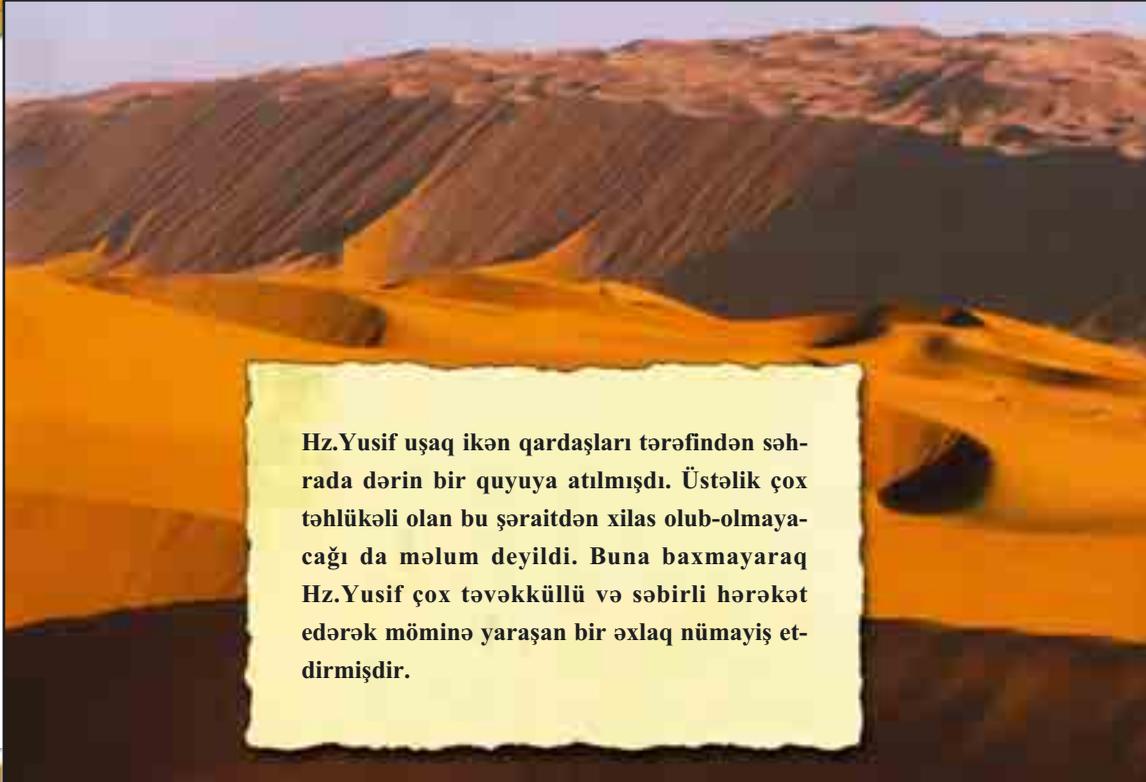
Yuxarıdakı ayədə iki məsələ də diqqəti cəlb edir: birincisi, qardaşları Həz. Yusifi quyuya atarkən birlikdə hərəkət etdilər. Bəlkə də bununla hamısının məsuliyyət daşdıqlarını fikirləmişdilər. Halbuki bu, çox təhlükəli məntiqdir. Əksinə, onların bu davranışı hamısının eyni vicdansızlığa şərik olmasının sübutudur. Aralarından vicdanlı bir nəfər də çıxmadı.

Bu vəziyyətin işarə etdiyi başqa bir nəticə isə münafıqların möminlər əleyhinə birlikdə hərəkət edə biləcəyi, toplu üsyan hərəkətlərini başlamağa əlverişli bir topluluq olmalarıdır. Bundan başqa, yuxarıdakı ayədə Yusif peyğəmbərin ən çətin vəziyyətində Allahın vəhy yolu ilə ona kömək etdiyi də görünür. Üstəlik Allah Həz. Yusifə gələcəkdən xəbər vermişdir. Bu isə bir möcüzədir. Yusif pey-

ğəmbər yönündən baxılında isə çox böyük bir nemətdir. Çünki tam quyuya atılmaq üzrə ikən Allahdan vəhy almaq və Allahın vədi ilə qarşılaşmaq əslində onun üçün ola biləcək ən böyük kömək və dəstəkdir. Yəni Hz.Yusif quyuya atıldığı an qardaşlarının hiyləsinin üstünün açılacağını Allahın xəbər verməsi ilə bilirdi. Allahın vədinə olan etibarına görə təvəkküllü və sevincli idi. Ancaq bunu da yaddan çıxarmamaq lazımdır ki, səmimi bir mömin ona vəhy gəlməsə belə hər cür çətinlik və sıxıntıda Allaha təvəkkül edər və yaşadığı

“Zindana gəlib dedi: “Yusif! Ey doğru danışan adam, bizim üçün bir yoz görək! Yeddi arıq inək yeddi kök inəyi yeyir. Yeddi yaşıl sünbül, yeddi də quru sünbül. Bəlkə mən adamların yanına düzgün cavabla qayıda bilim, bəlkə onlar da bilsinlər!” (“Yusif” surəsi, 12/46)

Hz.Yusif uşaq ikən qardaşları tərəfindən səhrada dərin bir quyuya atılmışdı. Üstəlik çox təhlükəli olan bu şəraitdən xilas olub-olmayacağı da məlum deyildi. Buna baxmayaraq Hz.Yusif çox təvəkküllü və səbirli hərəkət edərək möminə yaraşan bir əxlaq nümayiş etdirmişdir.

hər şeydən razı olar. Çünki Allah Quranda: **“Allah heç vaxt kafirlərə möminlərin əleyhinə olan bir yol göstərməz!”** (“Nisa” surəsi, 4/141) ayəsi ilə həmişə möminlərin yanında olduğunu xəbər vermişdir. Allahın bu vədinə qəti şəkildə iman gətirən bir insan inkarçıların və münafıqların hiylələrinə görə heç vaxt heç bir narahatlıq və qorxu hissinə qapılmaz.

Hz.Yusifin də üstünlüyü malik olduğu əxlaqı və Allaha təslim olması ilə bağlıdır. Hz.Yusif hələ kiçik bir uşaq olmasına baxmayaraq çox yetkin insan idi. Kiçik bir uşağın quyuya atılmasını yaxşı anlamaq lazımdır. Ayədə onun quyunun dərinliklərinə atılmasından bəhs edilir. Şübhəsiz ki, Hz.Yusifin atıldığı yer qaranlıq bir məkandır. Ölüm təhlükəsinin olduğu, başqaları tərəfindən eşidilib-eşidilməyəcəyi də qətiyyənlə bilinmədiyi təhlükəli yerdir. Bundan əlavə,

insanların onu necə tapacağı və həmin insanların da yaxşı və ya pis olacağı bilinmir. Bu vəziyyətdə təvəkküllü olmayan insan çox çətinlik çəkir. Halbuki Hz.Yusif bütün bunlara baxmayaraq çox təvəkküllü və səbrlidir. Bunlar onun üstün əxlaqının təzahürüdür. Böyüyəndə seçilmiş bir insan olacağı kiçik yaşda belə bir imtahana məruz qalmasından da məlumdur. Çünki bu ancaq təqva sahibi, Allaha könüldən bağlı və təvəkküllü insanların müvəffəq ola biləcəyi bir imtahandır. Əslində içində olduğu vəziyyət zahirən baxılılanda Hz.Yusif üçün olduqca mənfidir. Çətin sınağa məruz qalmışdır. Lakin Allah Hz.Yusifə **“Şübhəsiz ki, hər çətinlikdən sonra bir asanlıq gələr!”** (**“İnsirah” surəsi, 94/5**) ayəsinə uyğun olaraq kömək etmişdir. Onu rahatlandıracaq, ona sevinc və təhlükəsizlik verəcək bir müjdə vəhy etmişdir.

HZ.YUSİFİN QUYUDAN XİLAS OLMASI

Hz.Yusifin quyudan necə xilas olması bu ayədə bildirilir:

“Nəhayət, bir dəstə müsafir gəlib suçlarını göndərdilər. Suçu qabını quyuya salan kimi: “Müjdə! Bu, bir oğlandır!” -dedi. Onlar sathq bir şey kimi gizlədib saxladılar. Allah onların nələr etdiyini biləndir!” (“Yusif” surəsi, 12/19)

Hz.Yusifin quyuya atıldığı an da, quyudan qurtulduğu vaxt da əslində həmişə taleyinə yazılmış hadisələr baş verir. Heç bir şey taleyinə yazılandan fərqli şəkildə gerçəkləşə bilməz. Buna görə də Hz.Yusif quyuya atılandan sonra ora hansı karvanın gələcəyi və gedəcəyi yer, karvandakıların necə insanlar olması Hz.Yusif hələ anadan olmamışdan əvvəl Allahın dərgahında məlum idi. Bu mühüm həqiqəti dərk edən möminlər buna görə də başlarına gələn hadisələr qarşısında çox təvəkküldür.

Yuxarıdakı ayədən aydın olduğuna görə, Hz.Yusif quyuda tapan və onu qurtaran karvan onu sata biləcəyini fikirləşərək bundan bir ticari qazanc məqsədi güdmüşdülər. Çünki həmin dövrdə Misir və ətrafında quldarlıq quruluşu mövcud idi. İnsanlar qul ticarəti ilə məşğul olurdular. Xüsusilə də uşaqları alıb-satırdılar. Karvandakıların Hz.Yusif tapanda bir-birini müjdələməsinin səbəbi də bu idi. Buna görə Hz.Yusifə gəlirli bir şey kimi baxmaları da təbiidir. Ayənin davamında ona elə də əhəmiyyət vermədikləri və ucuz qiymətə satdıqları bildirilir:

Şəkillərdə Misirə tərəf gedən karvanlar görünür. Xəritədə isə həmin dövrdəki karvanların yolu göstərilmişdir. Ortadakı şəkildə karvanın suçuları Hz.Yusif quyudan çıxarırlar.

Üst tərəfdə soldakı şəkildə Hz.Yusifin qul kimi ucuz qiymətə satıldığı təsvir edilmişdir. Üst tərəfdə sağdakı şəkildə isə Qədim Misirdəki qulların işləri ilə bağlı məlumat verilir.

“Onu ucuz bir qiymətə - bir neçə dirhəmə satdılar və tamah göstərmədilər” (“Yusif” surəsi, 12/20)

Aşağıda Yusif peyğəmbərin dövrünə aid Misirdəki bir qul bazarının günümüzə qalan qalıqlarıdır. Yanda isə Hz.Yusiflə bağlı bir kinoda canlandırılan qul bazarı görünür.

“Onu ucuz bir qiymətə - bir neçə dirhəmə satdılar və tamah göstərmədilər” (“Yusif” surəsi, 12/20)

Əslində bunun belə olması da çox hikmətlidir. Çünki əgər ona dəyər versəydilər, onun seçkin bir insan olduğunu, peyğəmbər olduğunu bilsəydilər, bəlkə də ona pislik etmək, ziyan vurmaq istəyərdilər. Bundan xəbər tutan digər inkarçılar da Hz.Yusifə zərər vura bilərdilər. Hz.Yusifə əhəmiyyət verməyərək bir qul, kölə kimi satmaları, ondan maddi qazanc əldə etmək istəmələri onun üçün çox xeyirli olmuşdu.

Hz.Yusif hekayətindəki bu hikmət inkarçıların ənənəvi bir davranışını göstərir. Belə ki, inkarçıların möminləri dəyərsiz görməsinin, əhəmiyyətsiz və təsirsiz insanlar kimi qəbul etməsinin də möminlər üçün əslində böyük faydasının olmasına bir işarədir.

Burada diqqəti cəlb edən başqa bir məsələ də var. Məlum olduğu kimi, Yusif peyğəmbər fəvqəladə gözəlliyi ilə tanıtılan bir peyğəmbərdir. Lakin göründüyü kimi, qul tacirlərinin əlinə düşəndə bu gözəlliyi diqqəti cəlb etməmişdi. Onun nə dərəcədə qiymətli insan olduğunu da başa düşməmişdilər. Onu tapanlar ancaq “bir uşaq” deyərək onu təqdim etmiş və tanıtmışdılar. Şübhəsiz ki, həmin dövrdə Allah onun gözəlliyini bir hikmətə və xeyirə uyğun olaraq gizlətməmişdi. Bu, Allahın ona başqa bir yardımındır, onu bir başqa cür qorumasıdır.

Qul tacirləri tərəfindən tapılan Yusif peyğəmbər Quranda bildirildiyinə görə, misirli bir adama satılmışdı.

Bu ayədə belə xəbər verilir:

“Misirdə satın alan öz zövcəsinə belə dedi: “Ona hörmət et (yaxşı bax) Ola bilsin ki, bizə fayda versin və ya onu oğulluğa götürək!” Beləliklə, Yusifi o yerdə (Misirdə) yerləşdirdik, həm də ona sözləri yozmağı öyrətdik. Allah Öz işində qalibdir, lakin insanların əksəriyyəti bunu bilməz!” (“Yusif” surəsi, 12/21)

HƏZRƏTİ YUSİF

Allah Hz.Yusifü onu satın alan misirlinin əli ilə qorumuş, ona gözəl baxılmasını və böyüməsini təmin etmişdir. Bununla da onu Misirdə yerləşdirmişdir. Onu satın alan insan Hz.Yusifü xanımına əmanət edərək onun haqqında şəfqətli və mərhəmətli bir davranış tərzi sərgiləmiş, ona yaxşı baxılmasını tövsiyə etmişdi. Hətta Hz.Yusifdən özlərinə fayda gələcəyini də ümid etmiş və onu oğulluğa götürməyi də düşünmüşdü. Əslində bu da Allahın Yusif peyğəmbərə kömək və dəstəyinin, şəfqət və mərhəmətinin bir dəlilidir. Quyuya atılarda bir çox təhlükələrlə qarşılaşdığı halda Allah onu qurtarmış, onu Misirdə rahat olacağı yaxşı bir yerdə yerləşdirmişdi. Bütün bunlar Allahın onun üzərindəki nemətləridir.

Bundan başqa, Allah Hz.Yusifə Öz dərğahından bir elm bəxş

edərək ona sözlərin yozumunu öyrətmişdir. Şübhəsiz ki, bu, Allahın istədiyi bəndələrinə nemət olaraq verdiyi çox böyük bir qabiliyyət və lütfdür. Bir ayədə Allah bu məsələ ilə bağlı bunları bildirir:

Solda Hz.Yusifin dövründə Misirin ətrafında yerləşən möhtəşəm binalardan nümunələr var.

Sağ səhifədəki tarixi divar şəklinə isə həmin dövrün gündəlik həyatı təsvir edilmişdir.

“Allah istədiyi şəxsə hikmət bəxş edər. Kimə hikmət bəxş edilmişsə, ona çoxlu xeyir verilmişdir...” (“Bəqərə” surəsi, 2/269)

YETKİNLİK YAŞINA ÇATANDA İFTİRAYA MƏRUZ QALMASI

Beləliklə, Hz.Yusif misirli Əzizin yanında yaşamağa başlayır. Allah ona sözlərin yozumunu öyrətməklə yanaşı yetkinlik yaşına

çatanda hökm və elm də verir. Ayədə qeyd edilən “hökmdə” məqsəd “hakim olmaq, Allahın kitabına uyğun və ədalətli qərar verə bilmək” xüsusiyyətidir. Elm isə kitabın bilgisi, ya da əsas bilgi deyə biləcəyimiz hər şeyin astarının, pərdəarxasının fərquində olmaq bilgisi ola bilər. Ən doğrusunu Allah bilir.

Bu, Allahın Yusif peyğəmbəri seçməsinin və onu əxlaq yönündən nemətləndirməsinin bir təzahürüdür. Bu həqiqətdən Quranda belə bəhs edilir:

“Ən yetkin dövrünə çatdıqda ona hikmət və elm verdik. Biz yaxşı işlər görənləri belə mükafatlandırırıq!” (“Yusif” surəsi, 12/22)

Ancaq Hz.Yusif yetkinlik çağına gələndə evində qaldığı qadın, yəni Əzizin xanımı Hz.Yusifdən ayənin ifadəsi ilə desək, “murad almaq” istədi. Bunun üçün hər cür şəraiti hazırlamışdı. Qapıları bağladı və Hz.Yusifə uyğun olmayan bir arzusunu gerçəkləşdirmək istədi. Hz.Yusifin burada verdiyi cavab iffətli bir möminin nümunəvi davranışdır.

Xüsusilə ayədə xəbər verildiyi kimi, o da qadını arzulasa da belə haram bir hərəkət etməkdən imtina edərək Allaha sığınmışdır. Allahın rızasına zidd olan belə çirkin bir hərəkətə qətiyyənlə qol qoymamışdır. Həmin vəziyyətdə də vəfali və gözəl davranış nümayiş etdirmiş, qadına Əzizi xatırlatmışdır. Ərinin ona yaxşı baxdığını və onu razı saldığını yadına salmışdır. Qadına zalımların qurtulmamaçağını dərhal deyərək bunun əzazil bir davranış olacağını söyləmişdir. Bütün bunlar ayələrdə bu cür xəbər verilir:

“Eviyədə olduğı qadın tovlayıb yoldan çıxarmaq istədi və qapıları bağlayaraq: “Di, gəlsənə!” - dedi. Yusif isə: “Mən Allaha sığınırım. Axı o (sənin ərin), mənim ağamdır. O,

Qurannın ifadəsi ilə desək, Yusif peyğəmbərdən “murad almaq” istəyən Misir hökmdarının xanımını göstərən bir təsvir.

mənə yaxşı baxır. Həqiqətən zülm edənlər nicat tapmazlar!” - deyə cavab verdi. Doğrudan da ona meyl salmışdı. Əgər Rəbbinin dəlilini görməsəydi, ona meyl edərdi. Biz pisliyi və biabırçılığı ondan sovuşdurmaq üçün belə etdik. O, həqiqətən Bizim sadıq bəndələrimizdəndir!” (“Yusif” surəsi, 12/23-24)

Bu ayədən də aydın olduğu kimi, Hz.Yusif zinanın Allah dərgahında haram edildiyini bilir. Buna görə də harama yaxınlaşmamış və qadından qaçmağa çalışmışdır.

Allahın Hz.Yusif üçün işlətdiyi “o da ona meyl salmışdı” ifadəsi bizə imtahanın mühüm bir sirrini öyrədir: bir möminin nəfsinin dinin haram buyurduğu şeylərə meyl etməsi mümkündür. Əsas məsələ möminin bu istəyə boyun əyməməsi və Allahın sərhədlərini aşmamaq üçün iradəli hərəkət etməsidir. Əgər nəfsin istəkləri olmasaydı, onda imtahan da olmazdı. Hadisələrin gedişatı ayədə belə bildirilir:

“Hər ikisi qapıya tərəf qaçdı. Qadın onun köynəyini arxadan cırdı. Onlar qapının ağzında ağası ilə rastlaşdılar. Qadın dedi: “Sənin ailənə pislik etmək istəyənin cəzası yalnız zindana salınmaq, ya da şiddətli bir əzaba düçar edilməkdir!” (“Yusif” surəsi, 12/25)

Bu hadisədən sonra Yusif peyğəmbərin hər mənada iffətli, zindən çəkinən davranışlarına baxmayaraq qadın hirsinə görə Hz. Yusifə böhtan atmışdı. Vəzir olan ərinə Yusif peyğəmbərin ona pis niyyətlə yaxınlaşdığını söyləmiş, ən pisi isə günahsız yerə zindana atılması yaxud da çətin işgəncə ilə əzab verilməsi kimi iki variantdan biri ilə cəzalandırılmasını tələb etmişdi. Bu vəziyyət qadının Allahın xofundan məhrum və zalım bir xarakterə sahib olmasının aşkar təzahürüdür. Ancaq iftira atıb onun haqsız yerə cəzalandırılmasını istəməsi də zalımlığının başqa bir sübutudur.

Hz. Yusif isə onun bu iddialarına belə cavab vermişdi:

**“(Yusif) dedi: “O, məni tövlayıb yoldan çıxarmaq istədi!”
Bir şahid belə şəhadət verdi: “Əgər köynəyi öndən cırmışsa, qadın doğru deyir, o isə yalançılarıdır. Yox,**

Bu şəkildə Hz. Yusifin öz nəfsinin arzusunu yerinə yetirməyi təklif edən qadına qarşı namuslu hərəkəti təviri edilir. Qadın Yusif peyğəmbərin köynəyini arxadan dartıb cırır.

əgər onun köynəyi arxadan cırılıbsa, qadın yalan deyir, o (Yusif) isə doğru danışanlardandır”“ (“Yusif” surəsi, 12/26-27)

Bu vəziyyətdə qadının Hz.Yusifin köynəyini arxadan cırması əslində Yusif peyğəmbərin qapıya tərəf qaçmasının, qadının isə onu qovmasının dəlilidir. Ayədə də bildirildiyinə görə, Hz.Yusifin doğruluğu sübut olunmuşdur:

“Onun köynəyinin arxadan cırıldığını gördükdə dedi: “Bu, sizin məkrlərinizdəndir. Doğrudan da sizin məkriniz böyükdür!” Ey Yusif! Sən bu işi açıb-ağartma. Sən də (ey qadın), günahına görə bağışlanmanı dilə. Çünki sən həqiqətən günah edənlərdənsən” (“Yusif” surəsi, 12/28-29)

Əziz Hz.Yusifin haqlı olduğunu vicdanlı şəkildə başa düşmüş və bunun xanımının bir məkri olduğunu söyləmişdi. Yuxarıdakı ayələrdə qeyd edilən dialoqlar Əzizin xanımı ilə müqayisədə daha vicdanlı olmasının dəlilidir. Lakin hadisə bununla bitməmişdir. Quran-da hadisələrin sonrakı inkişafından belə bəhs edilir:

“Şəhərdəki qadınlar dedilər: “Vəzirin övrəti cavanı tovlayıb yoldan çıxarmaq istəyir. Məhəbbəti onun bağrını qan etmişdir. Biz onun açıq-aşkar yoldan çıxdığını görürük” (“Yusif” surəsi, 12/30)

Ayədən də aydın olur ki, bu xəbər şəhərdəki qadınlar arasında da yayılmışdı. Ayədə diqqətin qadınlara yönəldilməsi cahiliyyə əxlaqını mənimsəmiş qadınları qeybətçil və ya fitnəkar xarakteri sahib olmasını göstərmək məqsədi də daşıya bilər. Ən doğrusunu Allah bilir.

Şəhərdəki qadınlar bu hadisədən sonra öz aralarında vəzirin xanımını qınamış, günahkarın Hz.Yusif deyil, vəzirin xanımı olduğu-

nu başa düşmüşdülər. Əzizin xanımı camaatın onun haqqında mənfi fikirdə olmasından və bu məsələni danışmasından narahat oldu. Həmçinin Allahın razılığını deyil, insanların razılığını qazanmağı qarşılarına məqsəd qoyan insanlar camaatın nəzərində alçalmaqdan, onların haqqında mənfi bir imic formalaşmasından çox çəkinirlər. Xəlvət etdikləri günahlarını insanların bilməsi Allahdan qorxmayan bu tip insanların ən çox çəkdiyini hadisələrdəndir. Əzizin xanımının da narahat olduğu məsələ bu idi.

Əzizin xanımı onun haqqında söz-söhbət gəzdiyini başa düşəndə bunu edən qadınlara qarşı bir plan hazırladı. Burada məqsədi onun Hz.Yusifdən öz mənfi istəyini gerçəkləşdirmək arzusunda guya haqlı olduğunu göstərməsi idi. Çünki Yusif peyğəmbər fəvqəladə gözəl bir insan idi. Həmçinin digər qadınlar Hz.Yusifin gözəlliyi qarşısında heyrətə düşmüşdülər:

“Qadın gizli dedi-qodularını eşitdikdə onlara xəbər göndərib ziyafətə dəvət etdi, onlar üçün gözəl bir məclis düzəltdi. Onların hər birinə bir bıçaq verdi, sonra Yusifə: “Onların qarşısına çıx!” - deyər əmr etdi. Qadınlar Yusifi gördükdə onu həddindən artıq təriflədilər və əllərini kəsdi. Onlar: “Aman Allah! Bu ki, bəşər deyildir. Bu, ancaq əziz olan bir mələkdir!” - dedilər” (“Yusif” surəsi, 12/31)

Yuxarıdakı ayədən də görüldüyü kimi, Hz.Yusifin gözəlliyi bu qadınlara Allahı xatırlatdı. Onlar da bu fəvqəladə gözəllik qarşısında Allaha həmd etdilər.

Qadınlar onun gözəlliyini fəvqəlbəşər bir gözəllik kimi yozmuş, hətta mələk olduğunu da iddia etmişdilər. Yadıңызdadırsa, Hz.Yusif kiçik yaşlarında ikən Allah onun cəlbədicisi gözəlliyini insanlardan gizlətmış, bununla da onu insanların zərərindən qorumuşdu. Lakin

vaxt ötüb Hz.Yusif yetkinlik dövrünə çatanda onun gözəlliyi hamının diqqətini özünə cəlb etməyə başlamışdı. Şübhəsiz, bu təfərrüatların hər birində mühüm hikmətlər gizlənilir. Hadisənin gedişatında olayların bu cür cərəyan etdiyi xəbər verilir:

“Qadın belə dedi: “Bu, məni qınadığınız. Mən onun olmaq istədim, o isə imtina etdi. Əgər əmrimi yerinə yetirməsə, sözsüz ki, zindana atılacaq və zillətə düşənlərdən olacaq!”“ (“Yusif” surəsi, 12/32)

Aydın olduğu kimi, qadın əslində özünün günahkar olduğunu, Hz.Yusifin isə namusunu qorumaq istədiyini etiraf etmişdi. Ancaq insan izdihamının gözü qarşısında eyni çirkin təklifini təkrar etmiş, Hz.Yusifə istəyini yerinə yetirməyi əmr etmiş, hətta dediklərini etmədiyi təqdirdə Hz.Yusifin zindana atdırmaqla qorxutmuşdur. Elə bundan da qadının nə dərəcədə zalım və çirkin bir əxlaq sahibi olduğu aydın olur. Qadın bəlkə də Misirdəki mövqeyinə, zənginliyinə və bəlkə də Hz.Yusifin onun qulu olmasına güvənərək onu haram iş tutmağa məcbur edirdi. Bu çox namussuz bir təklifdir. Əziz xanımı heç kimdən çəkinməyərək hər kəsin gözü qarşısında bu çirkin təklifini təkrar etmişdir. Bu, onun həm dinsizliyinin, həm də onu seyr edən qadınların dini həyat məsələsində nə qədər etinasız olmalarının dəlilidir. Çünki heç bir mömin qadın harama əsla qol qoymayacağı kimi heç biri də bu cür əxlaqsızlığa seyrçi qalmaz. Qissədə haqqında bəhs edilən bu qadınlar vəzirin xanımının təhdidlərinə qarşı da səslərini çıxarmır və onun etdiyi çirkinliklərə göz yumurlar.

Quranda misirli Əzizin də aşkar dəlilləri gördüyü halda Hz.Yusifin zindana atılmasına etiraz səsini çıxarmadığı, xanımının da eynilə Yusif peyğəmbərin zindanda qalmasına göz yumduğu xəbər verilmişdir.

Buradan da aydın olduğu kimi, mömin olmayan insanlar həmişə öz məsləkdaş və tərəfdarlarının yanında olurlar. Tələ qurularkən də seyr edib səslərini çıxarmırlar. Həmçinin yuxarıdakı ayədə şəhərdəki qadınların da hiyləyə şərik olub susmağa üstünlük verməsinin şahidi oluruq. Hətta Əzizin xanımı etiraf etsə də oradakılardan heç biri Hz.Yusif müdafiə etməmişdir. Hamısı heç bir günahı olmayan, çox gözəl əxlaqa malik bir insanın zindana atılmasını sadəcə seyr etmişdi.

Burada diqqəti cəlb edən başqa bir məsələ isə Hz.Yusifin səmimiyyətidir. Belə bir şəraitdə dərhal Allaha sığınmış və çox səmimi olaraq düşüncələrini Allaha söyləyərək Ondən kömək istəmişdir. Hz.Yusifin üslubunda çox böyük bir səmimiyyət və ixlas hakimdir:

“Yusif dedi: “Ey Rəbbim! Mənim üçün zindan bunların məni sövq etdikləri işi görməkdən xoşdur. Əgər onların hiyləsini məndən dəf etməsən, mən onlara meyl edər və cahillərdən olaram”. Rəbbi duasını qəbul buyurub qadınların məkrindən qurtardı. Həqiqətən O, eşidəndir, biləndir!” (“Yusif” surəsi, 12/33-34)

Hadisənin bu hissəsində ən diqqətçəkici ünsür də şübhəsiz ki, qadınların hiylə qurmağa daha meylli və əlverişli olmasıdır. Xüsusilə möminlərin bu tipli məsələlərdə cahiliyyə qadınlarına qarşı diqqətli olması lazımdır. Çünki onlar haram-halal kimi məsələlərə etinasız olduğu və Allahın qoyduğu sərhədlərə qarşı da heç bir məsuliyyət daşmadığı müxtəlif səbəblərə görə - bəzən qürurlarına, bəzən nəfslərinə tabe olmaları, bəzən də möminlərə mane olmaq üçün - mömin kişilərə qarşı bu cür hiylələr qura bilərlər. Ancaq bunu da qeyd etməliyik ki, burada nəzərdə tutulanlar üstün qadınlar deyil, Allah xofundan məhrum cahiliyyə qadınlarıdır.

HZ.YUSİFİN HAQSIZ YERƏ ZİNDANA ATILMASI

Əvvəlki səhifələrdə də qeyd etdiyimiz kimi, Əzizin xanımı Hz.Yusifdən mənfi istəyini yerinə yetirmək istəyənin elə özü olduğunu şəhərdəki qadınların gözləri qarşısında qəbul etmiş, Hz.Yusifin isə onun bu təklifini rədd etdiyini etiraf etmişdi. Əziz də eyni qənaətdə idi. Xanımına Allahdan bağışlanmasını istəməsini söyləyərək onun günahkarlardan olduğunu yadına salmışdı. Yəni bu hadisənin şahidi olanların və ya onu eşidənlərin hamısı Hz.Yusifin günahsız olduğunu, əsl günahkarın isə qadın olduğunu bilirdi. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq onlar vicdansız bir qərar vermiş, Hz.Yusifin zindana atmışdılar:

“Yusifin günahsız olduğunu sübut edən dəlilləri gördükləri halda yenə də onu bir müddət zindana salmaq qərarına gəldilər” (“Yusif” surəsi, 12/35)

Burada ən diqqətçəkici məsələ bir insanı günahsız olduğu halda həbsə atmalarıdır. Buradan da aydın olur ki, olayın baş verdiyi cəmiyyətdə haqlının deyil, güclünün üstün tutulduğu batil bir sistem hakim idi. Üstəlik qanuna görə günahkar olmadığı, dəlillər günahsız olduğunu aşkar göstərdiyi halda bir insanı zindana sala bilmələri istədikləri təqdirdə öz mənəfətlərinə uyğun olaraq istifadə edə biləcəkləri bir hüquq sisteminin mövcud olduğunu göstərir.

Həqiqətən də bu, Allahın dəyişməyən qanunudur: möminlər, xüsusilə də Allahın elçiləri mütləq inkarçılar tərəfindən həbsə atılır və onlara mane olmağa çalışırlar. Eyni vəziyyət Peyğəmbərimiz Muhəmmədin (s.ə.v.) dövründə də baş vermişdi. Allah bu həqiqəti belə xəbər verir:

“Yadına sal ki, bir zaman kafirlər səni həbs etmək və ya

öldürmək yaxud da çıxarıb qovmaq üçün sənə qarşı hiylə qururdular. Allah da onların bu hiyləsinə qarşı tədbir tökdü. Allah tədbir tökənlərin ən yaxşısıdır!” (“Ənfal” surəsi, 8/30)

Göründüyü kimi, hər dövrdə, hər əsrdə müsəlmanların və Allahın elçilərinin məruz qaldığı bu vəziyyət Hz.Yusifdə də təcəllə etmişdir. Əgər Hz.Yusif müsəlman olmasaydı və onların batil sistemlərinə, pozulmuş əxlaqına boyu əyən biri olsaydı, ona qarşı bu cür hərəkət etməyəcəkdilər. Günah iş görsə də görməməzliyə vuracaqdılar. Ancaq onun tərtəmiz bir müsəlman olması və Allahın razılığını, əmr və qadağalarını hər şeydən üstün tutması ona qarşı düşmənçilik etmələrinə səbəb olmuşdu. Quranın əksər ayələrində də bildirildiyi kimi, dindən uzaq qalan insanlar saleh möminlərə qarşı həmişə oxşar düşmənçilik hissi bəsləmişlər.

Hz.Yusifin bu cür haqsız yerə zindana salınması həmin dövrdə Misirdə ədalətsiz bir sistemin mövcud olduğunu göstərdiyi kimi cəmiyyətdə həm də əxlaqi yöndən pozğunluğun yaşandığına işarə edir.

“TƏDBİRİN HAMISI ALLAHA AİDDİR”

Bura qədər bəhs etdiyimiz hadisələr zahiri olaraq Hz.Yusifin yaşadığı “müsiyətlər” olaraq dəyərləndirilə bilər. Halbuki hadisələrin pərdəarxasına baxanda görünür ki, bütün bunları edən, bu hadisələri təşkil edən Allahdır. Əvvəl də qeyd etdiyimiz kimi, bu hadisələr Hz.Yusifin müəyyən edilmiş taleyinin bir hissəsidir və onun üçün çox xeyirlidir. Həmçinin haqsız yerə zindana salınmaq kimi bir imtahanı yaşayan, bu şərtlər içində də Allaha təvəkküllü və sadıq olan bir insan təqva sahibi insan deməkdir. Belə bir şəxsin Allahın sev-

Bütün dəlillər günahsız olduğunu göstərdiyi halda Yusif peyğəmbər uzun illər zindanda qalmaq məcburiyyətində qalmışdı. Yuxarıdakı şəkildə həmin dövrün Misir zindanları göstərilir.

gisini və razılığını qazanacağı isə aydın məsələdir. Buna görə də Hz.Yusifin zindana atılması onun yönündən bir şəər və ya qüsur deyil, əksinə, xeyir və gözəllikdir.

Bundan başqa, bu qissədə iman gətirməyənlərin və ya münafıqların bir yerə yığılaraq möminlərin əleyhinə hiylə işlətməsi də diqqəti cəlb edir. Ancaq bu insanlar - əvvəl də qeyd etdiyimiz kimi - möminlərə heç vaxt zərər vura bilməzlər. Onların qurduğu hiylələrə qarşı Allah dərgahında onların özlərinə qarşı qurulmuş tələ var. Bu insanlar tələ qurarkən Allah onların bütün danışıqlarını, qərarlarını, içlərindən keçirdiklərini ən incə təfərrüatına qədər bilir və eşidir. Hətta möminlərə tələ quracaqları onlar dünyaya gəlməmişdən də milyonlarla il əvvəl tələlərində qeyd edilmişdir. Allah həmçinin onların hiylələrini pozan hadisələri də müəyyən etmişdir. Dolayısı ilə möminlərə qarşı qurulan hər tələ əslində bəri başdan pozulmuş şəkildə meydana gəlir. Allah Quranda bu sirri belə açıqlayır:

“Onlardan əvvəlkilər də tələ qururdular. Bütün hiylələrin cəzasını ancaq Allah verəcəkdir. Allah hər kəsin nə

H Ə Z R Ə T İ Y U S İ F

qazandığını bilir. Kafirlər axirət yurduunun kimin olacağını biləcəklər!” (“Rəd” surəsi, 13/42)

“Hiylə qurdular. Onların hiyləsi Allah dərgahında məlumdur. Onların hiyləsi ilə dağlar yerindən oynayan deyil! Onların hiyləsi dağları yerindən oynatsa belə yenə də Allahın dini qarşısında acizdir! Allahın peyğəmbərlərə verdiyi vədə xilaf çıxacağını sanma! Həqiqətən Allah yenilməz qüvvət, intiqam sahibidir!” (“İbrahim” surəsi, 46-47)

Buna görə də möminlər belə bir tələ ilə qarşılaşanda təvəkküllü olur və Allaha güvənirlər. Bu tələnin əslində pozulduğunu bilirlər. Buna görə də məruz qaldıqları hiylə nə qədər şiddətli olsa da onlar sakit və mötədil yolla gedənlərdir. Bu da Allaha və Onun ayələrinə olan etiqad və güvənlərindəndir. Mömin olmayan, dindən uzaq həyat sürən insanların bu sevincli ruh halətinə sahib olması isə mümkün deyil.

HZ.YUSİF VƏ ZİNDANDAKI YOLDAŞLARI

Quranda Hz.Yusiflə birlikdə iki gəncin də zindana salındığı və bu cavanların Hz.Yusifdən yuxularının yozumunu soruşduqları bildirilir:

“Onunla birlikdə iki cavan oğlan da zindana atıldı. Onlardan biri dedi: “Mən yuxuda gördüm ki, şərab sığıram”. Digəri isə belə dedi: “Mən gördüm ki, başımın üstündə çörək aparıram, quşlar da ondan yeyir. Gəl bu yuxunu bizə yoz. Biz həqiqətən sənin yaxşı adamlardan olduğunı görürük!” (“Yusif” surəsi, 12/36)

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, Allah Hz.Yusifə sözlərin yozumunu öyrətmişdi. Buna görə də zindan yoldaşları yuxularının yozumunu ondan soruşmuşdular. Ancaq bir məsələ diqqəti cəlb edir: Hz.Yusifin belə bir elmə və hikmətə sahib olduğunu necə bilmişdilər?

HƏZRƏTİ YUSİF

Ayələrdə Hz.Yusiflə birlikdə iki gəncin də zindana salınmasından bəhs edilir. Yuxarıdakı şəkildə həbsdəki bu iki gənc təsvir edilmişdir.

Ayənin ardındakı ifadə bu sualın cavabını da göstərir. Zindandakılar Hz.Yusifin **“yaxşı adamlardan olduğunu”** gördüklərini söyləyirlər. Bu isə Hz.Yusifin zindanda qaldığı müddət ərzində nümunəvi bir mömin davranışı nümayiş etdirdiyini və bunun da ətrafındakı insanlara təsir etdiyini göstərir. Aydın ki, Hz.Yusifin hərəkətləri, üslubu və üzü **“etibarlılıq sifəti”**ni təcəllə etdirmişdir, yəni insanlara güvən vermişdir. Həqiqətən də bir insanın təkəcə üzünün ifadəsi də saleh bir müsəlman olduğunu ətrafa hiss etdirə bilər. Allah da Quranda möminlərdən bəhs edərkən **“Onların əlaməti üzlərində olan səcdə nişanəsidir”** (“Fəth” surəsi, 48/29) deyərək buyurur. Burada nəzərdə tutulan **“səcdə nişanəsi”** ümumiyyətlə aydın olduğu kimi, uzun müddət səcdə etməkdən sonra meydana gələn fiziki bir nişanə deyil, insanın üzünə hakim olan **“iman nuru”**dur. Ən doğrusunu Allah bilir.

Həz. Yusifin zindanda nümayiş etdirdiyi bu əxlaq möminin mühüm bir xüsusiyyətini bizə göstərir: mömin həmişə, hər yerdə eyni dərəcədə gözəl əxlaqdadır. Çünki möminlər Allahın razılığını qazanmaq üçün yaşayırlar. Zindanda, evdə olarkən, yolda gedərkən, masasının üstündə bir şey yazarkən, yemək yeyərkən, televizora baxarkən - hər an Allah insanın yanındadır. Onu əhatə etmişdir. Danışdığı hər şeydən, ürəyindən keçənlərdən həmişə xəbərdardır. Buna görə də möminlərin davranışı və əxlaqı olduqları yerlərə görə

Bu qədim Misir şəkilləri Yusif peyğəmbərlə birlikdə zindanda olan iki nəfərin yuxularını göstərir. Üstdəki şəkildə özünü yuxuda şərab sıxarkən, aşağıda isə başının üstündə çörək daşıyarkən quşun ondan yediyini görən gənc təsvir təsvir edilmişdir.

qətiyyən dəyişməz. Həmişə eyni üstün əxlaqlı və vicdanlı mömin xasiyyətlərini göstərirlər.

Həz.Yusifin həbsxana yoldaşları da onu məhz buna görə etibarlı və yaxşı bir insan kimi qəbul etmiş, bu məqsədlə yuxularının yozumunu da ondan soruşmuşdular. Həz.Yusif də onların sualına cavab vermişdi. Ancaq aşağıdakı ayədən də aydın olacağı kimi, bunu edərkən çox məntiqli hərəkət etmişdi. Söhbətin gedişatını özü istədiyi kimi istiqamətləndirmiş, onların maraqlandığı mövzulardan əvvəl daha mühüm saydığı məsələlərdən bəhs etmişdi:

“Belə cavab verdi: “Yeyəcəyiniz təam gəlməmişdən əvvəl mən onun mənasını sizə xəbər verərəm. Bu, Rəbbimin mənə öyrətdiyi elmlərdəndir. Mən Allaha inanmayan və axirəti də inkar eləyən bir tayfanın dinini tərək etdim! Mən ata-babalarım İbrahim, İshaq və Yəqubun dininə tabe oldum. Bizə heç bir şeyi Allaha şəriq qoşmaq yaraşmaz. Bu, Allahın bizə və insanlara bəxş etdiyi nemətdir, lakin insanların əksəriyyəti şükr etməz! Ey mənim iki zindan yoldaşım! Ayırı-ayrı tanrılar daha yaxşıdır yoxsa bir olan, qadir olan Allah?! Allahdan qeyri ibadət etdikləriniz sizin və atalarınızın (özünüzdən uydurub) qoyduğunuz adlardan başqa bir şey deyildir. Allah isə onlara heç bir dəlil nazil etməmişdir. Hökm ancaq Allahındır. O, sizə yalnız Onun Özünə ibadət etmənizi buyurmuşdur. Doğru din budur, lakin insanların əksəriyyəti bu həqiqəti bilməz!”
(“Yusif” surəsi, 12/37-40)

Ayədən də göründüyü kimi, Həz.Yusif onlara şirk sisteminin pisliyini və tövhidi anlatmışdır. İçində yaşadıkları cahiliyyə sisteminin mənasızlığından onlara bəhs etmiş və onlara ancaq Allaha qul olmasını nəsihət etmişdi.

Həz.Yusif bunu onlara başa salarkən özündən əvvəlki peyğəm-

bərlərdən də misallar gətirmişdi. Onların hamısının eyni haqq din üzərində olduğunu xatırlatmışdı.

Bundan əlavə, qarşısındakı insanların fikirləşməsinə səbəb olacaq suallar vermişdi. Məsələn, **“Ayrı-ayrı tanrılar daha yaxşıdır yoxsa bir olan, qadir olan Allah?”** deyərək soruşaraq Allahın həm də cəza verən, qəhr edən sifətlərini onların yadına salmışdı. Bununla həm düşünmələrini, həm də Allahdan qorxmalarını onlara təlqin etməyə çalışmışdı.

Sitayiş etdikləri bütləri onların yadlarına salmış, bu bütlərin batil olduğunu, onların gerçək şəkildə mövcud olmasına dair heç bir dəlilin olmadığını, atalarından qalan saxta tanrılar olduğunu bildirmişdi. Onlara Allahdan başqa tanrılara sitayiş etməyin haram olduğunu açıqlamış, insanların əksəriyyətinin bunları bilmədiyini söyləmiş və onları düzgün olan dinə dəvət etmişdi.

Hz.Yusifin bu metodu müsəlmanların dini insanlara çatdırarkən istifadə edə biləcəyi çox mühüm metoddur. Onların bu mövzuda danışmasını fürsət bilərək əvvəlcə onlara danışmaq istədiklərini söyləmiş, sonra da onların suallarına cavab vermişdi. Yalnız bütün bunlar qurtaranda onların soruşduğu suallara cavab verərək yuxularının yozumunu söyləmişdi:

“Ey iki zindan yoldaşım! Sizin biriniz yenə ağasına şərab içirdəcək, digəriniz isə edam olunacaq, quşlar da onun başından yeyəcəklər. Haqqında soruşduğunuz iş belə həll edilmişdir!” Bu iki nəfərdən nicat tapacağını yəqin etdiyi kimsəyə dedi: **“Ağanın yanında məni də yada sal!”** Lakin şeytan ona ağasının yanında yada salmağı unutturdu və buna görə də Yusif bir neçə il zindanda qaldı” (**“Yusif” surəsi, 12/41-42**)

İkinci ayəyə diqqətlə baxsaq, Hz.Yusifin yenə çox ağıllı hərəkət

O dövrdə Misir və Mesopotamiyadakı yuxu yozmaq elmi ilə bağlı çalışmaları və kitabları göstərən daş oymaları.

etdiyi aydın olur. Onlara yuxularının yozumundan bəhs edəndən sonra zindan yoldaşlarının azadlığa çıxarılacaq olanına zindandan çıxandan sonra onu ağasının yadına salmağını söyləmişdi. Beləliklə, zindandan çıxma bilmək üçün məntiqli bir metoda əl atmışdı. Lakin Hz.Yusif bunun sadəcə olaraq bir tədbir olduğunu və Allah istəməsə, həbsdən azadlığa çıxma bilməyəcəyini də bilirdi.

Həmçinin ayənin sonundan da məlum olduğu kimi, şeytan Hz.Yusifə həmin adama unutturmuşdu. Hz.Yusif də yenidən uzun illər zindanda qalmışdı. Ancaq Yusif peyğəmbər bunun ən xeyirli nəticə olduğunu bilirdi. Bu, əslində insana səbr etdirən bir imtahan-dır. Şübhəsiz ki, uzun illər zindanda qalmaq, hətta yaddan çıxmaq əksər insanlar üçün çətindir. Halbuki Hz.Yusif əxlaqının və imanının üstünlüyünü burada da göstərmiş, başına gələnləri təvəkküllə qarşılamışdı.

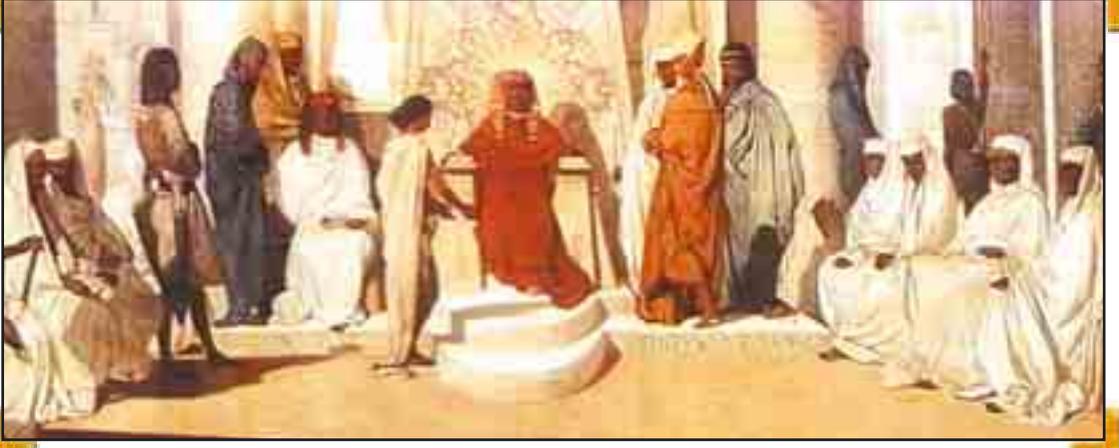
HZ.YUSİFƏ QURULAN TƏLƏNİN ÜSTÜNÜN AÇILMASI

Hz.Yusif ayənin ifadəsi ilə desək, daha “bir neçə il” zindənda qalmışdır. Ancaq bir gün hökmdar gördüyü yuxunun yoxulmasını tələb etmişdi. Buna görə ölkədəki ən tanınmış kahinlərə və müdrük insanlara müraciət edilmişdi. Ancaq hamısı hökmdarın yuxusunun qarmaqarışiq xəyallar olduğunu söyləmiş və yuxunu yoza bilməmişdilər. Lakin bir müddət sonra Hz.Yusifin zindəndakı yoldaşlarından biri olan və xilas olan adamın yadına Hz.Yusif düşdü:

“Hökmdar belə dedi: “Mən yuxuda yeddi arıq inəyin yeddi kök inəyi yediyini, həmçinin yeddi yaşıl və yeddi quru sünbül gördüm. Ey əyanlar! Əgər yuxu yoza bilərsinizə, mənim bu yuxumu yozun!” Onlar: “Qarmaqarışiq yuxu-

Hz.Yusifin zindan yoldaşlarından birinin xəyali heykəli.

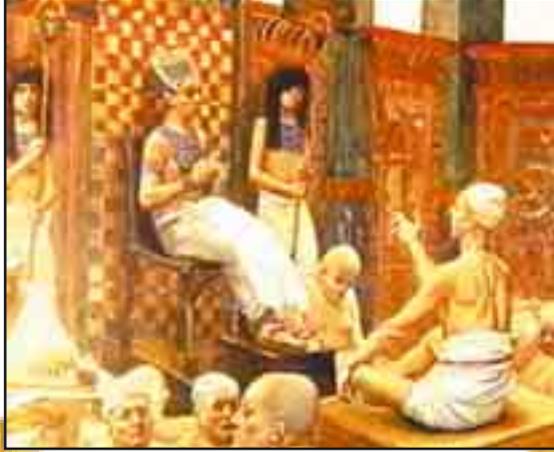

O dövrün hökmdarı bir gün gördüyü yuxunun yozulmasını istəyir. Bunun üçün ölkədəki ən tanınmış kahinlərə və bilicilərə müraciət olunur. Üstdə bu hadisənin bir təsviri verilmişdir.

lardır. Biz yuxuların yozumunu bilmirik!” deyə cavab verdilər. Zindandakı iki oğlandan xilas olan bir neçə müddətdən sonra Yusifi xatırlayıb dedi: “Mən sizə onun yozumunu xəbər verərəm. Bircə məni (Yusifin yanına) göndərin!”“ (“Yusif” surəsi, 12/43-45)

Göründüyü kimi, hadisələr tamamilə gözlənilməz şəkildə inkişaf edir, beləliklə də illərlə zindanda yaddan çıxarılan Yusif peyğəmbər yada düşürdü. Əslində alın yazısında Yusif peyğəmbərin ancaq uzun illərdən sonra bu səbəblə yada düşəcəyi yazılmış, buna görə də hadisələr buna uyğun olaraq cərəyan etmişdi. Hökmdara o qarışıq kimi görünən yuxunu göstərən, onun bu yuxusunun yozumu ilə maraqlanmasını ilham edən, heç kimin bu yuxunu yoza bilməsinə icazə verməyən, zindan yoldaşının yadına Hz.Yusifin salan məhz Allahdır. Allah hər şeyi əvvəlcədən alın yazısında qeyd edib planlaşdırmışdır.

Bu hadisələrin davamı Quranda belə anladılır:

Ölkənin ən tanınmış kahin və bilicilərinin hökmdarın yuxusunu yoza bilməməsindən sonra Hz.Yusifin zindan yoldaşlarından xilas olan adamın yadına Hz.Yusif düşmüşdü. Sahibinə Hz.Yusiflə görüşmək üçün zindana getməyi təklif etmişdi. Yandakı daş oymada bu hadisə təsvir edilmişdir.

“Zindana gəlib dedi: “Yusif! Ey doğru danışan adam, bizim üçün bir yoz görək! Yeddi arıq inək yeddi kök inəyi yeyir. Yeddi yaşıl sünbül, yeddi də quru sünbül. Bəlkə mən adamların yanına qayıda bilim; bəlkə onlar da bilsinlər!”“ (“Yusif” surəsi, 12/46)

Zindan yoldaşının Hz.Yusifə müraciəti çox maraqlıdır: “Ey doğru danışan adam”... Bu ifadədən Hz.Yusifin mömin xarakterinin və gözəl əxlaqının insanlar tərəfindən asanlıqla bilindiğini başa düşü-

rük. Hər peyğəmbər kimi Yusif peyğəmbərin də qarşısındakı insanlara güvən verən, etibarlı olduğunu göstərən bir halı vardı. Zindan yoldaşı da onun bu yönünü, onun doğru sözlü və etibarlı olduğunu bilərək onun yanına gəlmiş, Hz.Yusifdən hökmdarın yuxusunun yozumunu istəmişdi. Yusif peyğəmbər də ona yuxunu belə yozmuşdu:

“Belə cavab verdi: “Yeddi il adətiniz üzrə əkin. Yediğiniz az bir miqdar istisna olmaqla qalan biçdiyinizi isə sünbül-də saxlayın. Sonra bunun ardınca yeddi il quraqlıq olacaq. Onda əvvəlcədən həmin illər üçün tədarük etdiyinizi yeyər, yalnız az bir miqdar saxlayarsınız. Daha sonra insanların bol yağış görəcəyi bir il gələcək. Onda da adamlar şirəsini sıxacaqlar”“ (“Yusif” surəsi, 12/47-49)

Hökmdar Hz.Yusifin yuxunu yozduğunu öyrənən kimi onu yanına çağırmışdı. Hökmdarın göndərdiyi elçi bu məqsədlə Hz.Yusifin yanına gələndə Yusif peyğəmbər bunu tez qəbul etməyin əvəzinə yenə çox ağıllı hərəkət etmişdi. Haqsız olaraq zindanda yatdığıın, böhtan atıldığıın bilinməsi və həqiqətləri ortaya çıxması üçün elçinin məcəloni yenidən araşdırılmasını təmin edə bilmək üçün bəzi suallarla yenidən hökmdarın yanına göndərmişdi. Əllərini kəsən qadınların danışdırılmasını istəmişdi. Çünki onlar Hz.Yusifin günahsız olduğunu və Əzizin xanımının namussuzluğuna şahid olmuşdular. Onların hamısı öz gözləri ilə buna şahid idilər. Lakin bundan əvvəl onların şahid kimi dindirilməsi üçün əlverişli imkan olmamışdı. Buna görə də Hz.Yusif bu fürsəti yaxşı dəyərləndirdi. Bu hadisə ayədə belə xəbər verilir:

“Hökmdar: “Onu mənim yanına gətirin!” - dedi. Elçi Yusifin yanına gəldikdə o: “Ağanın yanına qayıdıb soruş ki, əllərini kəsən o qadınların məqsədi nə idi? Həqiqətən Rəbbim onların məkrini biləndir!”“ (“Yusif” surəsi, 12/50)

Misir hökmdarının Hz.Yusif tərəfindən yozulan yuxusu müxtəlif xristian mənbələrində bu cür təsvir edilir.

“Hökmdar belə dedi: “Mən yuxuda yeddi arıq inəyin yeddi kök inəyi yediyini, həmçinin yeddi yaşıl və yeddi quru sünbül gördüm”“

(“Yusif” surəsi, 12/43)

Dövrün Misir hökmdarını göstərən təsvirlər.

Hz.Yusifin bu sualından sonra hökmdar qadınları yığaraq hadisənin necə baş verdiyini soruşmuşdu:

“Hökmdar soruşdu: “Yusifi tovlayıb yoldan çıxarmaq istəməkdə məqsədiniz nə idi? Qadınlar: “Allah eləməsin! Biz onun barəsində pis bir şey bilmirik!” - deyə cavab verdilər. Vəzirin xanımı dedi: “Artıq indi həqiqət bəlli oldu. Yusifi tovlayıb yoldan çıxarmaq istəyən mən idim. O, şübhəsiz, doğru danışarlardandır!”“ (“Yusif” surəsi, 12/51)

Beləliklə, illər ötəndən sonra da olsa həqiqətlər ortaya çıxmışdı. Qadınların Hz.Yusifə qarşı tələ qurduğu, qadının çirkin təklifinin əvəzində Hz.Yusifin namuslu hərəkət etdiyi aydın oldu. Hz.Yusifin günahsız olması gün kimi aydın olsa da onun illərlə zində qalması bir əksiklik deyil. Onun yaşadığı hər an Allah dərgahında planlaşdırılmışdı. Bu plan çox böyük mərhəmətdir. Onun həmçinin çox xeyri olmuşdu. Zində qalmağ Hz.Yusifin mənəvi olaraq təliminə, dərinləşməsinə və yetişməsinə səbəb olmuşdu. Gözəl davrandığına görə də Allaha daha da yaxınlaşmışdı. Dünyadakı həyatda yaşanan bu cür çətinlik və sıxıntılar insanın axirəti üçün gözəl bir əcirdir. Allah dünyadakı çətinliklərin qarşılığında səbr edən, ən çə-

tin vəziyyətlərdə də Allahdan razı olan, Ona şükr edən bəndələrinə axirətdə gözəl bir həyat və razılığını vəd etmişdir.

Hz.Yusif zindənda olarkən bir başqa xeyirli məsələ də baş vermişdir. Allah Misirdəki şəraiti onun iqtidara gəlməsi üçün hazırlamışdır. Hadisələrin gedişatına baxanda qadınların həqiqəti etiraf etməsindən sonra Hz.Yusifin vasitəsi ilə bunları söylədiyi görünür:

“Yusif dedi: “Bu etiraf etdirməyim ona görədir ki, vəzir evdə olmadıqda mənim ona xəyanət etmədiyimi və Allahın xainlərin hiylələrinə yol vermədiyini bilsin! Mən özümü təmizə çıxarmıram. Rəbbimin rəhm etdiyi kimsə istisna olmaqla nəfs pis işlər görməyi əmr edər. Həqiqətən Rəbbim bağışlayandır, rəhm edəndir!”” (“Yusif” surəsi, 12/52-53)

Burada diqqəti cəlb edən məsələ Hz.Yusifin yenə ətrafındakılara Allahı xatırlatmasıdır. Allahın xəyanətkarların hiyləgər fəndlərini uğura düçar etmədiyini söyləməklə əslində daxilən bu hadisəni aşkarlayanın Allah olduğunu da söyləyir. Bu isə mühüm bir məsələdir. Çünki Hz.Yusifin başına gələn hadisə və böhtanların aydınlaşması ancaq Allahın izni ilə baş vermişdir. Hökmdar və insanlar həqiqəti Allahın istədiyi vaxt və Allahın istədiyi şəkildə öyrənmişdilər. Allahın təqdir etdiyi alın yazısı əsla dəyişməz. Bu hadisələrin baş verməsi ən xeyirli və ən gözəldir.

Lakin Yusif peyğəmbərin yuxarıdakı axırıncı ayədəki sözləri də çox əhəmiyyətlidir. Yusif peyğəmbər haqlı olması ortada olsa da, ona böhtan atılsa da, buna görə uzun illər zindənda qalsa və Allahın ona peyğəmbərlik verərək ucaldığı bir insan olsa da nəfsini təmizə çıxarmaqdan çəkinmişdir. Həm də bununla birlikdə çox vacib bir həqiqəti açıqlamışdır: “Rəbbimin rəhm etdiyi kimsə istisna olmaqla nəfs pis işlər görməyi əmr etməsi...” Bu, bütün möminlərin həyatlarının hər anında diqqətli olması vacib olan bir vəziyyətdir.

HƏZRƏTİ YUSİF

Çünkü hər insanın nəfsi var. İnsanlar da həyatları boyu hər an imtandan keçirlər. Bəzən insanın nəfsi ilə vicdanı qarşı-qarşıya qalır. İnsan nəticədə ikisindən birinin təlqininə uyub ona tabe olur. Möminlər çox etina ilə onları Allahın razılığını qazanmağa çağıran vicdanlarının səsinə qulaq asarlar. Digər insanlar isə nəfslərinin istəklərinə uyğun olaraq yaşayırlar. Mömin bir qəflətə qapılıb nəfsinə tabe olarsa, buna görə tövbə etməli və nəfsinin pisləklərinə qarşı daha diqqətli davranmalıdır. Çünki Hz.Yusifin sözləri ilə desək, Allahın Quranda xəbər verdiyi kimi, nəfs həmişə pisliliyi əmr edir.

YUSİF PEYĞƏMBƏRƏ GÜC VƏ İQTİDAR VERİLMƏSİ

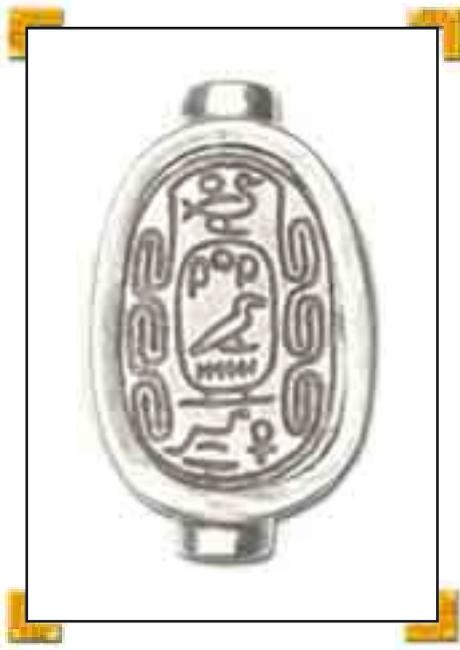
Hökmdarın həqiqətləri öyrənməsindən sonra Hz.Yusif üçün yeni bir dövr başlamışdır. Hökmdar elçilərə Hz.Yusifə yanına gətirməyi əmr etdi. Hz.Yusif gələndə isə ona öz yanında mühüm bir vəzifə verdi. Onu etibar etdiyi müşaviri etdi. Bu məsələ Quranda belə xəbər verilir:

“Hökmdar dedi: “Yusifə yanına gətirin, onu özümə ən yaxın adam edəcəyəm!” Sonra onunla söhbət etdikdə: “Sən bu gündən yanımda mövqe sahibsən, etibarlı bir şəxssən!” - dedi. Yusif dedi: “Mənə bu yerin xəzinələrinə məmur təyin et, çünki mən qoruyanam, bilənəm!” Beləliklə, Yusif o yerdə mövqe sahibi etdik. O, istədiyi yerdə mənzil sala bilirdi. Biz istədiyimizə mərhəmətimizi nəsis edər, yaxşı işlər görənlərin mükafatını zay etmərik. İman gətirib pis əməllərdən çəkinənlər üçün axirət mükafatı əlbəttə, daha xeyirlidir” (“Yusif” surəsi, 12/54-57)

Yadınızdadırsa, Hz.Yusif Misirə qul kimi gətirilmişdi. Bundan sonra da “bir qadının namusuna göz dikmək” kimi çox pis və çirkin bir böhtana məruz qalaraq zindana salınmışdı. Lakin Allah zahirən baxılarda “imkansız” kimi görünən bir dəyişiklik etmiş və bu mənfi şərtlər içində olan Hz.Yusif bir anda Misirin idarəçiliyində söz sahibi olan bir insan səviyyəsinə yüksəlmişdi. Həqiqətən bu, yəni mümkün olmayan kimi görünən işləri həyata keçirmək Allahın bir elmi və sənətidir. Quranda bildirildiyi kimi, **“Nəçə dəfə olub ki, az bir dəstə Allahın izni ilə çox bir dəstəyə qalib gəlib!”** (**“Bəqərə” surəsi, 2/249**) Allah möminlərə bir iman həqiqəti olmaqla onları ən çətin və imkansız kimi görünən şərtlərin içindən azad edərək inkarçılar üzərində qalib etmişdir. Möminin üzərinə düşən vəzifə Allahın vədinə olan inancının əsla dönməmək və Allaha həmişə təvəkkül edib güvənməkdir.

Dindən uzaq həyat yaşayan insanlar üçün dünyada güc və iqtidar sahibi olmaq, imkana və mala hakim olmaq, onu istədiyi kimi xərcləmək səlahiyyətində olmaq çata biləcəyi ən yüksək zirvədir. Bu, belə insanların bütün həyatları boyu mübarizə apardığı əsas hədəfdir. Ancaq gördüyünüz kimi, Allah Hz.Yusif zindandan xilas edib bu nemətlərin hamısını birdən ona vermişdir. Allahın Hz.Yusifə güc, iqtidar və mal verəndən sonra ayənin axırında dərhal axirətə yada salmasının bir hikməti də budur.

Bununla da əslində dünyada verilən malın və məqamın heç də əhəmiyyətli bir şey olmadığı, əsas önəmli olanın, qarşısına məqsəd qoyulan şeyin və daha xeyirli olanın axirət olduğu xatırladılır. Allah bu cür insanın üzünü dünyadan axirətə çevirir. Ancaq ayənin axıncı cümləsində bu məsələ xatırladılarkən və axirətdə veriləcək əvəzin xeyirli olduğu bildirilərkən bunun “iman gətirənlər” və “təqva-

Qədim Misir mənbələrinə görə, hökmdarlar xəzinənin idarəçiliyinə təyin etdikləri şəxsə şəkildəki kimi bir üzük hədiyyə edərdilər. Hz.Yusifə də güc və iqtidar simvolu olan bu üzüyün verilməsi ehtimal edilir.

lı olanlar” üçün keçərli olduğu da xəbər verilir. Bu xüsusiyyətlərə sahib olmayan insanların axirətdə bunun gözəl əvəzini gözləməsindən əlbəttə ki, söz gedə bilməz.

Hz.Yusif hadisəsində insanlara göstərilən çox mühüm bir həqiqət də var. Allah bu həqiqəti Quranda belə bildirir:

“Şübhəsiz ki, çətinliklə yanaşı bir asanlıq da vardır! Həqiqətdən hər çətinlikdən sonra bir asanlıq gələ!” (“İnşirah” surəsi, 94/5-6)

“İnşirah” surəsində bildirildiyi kimi, Allah hər çətinlikdən sonra iman gətirən insanlar üçün bir asanlıq yaradacağını vəd edir.

Hz.Yusifin həyatı isə bunun nümunələri ilə doludur. Quyudan xilas olub yaxşı bir ailədə böyüməsi, zindandan sonra xəzinələrin başına keçməsi kimi hadisələr Allahın hər çətinlikdən sonra necə asanlıq və gözəlliklər yaratmasının aşkar dəlilləridir.

*“Belə cavab verdi:
“Yeddi il adətiniz üz-
rə əkin. Yediyiniz az
bir miqdar istisna ol-
maqla qalan biçdiyi-
nizi isə sünbüldə
saxlayın. Sonra bu-
nun ardınca yeddi il
quraqlıq olacaq. On-
da əvvəlcədən həmin
illər üçün tədarük
etdiyinizi yeyər, yal-
nız az bir miqdar
saxlayarsınız. Daha
sonra insanların bol
yağış görəcəyi bir il
gələcək. Onda da
adamlar şirəsini sı-
xacaqlar”“ (“Yusif”
surəsi, 12/47-49)*

Yuxarıdakı qədim Misir şəkilləri qıtlıqdan əvvəl yaşanan yeddi illik bolluq dövrünü göstərir.

Hz.Yusifin həyatından bəhs edən bir filmdə qıtlıqdan əvvəlki əkin sahələri və eyni ərazilərin qıtlıq dövründəki münbit olmayan torpaqları təsvir edilir.

Qıtlıq çəkən Misir xalqını göstərən dövrə aid bir divar şəkli.

B.e.ə. 1700-1550-ci illərdən qalma bu qədim Misir abidələrində Hz.Yusifin dövründə baş vermiş yeddi illik qıtlıq müfəssəl şəkildə anladılır.

Çətin keçən qıtlıq illərini canlandıran tarixi şəkillər.

Bolluq dövründə əkinlərin bir hissəsini anbarlarında saxlayan Misir hökumətinin qıtlıq zamanı ərzaq paylamasını təsvir edən təsvirlər.

HZ.YUSİFİN QARDAŞLARI İLƏ QARŞILAŞMASI VƏ TƏTBİQ ETDİYİ MƏNTİQLİ TAKTİKALAR

Yusif peyğəmbər Misirin xəzinələrinə görə məsul oldu. Bir müddət sonra onu quyuya atan qardaşları ticarət məqsədi ilə Misirə gəldilər. Onları Hz.Yusifin hüzuruna gətirdilər. Ancaq onlar Hz.Yusifə tanımadılar. Yusif peyğəmbər isə onları görəni kimi tanı-

dı. Onların onu tanımadığını biləndən sonra çox gözəl bir plan hazırladı. Onlara maddi mənfəət təqdim etdi, onlara özünün qonaqpərvər adam olduğunu söylədi. Bununla onlara təsir edərək istədiyini etdirə biləcəyini düşündü. Bunları edərkən də məqsədinin kiçik qardaşını yanında saxlamaqdan ibarət olması ayələrdə belə xəbər verilir:

“Yusifin qardaşları gəlib onun hüzuruna daxil oldular. Onlar Yusifi tanımadıqları halda Yusif onları dərhal tanıdı. Yusif onların yüklərini hazırlayıb dedi: “Atabir qardaşınızı yanıma gətirin. Məgər mənim ölçüdə düz və qonaqpərvərlərin ən yaxşısı olduğumu görmürsünüz?! Əgər onu yanıma gətirməsəniz, məndən bir qab (keyl) belə ərzaq gözləməyin və mənə də yaxınlaşmayın!”“ (“Yusif” surəsi, 12/58-60)

Ayələrdən də görüldüyü kimi, Hz.Yusif həm də ədalətli bir insan olduğunu bildirərək onları istədikləri şeylər məsələsində həvəsləndirmişdi. Və bu planında çox böyük müvəffəqiyyət qazanmışdı. Əgər qardaşlarını gətirməsələr, onlarla ticarət etməyəcəyini və görüşməyəcəyini də bildirərək onlarda əndişə və sıxıntıya düşə biləcəkləri qorxusunu oyandırmışdı. Hz.Yusifin sözləri qardaşlarına tez təsir etdi. Sahib olduğu güc və əzəmətə görə onun dediyini edə biləcəyinə inanırdılar. Qardaşlarını gətirmək məsələsində əllərindən gələni etməyi qərarlaşdırdılar:

“Dedilər: “Ondan ötrü atasını yola gətirməyə çalışırıq və sözsüz ki, bunu edərək”“ (“Yusif” surəsi, 12/61)

Göründüyü kimi, Hz.Yusifin bu taktikası çox məntiqlidir. Çünki

Qıtlıq dövründə Hz.Yusifin tədbirli idar chiliyi sayəsində müəyyən miqdarda pul əvəzində ərzaq paylanmışdır. İnsanlar ticarət etmək  c n axın-axın Misirə g lmı dilər.  st ki  kild  v  yandakı qədim Misir  kill rində bu ticarət təsvir edilir.

əgər onlara bu cür maddi bir mənfəət təklif edilməsəydi, bəzi şərtlər qoyulmasaydı, onlar buna əhəmiyyət verməyərək qardaşlarını gətirmək istəməzdilər. Amma Hz.Yusif işi onların iradəsinə buraxmaya-
caq və qarşı gələ bilməyəcəkləri qüsursuz bir plan hazırlamışdı.

Bütün bu ağıllı tədbirlərlə yanaşı Hz.Yusif işi əlindən buraxma-
maq üçün başqa bir tədbir də gördü. Qardaşları Misirdən ayrılmamış-
dan əvvəl onlardan ərzağın əvəzində aldığı pulları, yəni sərmayələrini xəlvətçə mallarının arasına qoydurmuşdu. Bununla da həm ər-
zaqlarını, həm də ərzaq üçün ödədikləri pulu verərək onlara böyük
bir maddi mənfəət qazandırmışdı. Bu hadisə “Yusif” surəsində belə
bildirilir:

**“Yusif xidmətçilərinə dedi: “Onların mallarını da yükləri-
nin içinə qoyun. Bəlkə ailələrinə döndükdə onu başa düş-
sünlər və ola bilsin ki, qayıtsınlar!”“ (“Yusif” surəsi, 12/62)**

Möminlərin ardıcılıqla həyata keçirilən bu tədbirlərdən çıxarma-
lı olduğu bir hikmət də budur: vicdanına etibar edilməyən, zəif iman-
lı və zəif əxlaqlı insanlarla bir müqavilə bağlananda onların müqavi-
lənin şərtlərini pozmaq ehtimalına qarşı hər cür tədbir görülməlidir.
Hadisələrin gedişatını qarşı tərəfin, yəni zəif imanlı insanların vicda-
nına buraxmamaq da möminin başqa bir xüsusiyyətidir.

HZ.YUSİFİN QARDAŞLARININ ATALARINDAN İSTƏKLƏRİ

Bəlli olduğu kimi, cahiliyyə insanlarının mühüm xüsusiyyətlərindən biri də onların maddiyyatdan çox xoşlanması və özlərinə mənfəət təmin edəcək hər kəsin, hər şeyin qarşısında baş əyməsidir. Yusif

Hz.Yusif quyuya atan qardaşları ərzaq almaq məqsədi ilə uzun illərdən sonra Hz.Yusifin huzuruna gəlmişdilər. Yanda bu anı canlandıran bir təsvir.

peyğəmbərin qardaşları da onlara təqdim edilən maddi mənfəətləri əllərindən çıxarmaq istəmirdilər. Misirdən ayrıldıqdan sonra tez atalarının yanına gəldilər. Ondan qoruyacaqlarına dair qəti söz verərək kiçik qardaşlarını istədilər:

“Qardaşları atalarının yanına döndükdə dedilər: “Ata! Bizə ərzaq verilməsi qadağan edildi. Yenidən ərzaq almaq üçün qardaşımızı bizimlə birlikdə göndər. Biz əlbəttə, onu qoruyacağıq!” (“Yusif” surəsi, 12/63)

Ancaq ataları onlara güvənmir:

“Dedi: “Bundan əvvəl qardaşını sizə etibar etdiyim kimi heç onu sizə etibar edə bilərəmmi? Allah Özü ən yaxşı qoruyandır və rəhmlilərin ən rəhmlisidir!”“ (“Yusif” surəsi, 12/64)

Diqqət edilsə, həm Hz.Yəqub, həm də Hz.Yusif ümumiyyətlə sözlərinin axırında həmişə Allahın adını çəkir və Onun ucalığını bildirirlər. Bu isə möminlərin hər hadisə qarşısında həmişə Allahı xatırlaması və Onu qətiyyənlə yaddan çıxarmaması üçün misaldır.

Hz.Yusifin qardaşları maddi mənfəət əldə etməyə yaman həris idilər. Buna görə də atalarını razı sala bilmək üçün çox səy göstərdilər:

“Onlar yüklərini açıqda mallarının özlərinə qaytarıldığını görüb dedilər: “Ata! Daha nə istəyirik? Bu, bizim özümüzmə qaytarılmış mallarımızdır. Biz ailəmizə bir daha ərzaq alıb gətirər, qardaşımızı qoruyar və bir dəvə yükü də ərzaq artırırıq. Bu gətirdiyimiz isə az bir ərzaqdır!”“
(“Yusif” surəsi, 12/65)

Hz.Yəqub digər oğlanlarına etibar etmədiyi üçün onlardan qardaşlarını geri gətirəcəklərinə dair qəti söz almaq istədi:

“Dedi: “Başınıza bir bəla gəlməyəcəyi təqdirdə qaytarıb yanıma gətirəcəyinizə dair Allaha ürəkdən and içib mənə söz verməyincə onu sizinlə göndərməyəcəyəm!” Onlar and içib söz verdikdə Yəqub: “Allah dediyimizə şahiddir!” - dedi” (“Yusif” surəsi, 12/66)

Hz.Yəqubun Allahın bu əhdə şahid olduğunu xatırlatması, sonra da Allahı vəkil etdiyini söyləməsi əhəmiyyətli hikmətlərdir. Bu, bizə imanı zəif olan insanları xeyirə yönləndirmək üçün onlardan Allah adına söz almağın təsirli bir üsul olduğunu göstərir. Çünki qarşısındakı adamların bir az da olsa Allah qorxuları varsa, bunu düşünüb dürüst davranacaqlar.

Yəqub peyğəmbər oğlanlarından qəti söz alandan sonra onlara tədbirli hərəkət etmələrini və Misirə müxtəlif qapılardan girməyin lazım olduğunu söyləyir:

“Dedi: “Oğullarım! Eyni bir qapıdan girməyin, ayrı-ayrı

qapılardan daxil olun. Bununla belə mən Allahın qəzavü-qədərini sizdən heç bir şeylə dəf edə bilmərəm. Hökm yalnız Allahındır. Mən ancaq Ona təvəkkül etdim. Qoy təvəkkül edənlər də ancaq Ona təvəkkül etsinlər!”“ (“Yusif” surəsi, 12/67)

Hz.Yəqubun oğlanlarına bu nəsihəti çox maraqlıdır. Bu ayələrdə də möminlərin həmişə, hər yerdə tədbirli hərəkət etməsinin və mümkün təhlükələri də hesablayaraq tədbir görməsinin lazım olduğuna diqqət çəkilir.

Ancaq Yəqub peyğəmbər həmişə olduğu kimi bu sözünün arxasında da yenə hər şeyin özünü xatırlatmışdır. Hökmü verənin Allah olduğunu, Allah bir şey istəyibsə, buna mane olmağın mümkün olmadığını və Allaha təvəkkül etmək lazım gəldiyini söyləmişdir. Bunlar çox mühüm məsələlərdir. Burada tam mənası ilə müsəlmanın öz həyatına tətbiq etməsi lazım gələn həqiqi təvəkkül anlayışı görünür. Xalq arasında səhv bir tale və təvəkkül anlayışı var. Bəziləri hadisələrin özləri tərəfindən əvvəlcədən görülən tədbirlərlə meydana gəldiyini, hər şeyi səbəblərlə həll edə biləcəklərini fikirləşirlər. Bəziləri də “onsuz da hər şeyin necə olacağı məlumdur. Bizim bir şey etməyimizə ehtiyac yoxdur” məntiqi ilə yanlış bir təvəkkül anlayışına sahibdir. Halbuki hər iki fikir səhvdir. İnsanın vəzifəsi qarşılaşdığı hadisədə hər cür tədbir görmək, hər cür səbəbdən yapışmaq, amma nəticənin də Allahın təqdiri ilə olduğunu yaddan çıxarmamaqdır. Tədbir əlbəttə ki, heç bir hadisəyə təsir etməz. Ancaq ibadət məqsədi ilə diqqətlə tədbir görülməsi və tətbiq edilməsi lazımdır.

Hz.Yəqub bu sirrə vaqif olan kamil bir mömindir. Hər sözündə

Allahı yad etməsi, hadisənin daxili səbəblərini düşünməsi onun təqvasının əlamətləridir. Allah Hz.Yəqubun elm sahibi bir bəndə olduğunu belə bildirmişdir:

“Onlar ataları əmr etdiyi kimi daxil olduqda bu, Allahın qəza-qədərini əsla onlardan dəf edə bilmədi, ancaq Yəqubun ürəyindəki bir diləyi yerinə yetirmiş oldu. Şübhəsiz ki, Yəqub onu öyrətdiyimiz üçün bir elm sahibi idi. Lakin insanların əksəriyyəti bilməz!” (“Yusif” surəsi, 12/68)

HZ.YUSİFİN KİÇİK QARDAŞI İLƏ QARŞILAŞMASI

HZ.Yusifin qardaşları kiçik qardaşları da yanlarında Misirə gəldilər. Bu dəfə də Yusif peyğəmbərin yanına gəldilər. HZ.Yusif burada kiçik qardaşını onlardan ayıraraq ona kim olduğunu açıqladı:

“Onlar Yusifin hüzuruna daxil olduqları zaman qardaşını bağrına basıb dedi: “Mən həqiqətən sənin qardaşınam. Onların etdikləri işlərdən kədərlənmə!” (“Yusif” surəsi, 12/69)

HZ.Yusifin bu ifadəsindən də aydın olur ki, qardaşları ona qarşı da sıxıntı və kədərverici hərəkətlər edirlər. Bu, onların dindən uzaq olan xarakterlərinin bir başqa nümunəsidir.

Yusif peyğəmbər qardaşını görəndən sonra yenə çox ağıllı taktikalarla onu yanında saxladı. Bununla da kiçik qardaşını digərlərinin səbəb olduğu sıxıntılardan da xilas etdi. Quranda HZ.Yusifin bu məntiqli metodu barədə belə xəbər verilir:

“Yusif onların yüklərini hazırladığı vaxt qardaşının yükünün içinə bir su qabı qoydu. Karvan yola düşdükdən

sonra bir carçı: “Ey karvan əhli! Siz həqiqətən oğrusunuz” - deyə haray çəkdi. Dönüb: “Nə itirmisiniz?” - deyə soruşdular. Onlar belə cavab verdilər: “Hökmdarın su qabını itirmişik. Onu tapıb gətirənə bir dəvə yükü ərzaq veriləcək!” Carçı: “Mən də buna zaminəm!” - dedi. Yəqubun oğlanları dedilər: “Allaha and olsun! Siz də yəqin bilirsiniz ki, biz bu yerə fitnə-fəsad salmaq üçün gəlməmişik və biz oğru da deyilik!” Onlar soruşdular: “Əgər yalan desəniz, onun cəzası nədir?” Qardaşlar: “Onun cəzası yükündə tapılan adamın özüdür (onun kölə edilməsidir) Biz zalimləri belə cəzalandırırıq!” - deyə cavab verdilər. Yusif qardaşının yükündən əvvəl onların yüklərini axtarmağa başladı, sonra su qabını qardaşının yükündən çıxardı. Biz Yusifə belə bir tədbir öyrətdik. Yoxsa hökmdarın dininə görə, o, qardaşını tutub öz yanında saxlaya bilməzdi. Allahın istədiyi isə müstəsnaadır. Biz istədiyimiz kimsəni dərəcələrlə yüksəldərik. Hər biləndən üstün bir bilən də vardır!” (“Yusif” surəsi, 12/70-76)

Misirin qanunlarına görə, Hz.Yusif qardaşını yanında başqa cür saxlaya bilməzdi. Lakin hazırladığı planla buna nail oldu. Plana uyğun olaraq əvvəlcə qardaşının yükünə su qabını qoyaraq gizlətdi. Sonra adamlarından biri onları günahkar psixologiyasına düşürəcək və sıxıntı hiss etdirəcək bir üslubla onları çağırmışdı. Sonra da qabın hökmdara aid olduğunu və onu tapana bir dəvə yükü mükafat veriləcəyini açıqlamışdı. Beləcə, bunun böyük hadisə olması duyğusu oyandırılmışdı. Bunun bir taktika olduğunu başa düşməmələri üçün başqa bir tədbir də görülmüşdü. Sonra qabın onların yüklərin-

də tapıldığı təqdirdə necə hökm veriləcəyi onlardan soruşulmuşdu. Onlara bunu təkrar etdirmişdilər. Qanunlara görə, qab kimdə tapılarsa, həmin adam saxlanmalı idi. Ancaq bunun planlı şəkildə edildiyinin başa düşülməməsi üçün əvvəlcə kiçik qardaşlarının mallarına baxılmamış, digərlərinin əşyaları axtarılmışdı.

Qabın qardaşının yükündən çıxmasından dərhal sonra qardaşları vəziyyətlə barışdılar. Kiçik qardaşlarını oğurluqda günahlandırıdılar. Üstəlik keçmişdəki bir böhtanlarını da təkrar edərək Hz.Yusifə də ittiham etmək istədilər:

“Dedilər: “Əgər o, oğurlamışdırsa, bundan qabaq onun bir qardaşı da oğurluq etmişdi...”“ (“Yusif” surəsi, 12/77)

Halbuki onlar qardaşlarının oğurluq etməyəcəyini, dürüst bir insan olduğunu çox yaxşı bildirdilər. Quran əxlaqına görə, möminlər bir-birinə yaxşı gözlə baxar, bir-birini böhtanlardan qoruyarlar.

Hz.Yusifin qardaşlarının günahsız olan kiçik qardaşlarını qoruması və bir də Hz. Yusifə böhtan atması onların saxtakar və ikiüzlü xarakterinin daha bir təzahürüdür.

Hz. Yusif isə bu hadisə qarşısında da çox səbrli hərəkət etdi.

“Yusif bu sözü ürəyində saxlayıb onlara açmadı və dedi: “Siz daha pis bir mövqedəsiniz. Allah sizin aid etdiyiniz şeyləri daha yaxşı bilir!” (“Yusif” surəsi, 12/77)

Hz.Yusifin buradakı davranışı həm təvəkkül, həm də şüurlu hərəkət etmək yönündən bir nümunədir. Cahiliyyə dövründə insanlar öz əleyhlərinə ən xırda bir söz eşitdikləri vaxt hirsələnərək özlərindən çıxırdılar. Halbuki Hz.Yusif fikirlərini ayədəki ifadə ilə desək, “ürəyində saxladı”, yəni heç bir vəchə ilə kənardakılara hiss etdirmədi.

Hadisənin sonrakı gedişi ayələrdə belə xəbər verilir:

“Dedilər: “Ey vəzir! Bunun çox qoca bir atası vardır. Onun yerinə bizim birimizi tutub saxla. Biz sənin yaxşılıq edən adamlardan olduğunu görürük”. Yusif belə cavab verdi: “Allah eləməsin! Malımızı kimdə tapmışıqsa, yalnız onu tutub saxlayacağıq. Yoxsa sözsüz ki, haqsızlıq etmiş olarıq!” Onlar ümidlərini kəsdikdə kənara çəkilib pıçıldamağa başladılar. Onların ən böyüyü dedi: “Məgər atasının sizi Allaha and içdirib əhd aldığı və bundan qabaq Yusif barəsindəki təqsirinizi bilmirsiniz? Atam izn və ya Allah Öz hökmünü verməyincə, mən bu yerdən ayrılmayacağam! O, hökm verənlərin ən yaxşısıdır” (“Yusif” surəsi, 12/78-80)

Burada Hz.Yusifin zalım qardaşlarının içindən birinin digərlərinə nisbətən daha vicdanlı olması görünür. Həmçinin buna oxşar bir vəziyyət Hz.Yusifin quyuya atılması zamanı da yaşanmışdı. Qardaşlarının hamısı onu öldürmək istəyərkən içlərindən biri **“Bir başqası belə dedi: “Yusif öldürməyin, onu bir quyunun dibinə atın. Əgər belə etsəniz, yol keçənlərdən biri onu götürər”**“ (“Yusif” surəsi, 12/10) Bəlkə bu iki adam elə eyni adamdır. Ən doğrusunu Allah bilir.

Burada qarşılaşdığımız məsələ qəribə bir insan xarakteridir: ətrafında baş verən günahların yanlış olduğunu vicdanı ilə başa düşən, amma bunlara kifayət qədər qarşı çıxma bilməyən, yalnız zəif bir müxalifət nümayiş etdirən bir xarakterdir. Bu hər nə qədər za-

Hökmdarın itmiş su qabının Hz.Yusifin qardaşının yükünün içindən çıxmasını göstərən təsvirlər.

lım və vicdansız insanlarla müqayisə ediləndə daha müsbət bir model olsa da çox əksik və qeyri-qənaətbəxş qalır.

Möminin xarakteri Allahın dininə zidd bir davranış görəndə, bir zalımlıq və vicdansızlıqla qarşılaşanda buna tez təsirli şəkildə müdaxilə etməlidir. Mömin heç vaxt aciz qalmaz, ətrafındakı zalımların çoxluğundan təsirlənərək “qrup psixologiyası”na qapılıb haqdan geri çəkilməz. Ətrafındakılardan hər kəs sapsa da o, Allahın yolundan ayrılmaz.

Hz.Yusifin qardaşlarının öz aralarındakı sözlərindən ayələrdə belə bəhs edilir:

“Atanızın yanına qayıdıb deyin: “Ata! Oğlun həqiqətən oğurluq etdi. Biz ancaq bildiyimiz şey barəsində şahidlik edirik. Biz qeybi mühafizə edən deyilik. Olduğumuz şəhərdən də, birlikdə gəldiyimiz karvandan da soruş. Biz həqiqətən doğru danışlarıq!” Yəqub dedi: **“Xeyr, sizin**

Hz.Yusifin həyatı ilə bağlı olan bir filmdə hökmdarın su qabının qardaşının yükündən çıxdığı an belə göstərilir. Hz.Yusif qardaşını adi şərtlər çərçivəsində yanında saxlaya bilməzdi. Lakin hazırladığı ağıllı plan sayəsini buna nail olmuşdu.

öz nəfsiniz sizi bu işə sövq etdi. Mənə yalnız gözəl səbr gərəkdir. Ola bilsin ki, Allah onların hamısını mənə yetirsin! O, həqiqətən biləndir, hikmət sahibidir!” (“Yusif” surəsi, 12/81-83)

Diqqətlə baxsanız, Hz.Yusifin qardaşlarının həqiqətən də kiçik qardaşlarının oğurluq etdiyinə inanmışdılar. Halbuki əvvəl də bəhs edildiyi kimi, belə fikirləşmələri çox səhvdir. Bir möminin belə bir şeyi qətiyyən etməyəcəyini bilmələri, yaxşı zənn etmələri və bunun bir yanlışlıq olduğunu fikirləşmələri lazım idi. Yəqub peyğəmbər belə bir mömin davranışı göstərmişdi. Oğlunun oğurluq etdiyini hətta ehtimal da etmədi. Çünki onun mömin olduğunu, Allahdan

qorxduğunu bilirdi. Bununla yanaşı digər oğlanlarına da onların dindən uzaq hərəkətlərinə görə inanmırdı. Yenə bunun da onların nəfsinə görə etdiyi bir iş olduğunu, yəni onların işi olduğunu düşünürdü. Yəqub peyğəmbərin buradakı təvəkküllü hərəkəti də nümunəvi bir mömin əxlaqıdır. Oğlunun başına gələnlərlə bağlı bir səhv olduğunu, ortada bir iş olduğunu fikirləşsə də tez Allaha yönəlmiş və səbrlə Allahdan kömək istəmişdi. Hətta onun üstünə düşənin “yaxşı bir səbr” olduğunu bildirmişdi. Yəqub peyğəmbər heç vaxt ümidini itirməmişdi. Hətta Allahın yaxın gələcəkdə Hz.Yusifə də, qardaşını da birlikdə ona qovuşduracağını ümid etmişdi.

Bundan başqa, hər hadisədə bir xeyir olmasına iman gətirmək möminlərin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biridir. Qardaşlarının kiçik qardaşlarının qabı oğurlamasına inanmasında da bir xeyir var. Beləliklə, kiçik qardaşlarını Misirdə buraxmağa asanlıqla razı olmuşdular. Buna görə də Hz.Yusifə bir çətinlik törətməmişdilər.

Yəqub peyğəmbər isə bu sirri, yəni hər şeyin Allah tərəfindən yaradıldığını və möminlər üçün xeyirli olduğunu bilir. Həmçinin ayələrdə də ən diqqətəlayiq cəhəti hadisələri maddi səbəblərlə ələqələndirməməsi, zahiri bir səbəb-nəticə məntiqi ilə düşünməməsi və hər şeyin Allahın nəzarətində olduğunu qəti olaraq bilməsidir. Bu misal da bizə göstərir ki, möminlər harada olursa-olsun, şərtlər nə qədər imkansız kimi görünürsə-görünsün, Allahdan ümidlərini heç vaxt kəsməməli, həmişə ümidli olmalı, Allahdan kömək istəməlidir.

Ancaq Hz.Yəqubun maraqlı bir vəziyyəti vardı. Qarşılaşdığı ha-

disələrin hamısının Allah tərəfindən yaradıldığını bilsə də Hz.Yusifə və qardaşına görə kədərlənməkdən özünü saxlaya bilməmişdi. Bu da onun bir imtahanı idi. Belə ki, ayələrdə də bildirildiyinə görə, Hz.Yusifə olan həsrətindən gözləri ağarır, kor olur. Oğlanları isə kədərinə görə xəstə olacağını, ya da “öləcəyini” söyləyərək onu xəbərdar edirlər:

“Onlardan üz döndərdi və: “Yazıq Yusif!” - dedi. Dərd-qəmdən gözlərinə ağ gəldi. O, içində çəkirdi. Dedilər: “Allaha and olsun ki, sən Yusif deyə-deyə xəstələnib əldən düşəcək, ya da öləcəksən!” Belə cavab verdi: “Mən dərd-sərimi yalnız Allaha ərz edirəm və Allahdan sizin bilmədiklərinizi bilirəm!” (“Yusif” surəsi, 12/84-86)

Bu ayədə isə kədərin ciddi xəstəliklərə səbəb ola biləcəyinə işarə edilir. Həmçinin Allah Quranın bir çox ayəsində “kədərlənməyin”, “hüznəlməyin”, “dərd-qəmə batmayın” deyir. Bu hökmə uyğun hərəkət edilməyəndə mənfi təsirlər özünü dərhal göstərir. Kədərlənməyin psixi təsirlərindən başqa fiziki yöndən də çox mənfi təsirlər var. Gözlərin altının göyərməsi, üzün gərgin hala düşməsi, saçların ağarması, bədənin çökməsi (tənəzzülü) kimi...

Hadisənin davamında Hz.Yəqub oğlanlarının gedib Hz.Yusif və qardaşı haqqında xəbər gətirmələrini istəmişdir:

“Oğullarım! Gedin Yusifdən və qardaşından bir xəbər bilin. Allahın mərhəmətindən ümidinizi kəsməyin. Allahın mərhəmətindən yalnız kafirlər ümidini üzər!”“ (“Yusif” surəsi, 12/87)

Burada diqqəti cəlb edən məsələ Hz.Yəqubun Hz.Yusifin hələ yaşadığına inanmasıdır. Bu inancının bir səbəbi də Allahın ona verdiyi xüsusi bir elm ola bilər. Quranda bildirildiyi kimi, Allah peyğəmbərlərinə və bəzi elçilərinə belə güclü hissiyyat, uzaqgörənlik, mühakimə qabiliyyəti və hikmət kimi elmlər verir. Buna görə də elm verilən bu insanlara tabe olmaq və onlara etibar etmək lazımdır.

Ayədə vurğulanan başqa bir həqiqət isə möminlərin hər bir vəziyyətdə ümidvar olmasının vacibliyidir. Hz.Yəqub Hz.Yusifə və qardaşını tapacaqlarına dair ümidini heç vaxt itirməmiş və oğlanlarına Allahın rəhmətindən ümidlərini kəsməmələrini nəsihət etmişdir. Allahın rəhmətindən ümidini kəsmək müsəlmanlara deyil, kafirlərə aid bir ovqatdır.

QARDAŞLARININ HZ.YUSİFİ TANIMASI

Hz.Yəqubun oğlanlarının Hz.Yusiflə yenidən qarşılaşması ayədə belə qeyd edilir:

“Yusifin hüzuruna daxil olanda dedilər: “Ey vəzir! Bizə və ailəmizə müsibət üz vermişdir. Bir az dəyərsiz malla gəlmişik. Bizim üçün ölçünü düz elə və bizə hədiyyə ver. Həqiqətən Allah hədiyyə verənləri mükafatlandırır!”“
(“Yusif” surəsi, 12/88)

Yuxarıdakı ayənin axırında Hz.Yusifin qardaşlarının istifadə etdiyi üslub çox diqqətçəkicidir. Hz.Yusifdən onlara hədiyyə verməsini istəyəndən sonra Allahı yad edir və Allahın bu cür hədiyyə ve-

Hz.Yusif qardaşlarına kim olduğunu açıqlayarkən göstərən bir təsvir. Qardaşları keçmişdə Hz.Yusifə qarşı etdiklərini yadlarına salaraq peşman olduqlarını və səhv etdiklərini etiraf etmişdir.

rənlərin əvəzini verəcəyini xatırladırlar. Bu, onların münafiqlər kimi davranmasının əlamətlərindən biridir. Çünki dinə və Allahın rızasına zidd bir həyat yaşamalarına, etdikləri əməllərində Allahı yaddan çıxarmalarına rəğmən mənfəətləri olduğu təqdirdə Allahı yad edirlər. Həqiqətən Allahın Onun rızası üçün xərcləyənləri sevdiyi Quranda da bildirilən bir həqiqətdir və buna heç bir şübhə yoxdur. Onlar Allahın razılığını qazanmağı fikirləşməyən insanlar olsalar da ancaq öz mənfəətləri üçün Allahın adını çəkir və qarşılarındakı insana bu cür təsir edə biləcəklərini düşünürlər.

Sonrakı ayədə Hz.Yusif qardaşlarının bu yardım tələblərinə qarşı onların dedikləri ilə heç maraqlanmadan özünü üstüörtülü şəkildə bildirmişdir. Bununla da kim olduğunu başa düşmələrinə çalışmışdır:

“Yusif onlardan: “Siz cahil olduğunuz zaman Yusifə və qardaşına nələr etdiklərinizi bilirsinizmi?” - deyə soruşdu. Onlar: “Yoxsa sən Yusifin özüsən?!” - dedilər. O da: “Mən Yusifəm, bu da qardaşımdır. Allah bizə lütf etdi. Kim Allahdan qorxub pis əməllərdən çəkinsə və səbr et-

sə, Allah yaxşı işlər görənlərin mükafatını əsla zay etməz!” - deyə cavab verdi. Onlar: “Allaha and olsun ki, Allah səni bizdən üstün etmişdir. Biz isə sözsüz ki, günah etmişik!” - dedilər” (“Yusif” surəsi, 12/89-91)

Ayədəki ifadələrdən də aydın olduğu kimi, Hz.Yusifin qardaşları həmin an keçmişdə Hz.Yusifə qarşı etdiklərinin bir növ hesabını verməyə başladılar, peşman olduqlarını və səhv etdiklərini təsdiq etdilər. Allahın Hz.Yusifini seçdiyini və onu onlardan üstün tutduğunu vurğuladılar. Burada mühüm bir həqiqət vurğulanır: tərcih etmək, seçmək Allaha aid bir işdir. Bu həqiqət Quranda: **“Rəbbin istədiyini yaradar və seçər. Onların heç bir ixtiyarı yoxdur...”** (“Qəsəs” surəsi, 28/68) ayəsi ilə də bildirilir. Hz.Yusif isə qardaşlarına belə cavab vermişdir:

“Dedi: “Bu gün sizə heç bir məzəmmət yoxdur. Allah sizi bağışlasın! Çünki O, rəhm edənlərin ən rəhmlisidir!” (“Yusif” surəsi, 12/92)

Yuxarıdakı ayədən də aydın olduğu kimi, Hz.Yusif istəsə onlara cəza verə biləcək və ya pis davranacaq məqamda olsa da qardaşlarını heç bir hesaba çəkməmiş və onları qınamadığını söyləmişdi. Hətta Allahın onları bağışlamasını istəmiş və Allahın mərhəmətlilərin ən mərhəmətlisi olduğunu xatırlatmışdı.

Hz.Yusifin bu davranışı bütün möminlər üçün bir nümunədir. Cahiliyyə insanları belə vəziyyətlərdə kinli hərəkət edərək intiqam almaq məntiqi içində davranırlar. Möminlər isə Hz.Yusifin əxlaqında da olduğu kimi şəxsi haqlarının ardınca qaçmazlar və onlar

Əməllərindən
peşman olan
Hz.Yusifin qar-
daşlarını təsvir
edən bir xristi-
an təsviri.

Allahı razı salacaq davranışın bağışlayan və əfv edən bir hərəkət olduğunu bilirlər. **“Sən bağışlama yolunu tut, yaxşı işlər görməyi əmr et və cahillərdən üz döndər!”** (“Əraf” surəsi, 7/199) ayəsinə uyğun olaraq pislilikləri bağışlayır və pisliliyə yaxşıqla cavab verərək üstün əxlaq nümayiş etdirirlər.

HZ.YƏQUBUN SAHİB OLDUĞU ELM

Hz.Yusif bu sözlərindən sonra köynəyini qardaşlarına verir və bunu atalarına aparmalarını söyləyir:

“Bu köynəyimi götürüb aparın, atamın üzünə sürtün, o, görməyə başlayar. Bütün ailənizi də yığıb yanıma gəlin!” Karvan ayrılında ataları dedi: **“Əgər məni səfeh hesab etməsəydiniz, deyərdim ki, Yusifin ətrini alıram!”**

Onlar: “Allaha and olsun ki, sən yenə öz köhnə yanlışlığında qalmaqdasan!” - dedilər” (“Yusif” surəsi, 12/93-95)

Yuxarıdakı ayələrdən də göründüyü kimi, ailəsi Hz.Yəqubun oğluna olan həsrətinə görə yanlış hərəkət etdiyini zənn edir. Onların bu düşüncələrinin xatırlatdığı hikmətli bir dərs də var: hadisələri ancaq zahirinə, yəni üzdən görünüşünə və səbəblərə görə dəyərləndirmək həmişə düz olmaya bilər. Çünki Allah Quranda xüsusi olaraq verilmiş elmə uyğun edilən hərəkətlərdən bəhs etmişdir. Məsələn, Hz.Musa ilə elm sahibi olan bir şəxsin başına gələnlərdən bəhs olunan hekayətdə bu mövzudan ətraflı söhbət açılır və nümunələri də qeyd edilir (Ətraflı məlumat almaq üçün Harun Yəhyanın “Həzrəti Musa” adlı kitabını oxuya bilərsiniz)

Allah Hz.Yəqubun da elm sahibi bir insan olduğunu bildirmişdir. Onun sahib olduğu bu elmə uyğun olaraq dediyi sözləri ailəsi başa düşməmişdi. Məsələyə zahiri yöndən baxaraq onun çaşqınlıq içində olduğunu zənn etmişdilər.

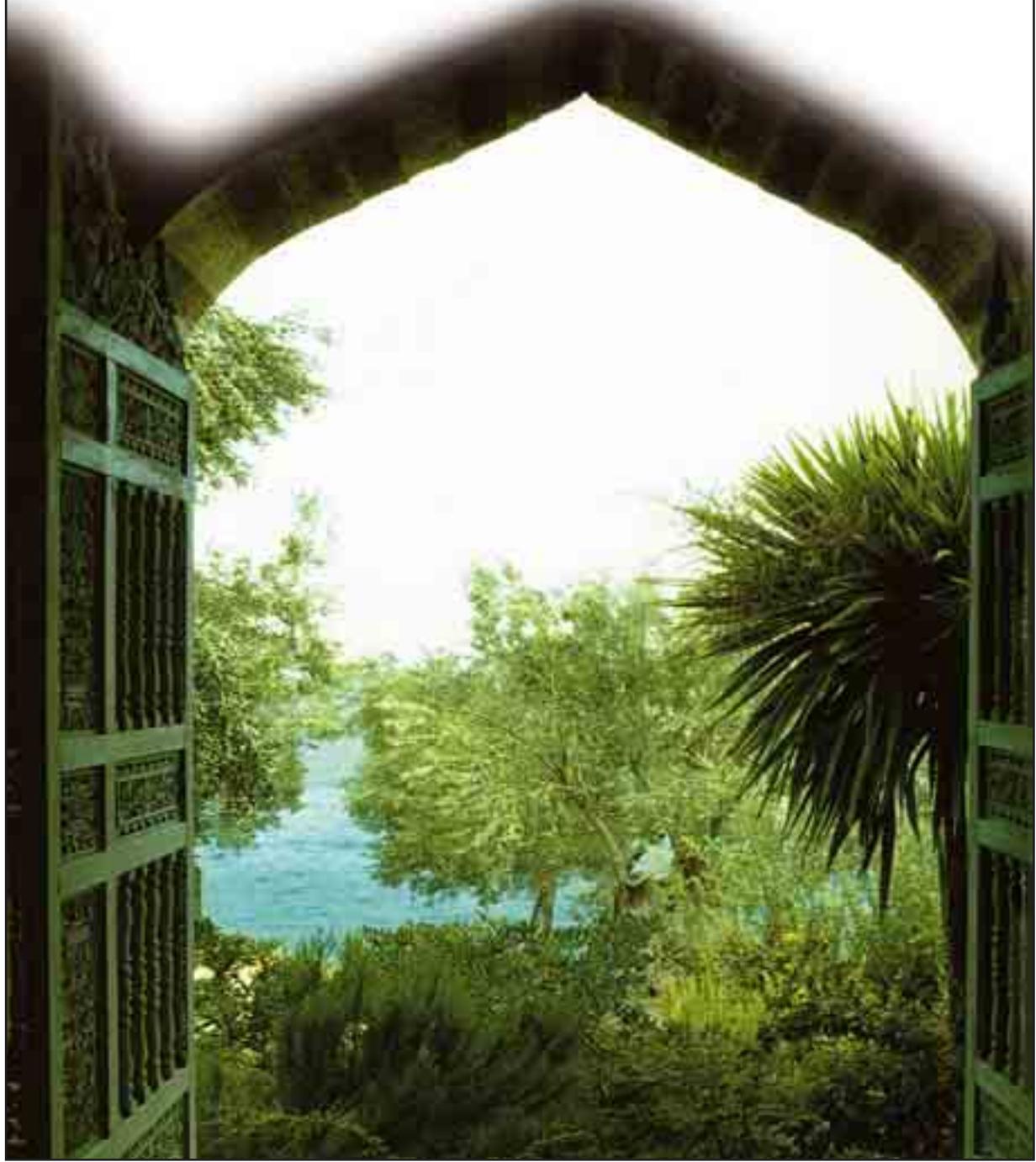
Hz.Yəqub köynəyi alandan sonra Allahın ona verdiyi elmi ailəsinə xatırlatmışdır:

“Muştuluqçu gəlib köynəyi Yəqubun üzünə sürtən kimi onun gözləri açıldı və o: “Məgər sizə demədimmi ki, mən Allahdan sizin bilmədiklərinizi bilirəm!” - söylədi” (“Yusif” surəsi, 12/96)

Göründüyü kimi, Hz.Yusifin əvvəlcədən söylədikləri eynilə olmuşdur. Köynəyi atalarının gözlərinə sürtəndən sonra atasının

HƏZRƏTİ YUSİF

narahatçılığı aradan qalxmış və gözü yenidən görməyə başlamışdı. Hz.Yəqub beləliklə sağlığına qovuşmuşdu. Həm də Hz.Yəqubun dedikləri ortaya çıxmışdı. Hz.Yusif görecəyini əvvəlcədən hisse etmiş və görmüşdü. Şübhəsiz ki, bu, onların ikisinin də elm sahibi insanlar olduğunu göstərir.

HƏZRƏTİ YUSİFİN AİLƏSİ İLƏ GÖRÜŞMƏSİ

Hz.Yusifin yaşaması ilə bağlı məlumatın və bunun sübutu olaraq köynəyinin Hz.Yəquba çatması ilə birlikdə Hz.Yusifin qardaşlarının illərdir gizlətdiyi yalan da ortaya çıxdı. Onlar atalarına Hz.Yusifin qurd tərəfindən parçalandığını söyləmişdilər. Halbuki Hz.Yusif hazırda yaşayır. Bu həqiqətin aşkarlanması ilə birlikdə uşaqları Hz.Yəqubdan onların adından bağışlanmalarını diləməyini istəmişdilər:

“Oğlanları ona: “Ata! Bizim üçün günahlarımızın bağışlanmasını dilə. Biz doğrudan da günahkar olmuşuq!” -dedilər. Yəqub dedi: “Mən Rəbbimdən sizin bağışlanmağınızı diləyəcəyəm. O, həqiqətən bağışlayandır, rəhm edəndir!”“ (“Yusif” surəsi, 12/97-98)

HƏZRƏTİ YUSİF

Diqqətlə baxsaq, Hz.Yəqub o an deyil, “sizin bağışlanmağımızı diləyəcəyəm” deyərək bunu sonra edəcəyini bildirir. Əcəba, Hz.Yəqub nəyə görə bunu sonraya saxlamışdı? Bunun da bir hikməti ola bilər. Həmçinin Yəqub peyğəmbərin bununla onların bundan sonrakı hal və hərəkətlərinin dəyişib-dəyişmədiyini görmək istəməsi də əsas səbəblərdən biri ola bilər. Onların həqiqətən də səhvlərindən peşman olduqlarına, səmimi olduqlarına müəyyən bir müddət ərzində baxaraq müəyyən qənaət hasil etmək də olmuş ola bilər. Buna görə də bu qənaətlə birlikdə onlar üçün dua edəcəyi başa düşülə bilər. Ən doğrusunu Allah bilir.

Ayənin axırında da bildirildiyi kimi, Yəqub peyğəmbər Allahın bağışlayan və rəhm edən sifətlərinin olmasını onların yadına sal-

“Allah aranızdan iman gətirib yaxşı işlər görənlərə - yalnız Mənə ibadət edərlər, heç nəyi Mənə şəriq qoşmazlar deyə - onları özlərindən əvvəlkilər kimi yer üzünün varisləri edəcəyini, onlar üçün onların Allahın Özü bəyəndiyi dinini möhkəmləndirəcəyini və onların qorxusunu sonra əmin-amanlıqla əvəz edəcəyini vəd buyurmuşdur...” (“Nur” surəsi, 24/55)

mışdır. Bunu Allahdan bağışlanmalarına ümid etmələri, yenidən Allaha dönmələri üçün edir.

Hadisələrin gedişatı Quranda belə bildirilir:

**“Onlar Yusifin hüzuruna daxil olduqda o, ata-anasını bağ-
rına basıb: “İnşallah, əmin olaraq Misirə daxil olun!” - de-
di” (“Yusif” surəsi, 12/99)**

Hz.Yusif ailəsi ilə qarşılaşanda ilk etdiyi iş onları bağrına basmaq və onların əmin-amanlıq içində olduqlarını xatırlatmaq olmuşdur. Bu ayədən də aydın olur ki, sarılmaq insanın səmimi sevgisinin gözəl bir ifadəsidir. Etibarlılıq və güvən içində olduqlarını xatırlatmaq da qarşı tərəfin nigarançılığına son qoymaq üçün işlədilən incə düşüncənin bir ifadəsidir. Uzun yoldan gələn, bir çox sistemə şahid olan bu insanlar üçün əmin bir şəraitdə olduqlarını bilmək çox sevindirici haldır. Bu, möminlərin nümunə götürməsi lazım olan bir davranışdır. Gələn qonağa, əcnəbiyə və ya qonaq saxlanılan insanlara güvənlə olduğunu söyləmək onları rahat etdiyi üçün bu, Quranda ayrıca diqqət çəkilən bir gözəllikdir.

Hz.Yusifin qonaqpərvərliyi və incə düşüncəli olması təkcə bunlarla məhdudlaşmır. Ayədə Hz.Yusifin ata-anasına göstərdiyi sevgi belə xəbər verilir:

“Ata-anasını öz taxtının üstünə qaldırdı. Onlar hamısı ona təzim edib əyildilər...” (“Yusif” surəsi, 12/100)

Hz.Yusifin ata-anasını taxtına çıxarıb oturtması gözəl bir hörmət əlamətidir. Onlar yaş etibarilə ondan böyükdür. Atasını həm də Allahın elm baxımından gücləndirdiyi bir peyğəmbər idi. Hz.Yusifin bu sevimli və ehtiramlı hərəkətinə qarşı onlar da təvəzökarlıq

göstərdilər (Ayədə ailəsinin Hz.Yusifə səcdə etdiyi ifadə edilir. Bu, həmin dövrün adət-ənənəsində bir hörmət ifadəsi olmalıdır. Bu səcdənin “sitayış etmək” kimi bir mənası əlbəttə ki, yoxdur)

Diqqət edilirsə, ata-anası Hz.Yusif onların uşağı olsa və yaşca da ondan böyük olsalar da çox böyük təvazökarlıqla qarşılıq vermişdilər. Cahiliyyə insanları arasında isə belə vəziyyətlərdə təkəbbür, lovğalıq və qürur ortaya çıxır, hər iki tərəf səmimi və daxildən gələn bir hörmət etməkdən çəkinir. Xüsusilə də cahiliyyə cəmiyyətlərindəki insanlar özlərindən yaşca kiçik olan bir insanın qarşısında əyilmək kimi bir sayğı ifadəsindən qətiyyətlə uzaq dayanırlar. Həlbuki Hz.Yusifin və ailəsinin göstərdiyi bu davranış hörmətə, sevgiyə və təvazökarlığa əsaslanır. Bu, bir mömin ailəsinin necə olmasının lazım gəldiyini də göstərir. Belə bir vəziyyətdə Hz.Yusif keçmişdə başına gələn bütün hadisələrin bir yozumunu etmiş və Allahın qüsursuz işləyən planını açıqlamışdır:

“Dedi: “Ata can! Bu, əvvəl gördüyüm yuxunun yozumudur. Rəbbim onu həqiqətə çevirdi. O, mənə yaxşılıq etdi, çünki mənə zindandan qurtardı. Şeytan mənimlə qardaşlarımın arasını vurduqdan sonra sizi çöldən gətirdi. Həqiqətən Rəbbim istədiyinə qarşı lütfkardır. O, doğrudan da biləndir, hikmət sahibidir!”“ (“Yusif” surəsi, 12/100)

Xatırladaq ki, Hz.Yusif yuxusunda on bir ulduz, Günəş və Ayı ona səcdə edərkən görmüşdü. Uzun illərdən sonra anasının, atasının və qardaşlarının onun olduğu yer etibarilə ona sayğı göstərmələri, ona hörmətlərinin bir ifadəsi olaraq səcdə etmələri, xüsusilə

də qardaşlarının ona möhtac vəziyyətdə yanına gəlməsi bu yuxunun bir yozumudur.

Diqqət edilirsə, Hz.Yusif bütün bunları izah edərkən Allahı yad edir və Onu mədh edib uca olduğunu bildirir. Həmin zamana qədər onun və ailəsinin yaşadığı bütün hadisələrin Allah tərəfindən hazırlanmış bir plana görə gerçəkləşdiyini açıqlayır. Bu, hər mömində olmalı olan nümunəvi fikir və nitq formasıdır.

Burada diqqəti cəlb edən bir məsələ də Hz.Yusifin hər şeyin gözəl tərəfini görməsi, hər şeyi xeyirlə yozmasıdır. Məsələn, o, Allahın ona yaxşılıq etdiyini və zindandan xilas etdiyini söyləmişdir. Bu da tam mənası ilə möminə yaraşan bir davranışdır, onun hadisələrə müsbət və gözəl gözlə baxmasının sübutudur. Hz.Yusif həmişə Allahın tərəfində olduğunu, Allahın etdiyi hər şeydən razı qaldığını göstərən bir üslubdan istifadə edir, mənfi ya da Allaha qarşı hörmətdə qüsur ola biləcək hər cür üslubdan və hərəkətdən də uzaq dayanır. Allahın “istədiyi hər şeyi çox incə tədbir gördüyünü, Onun bilən, hökm və hikmət sahibi olduğunu” söyləməsi də bunun bir əlamətidir. Hz.Yusifin bu cəhəti bütün möminlər üçün ən gözəl nümunələrdəndir.

YUSİF PEYĞƏMBƏRİN SƏMİMİ DUASI

Hz.Yusif son dərəcə Allaha bağlı, Onu dost bilən bir insan idi. Onun Allahı çox zikr etməsindən və Ona həmişə şükr etməsindən bu kitab boyunca bəhs etdik. Bu həqiqəti aşağıdakı ayədə Hz.Yusifin söylədiyi sözlərdən də görmək olar:

“Ey Rəbbim! Sən mənə səltənətdən bir pay verdin. Mənə

**sözlərin yozumunu öyrətdin. Ey göyləri və yeri yaradan!
Sən dünyada da, axirətdə də mənim ixtiyar sahibimsən.
Mənim canımı müsəlman olaraq al və məni əməlisalehlərə qovuşdur!” (“Yusif” surəsi, 12/101)**

Göründüyü kimi, Hz.Yusif sahib olduğu bütün xüsusiyyətlərin (həm maddi imkanların, həm də elmin və ağılın) ona Allah tərəfindən verildiyini bilir. İncarçılar isə hər şeyi öz qabiliyyətləri ilə qazandıqlarını zənn edir, özlərini öz gözlərində böyüdür və Allahın nemətlərinə qarşı nankorluq edirlər.

Hz.Yusifin yuxarıdakı ayədə qeyd edilən duası isə onun imanının və Allah qorxusunun başqa bir ifadəsidir. O, Allah tərəfindən seçilmiş bir peyğəmbər olsa da müsəlman kimi ölə bilməyi və salehlərin arasına daxil olmağı istəyir. Axirətdəki yeri ilə bağlı əminliyi yoxdur. Səmimi olaraq Allahdan qorxur və ehtiyac içində Ona dua edir. Bu isə hər bir mömində olmalı olan nümunəvi davranış və düşüncə formasıdır.

Özlərini cənnətə layiq görən, Allahın sevimli bəndələri olduqlarını söyləyərək axirətdə mütləq nicat tapacaqlarını iddia edən və bu təkkəbürlə digər insanları kiçik görənlər böyük qəflət içindədir. Bunun əvəzində həqiqi mömin həmişə Allaha təslim olur, hər an Allahın razılığını itirməkdən çəkinir və təvazökar olur.

Hər müsəlmanın üzərinə düşən vəzifə Hz.Yusif kimi səmimi, təvəkküllü, iqlaslı, təvazökar bir mömin olmaq və Allaha “Mənim canımı müsəlman olaraq al və məni əməlisalehlərə qovuşdur!” deyə səmimiyyətlə dua etməkdir.

Bu kitab boyunca Hz.Yusifin həyatı Quranda bəhs edilənlərə uyğun olaraq qeyd edildi. Biz Hz.Yusiflə bağlı məlumatları ancaq Allahın bildirməsi ilə və Onun bildirdiyi qədərincə bilirik. Bundan başqa nə artıq, nə də az söz söyləmək haqqına sahib ola bilmərik. Həmçinin Allah bu həqiqətə işarə etmiş və Yusif peyğəmbərlə bağlı bütün bu bəhs edilənlərin əslində qeybi xəbərlərdən olduğunu bildirmişdir. Hz.Yusifin səmimi duasının bildirilməsindən sonra Yusif hekayəti aşağıdakı ayə ilə bitirilmişdir:

“Bu, sənə vəhy etdiyimiz qeyb xəbərlərindəndir. Onlar (Yusifin qardaşları) hiylə quraraq əlbir iş gördükləri zaman sən ki onların yanında deyildin!” (“Yusif” surəsi, 12/102)

Allah bizə bu qeyb xəbərlərini bildirməklə həm həyatımızda tətbiq edə biləcəyimiz mühüm hikmətləri öyrədir, həm də keçmişdəki peyğəmbərləri tanıyaraq onları özümüzə nümunə götürməyimizi asanlaşdırır. Hz.Yusif, Hz.Yəqubu və ya digər peyğəmbərləri bu dünyada görmək imkanımız yoxdur. Ancaq Qurani diqqətli oxuyaraq, peyğəmbər hekayələrinin üzərində dərin şəkildə təfəkkür edə

rək, onların yaşadığı şəraiti, nümayiş etdirdiyi nümunəvi davranışları zehnimizdə yaxşı canlandıraraq və izah edərək peyğəmbərləri tanıya bilərik. Onların üstün mənəviyyat, ağıl və səmimiyyətindən istifadə edə bilərik. Buna görə də hər insan bu kitabda oxuduqları üzərində yaxşı fikirləşməli, Hz.Yusifin və Hz.Yəqubun hikmətlərini yaxşı düşünməli və bunları gündəlik həyatında necə tətbiq edə biləcəyini öyrənməlidir. Başına gələn sıxıntı və çətinliklər qarşısında ümitsizliyə qapılırmı? Müsəlmanların çətin vəziyyətini görəndə “bunun düzəlməsi çətin işdir, əlimdən heç nə gəlməz” deyə düşünürmü? Əgər bu cür fikirləşirsə, bilməlidir ki, çox böyük qəflətdədir. Quyuya atılan, sonra qul kimi ucuz qiymətə satılan, çirkin böhtana məruz qalan, günahsız yerə zindana salınan, uzun illər də zindanda yaddan çıxan Hz.Yusifin səbrini, iradəsini və Allahdan ümidini heç vaxt üzməyən üstün imanını fikirləşməli, buna əsasən hərəkət edərək özünü mənasız ümitsizlikdən xilas etməlidir. Hz.Yusifin başına bir-birinin ardınca gələn və zahirən hər biri çətinlik kimi görünən bu hadisələrə baxmayaraq bir anda Allahın köməyi ilə qurtulduğunu və gözəl bir nemətə qovuşduğunu yaxşı fikirləşməlidir.

Günümüzdə baş verən hər hadisədə eynilə Hz.Yusifin həyatı kimi Allahın qüsursuz planının işlədiyini, Allahın hər hadisəni xeyir və hikmətlə yaratdığını əsla yaddan çıxarmayın. Unutmayın ki, Allah hər şeyə qadirdir. Ona iman gətirib səmimi olaraq Ona bağlanan, dininə xidmət etmək üçün ixlasla çalışan bəndələrinin həmişə yardımçısıdır. Möminlərə heç gözlənilməyən yerdən gözlənilməyən nemətlər verir. Onlara nəzərdə tutmadıqları yerdən kömək edir. İnsanın bircə vəzifəsi bu həqiqətə səmimi olaraq iman gətirmək və buna əsasən yaşamaqdır:

TƏKAMÜL YALANI

Darvinizm, yəni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə ortaya atılmış, ancaq heç bir müvəffəqiyyət qazana bilməmiş elmdən uzaq bir sayıqlamadan başqa bir şey deyil. Canlı aləmin cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə elmin kainatda və canlılarda çox açıq bir "nizam" olmasını sübut etməsi ilə çürümüşdür. Beləliklə, bütün kainatın və canlıların Allah tərəfindən yaradılması həqiqəti elm tərəfindən də sübut olunmuşdur. Təkamül nəzəriyyəsini ayaqda saxlaya bilmək üçün bu gün bütün dünyada aparılan təbliğat yalnız elmi həqiqətlərin təhrif edilməsinə, bu həqiqətlərin birtərəfli şəkildə izah olunmasına, elm görüntüsü altında söylənən yalanlara və yol verilən saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat da həqiqəti ört-basdır edib gizlədə bilmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixindəki ən böyük yalan olması faktı son 20-30 ildə elm dünyasında getdikcə daha yüksək səslə dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinistlərin iddialarının tamamilə yanlış olduğunu ortaya qoymuş və bu həqiqət bir xeyli alim tərəfindən qeyd edilmişdir. Ələlxüsus da ABŞ-da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi müxtəlif elm sahələrində çalışan alimlər darvinizmin artıq öz qüvvəsini itirdiyini görür, canlıların mənşəyini artıq yaradılış ilə açıqlayırlar.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutunu və yaradılışın dəlillərini başqa əksər çalışmamızda bütün elmi təfərrüatları ilə qeyd etdik və qeyd etməyə davam edirik. Ancaq bu məsələ çox əhəmiyyətli olduğu üçün burada da bir çox məsələləri xülasə etmək zəruri və faydalıdır.

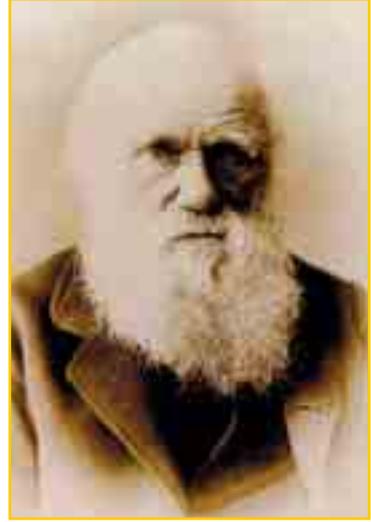
Darvini yıxan çətinliklər

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi kökləri ilə qədim Yunanıstana qədər gedib çıxan bir təlim olsa da, o, yalnız XIX əsrdə əhatəli şəkildə ortaya çıxdı. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə salan ən mühüm hadisə Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən "Cinslərin mənşəyi" adlı kitabı oldu. Darvin bu kitabda canlıların müxtəlif növlərinin Allah tərəfindən ayrı-ayrılıqda yaradılması gerçəyinə qarşı çıxırdı. Darvinə görə, bütün cinslər müştərək bir atadan gəlirdi və onlar zaman ötdükcə kiçik dəyişikliklər sayəsində bir-birindən fərqlənmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsinin heç bir maddi dəlili yox idi. O, özü də bunu qəbul edirdi ki, bu nəzəriyyə yalnız "ortaya atılan məntiqi fikir" idi. Hətta Darvinin öz kitabındakı "Nəzəriyyənin çətinlikləri" başlıqlı geniş hissədə də etiraf etdiyi kimi, bu nəzəriyyə bir çox mühüm sual qarşısında aciz qalır.

Darvin zənn edirdi ki, onun nəzəriyyəsinin qarşısında dayanan çətinliklər elmin inkişafı ilə aradan qaldırılacaq, yəni elmi kəşflər bu nəzəriyyənin elmi əsaslarını gücləndirəcək. O, bunu kitabının bir çox yerində bildirmişdi. Ancaq durmadan inkişaf edən elm Darvinin bu ümidlərinin tam əksinə olaraq, həmin nəzəriyyənin başlıca müddəalarını bir-birinin ardınca sarsıdırdı.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyəti üç əsas başlıqda in-

Çarlz Darvin

cələnə bilər:

1. Bu nəzəriyyə həyatın Yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını heç cür açıqlaya bilmir.

2. Darvinizm nəzəriyyəsinin ortaya atdığı "təkamül mexanizmləri"nin həqiqətdə təkmilləşdirici təsirə malik olduğunu göstərən heç bir elmi sübut yoxdur.

3. Daşlaşmış bitki qalıqları və torf qatları təkamül nəzəriyyəsinin irəli sürdüyü proqnozların tam əksini ortaya çıxarır.

Bu bölümdə qeyd edilən əsas müddəaları onların mahiyyəti baxımından incələyəcəyik.

Keçilə bilməyən ilk pillə: həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərini ibtidai dünyada təxminən 3,8 milyard il əvvəl meydana çıxan yeganə bir canlı hüceyrədən əmələ gəldiyini iddia edir. Tək hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə meydana gətirməsi və belə bir təkamül əgər həqiqətən də olubsa, bunun izlərinin daşlaşmış bitki qalıqlarında, torf qatlarında niyə tapılmaması darvinizm nəzəriyyəsinin cavablandırma bilmədiyi suallardır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül mərhələsinin ilk pilləsində dayanmaq lazımdır: bəhs edilən o "ilk hüceyrə" necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi yaradılışı rədd etdiyi və heç bir fəvqəltəbii müdaxiləni qəbul etmədiyi üçün "ilk hüceyrə"nin heç bir plan və nizam-intizam olmadan, təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə görə, cansız maddə təsadüflər nəticəsində ortaya canlı bir hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən əsas bioloji qanunlara zidd iddiadır.

"Həyat həyatdan gəlir"

Darvin öz kitabında həyatın mənbəyi barədə heç nə qeyd etməyib. Çünki onun dövründəki ibtidai elm canlıların çox sadə bir quruluşa malik olduğunu güman və iddia edirdi. Orta əsrlərdən bəri böyük etimad bəslənən və "spontan generasiya" adlanan nəzəriyyənin tərəfdarları cansız maddələrin təsadüfən bir yerə yığılıb canlı bir varlıq meydana gətirməsinə inanırdı. Bu dövrdə böcəklərin yemək qalıqlarından, siçanların isə buğdadan əmələ gəldiyinə şübhə etmirdilər. Bunu isbat etmək üçün hətta qəribə təcrübələr də aparılmışdılar. Çirkli bir parçanın üstünə bir az buğda qoyulmuş, bir qədər gözləyərlərsə, bu çulğaşmadan siçanların meydana gələcəyi zənn edilmişdi.

Çiy ətin qurd salması da həyatın cansız maddələrdən meydana gəlməsinə dəlil sayılırdı. Halbuki daha sonralar məlum olacaqdı ki, ətin üstündə yaranan qurdlar öz-özünə meydana gəlmir, milçəklərin gətirib ora qoyduğu gözlə görünməyən sürfələrdən çıxırlar.

Darvin özünün "Cinslərin mənşəyi" adlı kitabını yazdığı dövrdə isə elm dünyası belə hesab edirdi ki, bakteriyalar cansız maddədən meydana gəlir. Halbuki məşhur fransız bioloqu Luis Paster təkamülün əsası olan bu inancı Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra qəti olaraq rədd etdi. Paster apardığı çalışma və təcrübələrdən sonra gəldiyi nəticəni belə xülasə edirdi:

"Cansız maddələrin həyat əmələ gətirməsinə dair iddia daha qəti olaraq tarixin arxivinə verilmişdir" (Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, Marcel Dekker, New York, 1977, səh. 2)

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin gəldiyi nəticələrə qarşı uzun müddət mübarizə apardılar. Ancaq inkişaf edən elm can-

lı hüceyrənin mürəkkəb quruluşunu ortaya çıxarandan sonra həyatın öz-özünə meydana gəlməsi iddiasının çürüklüyü bir daha və qəti şəkildə aydın oldu.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusu ilə bağlı proseslərin önündə gedən ilk təkamülçü məşhur rus bioloqu Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930-cu illərdə ortaya atdığı bəzi tezislərlə canlı hüceyrənin təsadüfən meydana gələ biləcəyini isbat etməyə çalışdı. Ancaq onun bu axtarırları nəticəsiz qaldı. Oparin bunu etiraf etməyə məcbur oldu:

"Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi problemi təkamül nəzəriyyəsinə bütövlükdə əhatə edən ən qaranlıq məsələni təşkil edir" (Alexander I. Oparin, *Origin of Life*, Dover Publications, New York, (1936), 1953 (reprint), səh. 196)

Oparinin arxasınca gedən təkamülçülər həyatın mənşəyi mövzusu bir yerə çıxara bilmək üçün təcrübələr aparmağa səy göstərdilər. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyagər Stenli Miller tərəfindən 1953-cü ildə aparıldı. S.Miller ibtidai dünyanın atmosferində olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübə vasitəsilə birləşdirərək və bu reaksiyaya enerji əlavə edərək proteinlərin tərkibindəki bir neçə üzvi molekulu (aminoasit) sintez etdi. Həmin illərdə əhəmiyyətli bir mərhələ kimi təqdim olunan bu təcrübənin nəticəsiz qalması və təcrübədə istifadə edilən atmosferin gerçək dünya atmosferindən çox fərqli olması gələcək illərdə ortaya çıxacaqdı ("New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life", *Bulletin of the American Meteorological Society*, c. 63, noyabr 1982, ss. 1328-1330)

H Ə Z R Ə T İ Y U S İ F

Uzun müddət davam edən bu səssizlikdən sonra Millerin özü də istifadə elədiyi atmosferin həqiqi olmadığını etiraf etdi (Stanley Miller, *Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules*, 1986, səh. 7)

Həyatın mənşəyi məsələsini açıqlamaq üçün təkamülçülərin XX əsrdə apardığı bütün səylər nəticəsiz qaldı. San Dieqo Skripps İnstitutundan olan tanınmış geokimyəçi Ceffri Bada təkamülçü "Earth" jurnalında 1998-ci ildə nəşr edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir: "Bu gün XX əsr arxada qoyarkən hələ XX əsrə daxil olanda malik olduğumuz ən böyük həllini tapmamış problemlə qarşı-qarşıyıyıq: həyat Yer üzündə necə başladı?" (Jeffrey Bada, *Earth*, fevral 1998, səh. 40)

Təkamülçülərin ən böyük səhvlərindən biri də yuxarıda təmsili təsviri görünən və ibtidai dünya hesab etdikləri şəraitdə canlıların öz-özünə meydana gələdiyini fikirləşmələridir. Miller təcrübəsi kimi cəhdlərlə bu iddialarını sübut etməyə səy göstərmişlər. Ancaq elmi kəşflər qarşısında yenə məğlub olmuşlar. Çünki 1970-ci illərdə əldə edilən nəticələr «ibtidai dünya» adlandırılan dövrdəki atmosferin həyatın meydana gəlməsi üçün heç cürə əlverişli olmadığını sübut etmişdir.

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamül nəzəriyyəsinin həyatın mənşəyi mövzusunda çox ciddi çətinliyə düşməsinin əsas səbəbi ən sadə hesab edilən canlı orqanizmlərin inanılmayacaq dərəcədə qarınqarışıq quruluşa malik olmasıdır. Canlı varlığın hüceyrəsi insan övladının düzəltdiyi texniki məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən inkişaf etmiş laboratoriyalarında da cansız maddələri bir yerə yığaraq canlı hüceyrə əldə etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazım olan şərtlər heç vaxt təsadüflərlə izah edilməyəcək qədər çoxdur. Hüceyrənin əsaslarından biri olan proteinlərin təsadüfi olaraq sintezləşmə ehtimalı isə 500 aminoasitlik yuvarlaq bir protein üçün 10950-də 1-dir. Ancaq riyaziyyatda 1050-də 1-dən aşağı olanlar "imkansız" sayılır. Hüceyrənin nüvəsində yerləşən və özündə genetik bilginə gizlədən DNT molekulu isə inanılmaz bir məlumat bankıdır. Hesablamalara əsasən, insan DNT-sinin ehtiva etdiyi məlumat kağıza köçürülə bilsə, 500 səhifədən ibarət 900 cildlik bir kitabxana meydana gələ bilər. Bu nöqtədə çox maraqlı bir dilemma da var: DNT ancaq bəzi xüsusiləşmiş proteinlərin köməyi ilə cütləşə bilər. Ancaq bu proteinlərin sintezi də ancaq DNT-dəki məlumatlara uyğun olaraq həyata keçir. Bir-birinə bağlı olduqlarına görə cütləşmənin meydana gələ bilməsi üçün onların ikisinin də eyni anda mövcud olması lazımdır. Bu isə həyatın özü-özündən meydana gəlməsi barədəki ssenarini çətinliyə salır. San Dieqo Kaliforniya Universitetindən məşhur təkamülçü alim, professor Lesli Orgel (Leslie Orgel) "Scientific American" jurnalının 1994-cü ilin oktyabr ayındakı sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

"Son dərəcə kompleks quruluşlara sahib olan proteinlərin və

nuklein turşularının (RNT və DNT) eyni yerdə və eyni vaxtda təsadüf nəticəsində əmələ gəlməsi hətta ehtimaldan da həddindən artıq uzaqdır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Dolayısı ilə insan həyatın kimyəvi yollarla ortaya çıxmasının heç vaxt mümkün olması nəticəsinə gəlmək məcburiyyətində qalır" (Leslie E. Orgel, "The Origin of Life on Earth", Scientific American, c. 271, oktyabr 1994, səh. 78)

Şübhəsiz ki, əgər həyatın təsadüflərlə ortaya çıxmasının qeyri-mümkünlüyü təsdiqlənirsə, bu vəziyyətdə onun fəvqəltəbii şəkildə yaradıldığını qəbul etmək lazımdır. Bu həqiqət isə əsas məqsədi yaradılışı rədd etmək olan təkamül nəzəriyyəsinin açıq-aşkar mənasızlığını ortaya çıxarır.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinizm nəzəriyyəsini puç edən başqa ikinci böyük məsələ bu nəzəriyyənin "təkamül mexanizmləri" kimi ortaya atdığı iki anlayışın da əsl həqiqətdə heç bir təkmilləşdirici gücə malik olmamasının sübuta yetirilməsidir. Darwin ortaya atdığı təkamül iddiasını tam şəkildə "təbii seleksiya" mexanizminə bağlamışdı. Onun bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da görünürdü: "Cinslərin mənşəyi təbii seleksiya yolu ilə".

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir və təbiətdəki həyat mübarizəsində təbii şərtlərə uyğun olan güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən hürküdülən bir maral sürüsündə daha sürətli qaça bilənlər həyatda qalacaqlar. Beləliklə, maral sürüsü sürətlilərdən və güclülərdən meydana gəlməlidir. Ancaq bu mexanizm maralları əlbəttə, təkmilləş-

dirməz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Dolayısı ilə təbii seleksiya mexanizmi heç bir təkmilləşdirici gücə malik deyil. Darvin də bu həqiqətin fərqləndirici idi və "Cinslərin mənşəyi" kitabında "faydalı dəyişikliklər meydana gəlmədiyi vaxtda təbii seleksiya heç nə edə bilməz" demək məcburiyyətində qalmışdı (Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səh. 189)

Lamarkın təsiri

Yaxşı, bəs bu "faydalı dəyişikliklər" necə meydana gəldi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı daxilində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız biologu Lamarka görə, canlılar həyatları boyu məruz qaldıqları fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəsələ ötürürlər, nəsildən-nəslə ötürülərək yığılan bu xüsusiyyətlər nəticəsində isə yeni cinslər meydana çıxır. Məsələn, Lamark deyirdi ki, zürafələr ceyranlardan əmələ gəlirlər. Belə ki, hündür ağacların yarpaqlarını yemək üçün səy göstərərək onların nəsildən-nəslə boyları uzanıb.

Darvin də buna oxşar misallar gətirmiş, məsələn, "Cinslərin mənşəyi" kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların bir müddət sonra balinalara çevrildiyini iddia etmişdi (Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səh. 184)

Amma Mendel tərəfindən kəşf olunmuş və XX əsrdə inkişaf edən genetik elmi ilə öz qəti təsdiqini tapmış atavizm qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini qəti olaraq darmadağın etdi. Beləliklə, təbii seleksiya bütünlüklə təsirsiz bir mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətdən bir çıxış yolu tapmaq üçün 1930-cu illərin axırlarında "Müasir sintetik nəzəriyyə"ni, daha məşhur adı ilə desək, neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seleksiya konsepsiyasına "faydalı dəyişikliklərin səbəbi" kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərinə radiasiya kimi xarici təsirlərin, ya da köçürmə səhvləri nəticəsində meydana gələn pozuntuları əlavə etdi.

Bu gün dünyada təkamül adına hələ də qəbul edilən model neodarvinizmdir. Nəzəriyyə Yer üzündə olan milyonlarla canlı növünün, bu canlıların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız kompleks orqanlarının "mutasiyalara", yəni genetik pozuntulara əsaslanan bir mərhələ nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Ancaq nəzəriyyəni kəsərsiz edən açıq bir elmi həqiqət var: mutasiyalar canlıları inkişaf etdirməz, əksinə, onlara həmişə zərər verərlər.

Bunun səbəbi çax sadədir: DNT çox kompleks bir quruluşa malikdir. Bu molekul üzərində meydana gələn hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı genetik B.G.Ranganathan bunu belə açıqlayır:

"Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərliyə malikdir. Çox nadir hallarda meydana gəlirlər və ən yaxşı ehtimalla təsirsizdir. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamülçü bir inkişafa səbəb ola bilməyəcəyini göstərir. Onsuz da yüksək dərəcədə əlahiddələşmiş bir orqanizmdə meydana gələn təsadüfi bir hal ya təsirsiz olacaq, ya da zərərli. Bir qol saatında meydana gələcək təsadüfi dəyişiklik onu inkişaf etdirməyəcəkdir. Böyük ehtimalla ona zərər verəcək və ya ən yaxşı ehtimalla təsirsiz qalacaq. Bir zəlzələ bir şəhəri inkişaf etdirməz, əksinə, onu dağıdır" (B.G. Ranganathan, *Origins?*, The Banner Of Truth Trust, Pennsylvania, 1988)

Bu günə qədər heç bir faydalı mutasiya nümunəsi olmayıb. Bütün mutasiyaların zərərli olduğu müəyyənleşdi. Aydın oldu ki, təkamül nəzəriyyəsinin "təkamül mexanizmi" kimi göstərdiyi mutasiyalar həqiqətdə canlılara ancaq ziyan verən, onları şikəst edən bir genetik hadisədir. (İnsanlarda mutasiyanın ən çox görünən təsiri xərçəng xəstəliyidir) Əlbəttə, zərərverici bir mexanizm "təkamül mexanizmi" ola bilməz. Təbii seleksiya isə Darvinin də qəbul etdiyi kimi, "özbaşına heç nə edə bilməz". Bu həqiqət bizlərə təbiətdə heç bir "təkamül mexanizmi"nin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə isə təkamül deyilən xəyali mərhələ də ola bilməz.

Daşlaşmış qalıqlarda keçid formalarının izi yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi ssenarinin baş verməməsinin ən açıq sübutu isə daşlaşmış bitki qalığı qatları, torf laylarıdır. Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birindən törəmişdir. İlk canlı növü vaxt keçəndən sonra başqa formaya çevrilmiş və bütün cinslər bu şəkildə ortaya çıxmışdır. Nəzəriyyəyə görə, bu dəyişiklik yüz milyon illər boyu sürərək mərhələ-mərhələ davam etmişdir.

Bu vəziyyətdə iddia edilən uzun dəyişiklik müddəti boyunca saysız-hesabsız "ara cinslər" in meydana gəldiyini və yaşadığını qəbul etmək lazımdır. Məsələn, keçmişdə özündə balıq xüsusiyyətlərinin olmasına baxmayaraq, bir yandan da bəzi sürünənlərin xüsusiyyətlərini qazanmış yarı balıq-yarı sürünən canlılar yaşamış olmalı idi. Yaxud da sürünənlərin xüsusiyyətlərinə malik olarkən bir

410 milyon illik Coelacanth daşlaşmış qalığı (fosili - sağda) və bu bəliğin günümüzdəki şəkli (solda)

Təkamül nəzəriyyəsinin qarşısındakı ən böyük maneə daşlaşmış qalıqlar, yəni fosillərdir. Çünki bu qalıqlar canlı növlərinin aralarında heç bir təkamül keçid forması olmadığı halda, bir anda və qüsursuz quruluşları ilə ortaya çıxdıqlarını göstərir. Bu fakt növlərin ayrı-ayrı yaradıldığının sübutlarından biridir.

yandan da bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən-quşlar ortaya çıxmalı idi. Ancaq onlar keçid mərhələsində olduqları üçün şikəst, nöqsanlı və qüsurlu canlılar olmalı idilər. Təkamülçülər keçmişdə yaşadıklarına inandıqları bu nəzəri məxluqlara "ara keçid forması" adını verirlər.

Əgər həqiqətən keçmişdə bu cür canlılar yaşayıbsa, onda onların sayları və növləri milyonlarla, hətta milyardlarla olmalı idi. Və bu qəribə canlıların qalıqlarına mütləq daşlaşmış qalıqlarda, torf laylarında rast gəlinməli idi. Darvin "Cinslərin mənşəyi"ndə bunu belə açıqlamışdır:

"Əgər nəzəriyyə düzdürsə, cinsləri bir-birinə bağlayan saysız ara keçid növləri mütləq yaşamalıdır... Bunların yaşamasına dair sübutlar da təkcə daşlaşmış bitki qalıqları qatları arasında

tapıla bilər (Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 179.)

Darvinin puç olan ümidləri

XIX əsrin ortalarından etibarən dünyanın dörd bir tərəfində daşlaşmış qalıqlar tədqiq edilsə də, həmin laylarda bu ara keçid formalarına heç vaxt rast gəlinməyib. Aparılmış qazıntı və araşdırmalar zamanı əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə olaraq göstərdi ki, canlılar Yer üzündə birdən-birə, nöqsansız və qüsursuz bir şəkildə ortaya çıxıblar.

Tanınmış ingilis paleontoloqu Derek U.Eger özü təkamülçü olsa da bu gerçəyi belə etiraf edir:

"Problemimiz budur ki, geoloji layları, daşlaşmış qatları bütün təfərrüatı ilə araşdıranda, istər cinslər, istərsə də siniflər səviyyəsində olsun, davamlı olaraq həmişə eyni həqiqətlə qarşılaşırıq: mərhələli təkamüllə inkişaf edən deyil, Yer kürəsində birdən-birə meydana gələn qruplar görürük (Derek A. Ager, "The Nature of the Fossil Record", Proceedings of the British Geological Association, c. 87, 1976, səh. 133)

Yəni bütün canlı növləri daşlaşmış laylarda aralarında heç bir keçid forması olmadan, nöqsansız şəkildə ani olaraq ortaya çıxırlar. Bu isə Darvinin düşüncülərinin tam əksi və canlı növlərinin yaradıldığını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün özü-özündən təkmilləşməsinin, heç bir ata olmadan bir anda və qüsursuz olaraq ortaya çıxmasının yeganə izahı, o cinsin yaradılmasıdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

"Yaradılış və təkamül hazırda yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki mümkün açıqlamalardır. Canlılar dünyada üzərində ya tamamilə mükəmməl və nöqsansız bir şəkildə ortaya çıxmışdır, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmayıbsa, onda bir dəyişiklik mərhələsi sayəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərinin təkamülü yolu ilə meydana gəlməlidirlər. Amma onlar əgər qüsursuz və mükəmməl bir şəkildə ortaya çıxıblarsa, o halda sonsuz güc sahibi bir ağıl tərəfindən yaradılmalıdırlar (Douglas Y. Futuyma, Science on Trial, Pantheon Books, 1983, səh. 197)

Daşlaşmış qalıqlar da canlıların Yer üzündə qüsursuz və mükəmməl şəkildə ortaya çıxdığını göstərir. Yəni cinslərin mənşəyi Darvinin iddiasının əksinə olaraq təkamül deyil, yaradılışdır.

İnsanın təkamülü nağlı

Təkamül nəzəriyyəsini müdafiə edənlərin ən çox gündəmə gətirdiyi məsələ insanın mənşəyi məsələsidir. Bu məsələdəki darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın meymunabənzər bəzi məxluqlardan əmələ gəldiyini bildirir. 4-5 milyon il bundan əvvəl başladığı qəbul edilən bu mərhələdə müasir insanla onun əcdadları arasında bəzi "ara forma"ların yaşadığı iddia olunur. Həqiqətdə isə bütünlüklə xəyali olan bu ssenaridə dörd əsas "kateqoriya" sadalanır:

1. Australopithecus 2. Homo habilis 3. Homo erectus 4. Homo sapiens.

Təkamülçülər insanların guya ilk meymunabənzər əcdadlarına "cənub meymunu" mənasına gələn "Australopithecus" adını verirlər. Bu canlılar həqiqətdə nəslə tükənmiş bir meymun cinsindən başqa

bir şey deyil. İngiltərə və ABŞ-dan olan lord Soli Zakerman (Lord Solly Zuckerman) və prof. Çarlz Oksnerd (Charles Oxnard) kimi dünyanın iki məşhur anatomistinin Australopithecus nümunələri üzərində apardıqları çox əhatəli çalışmaları bu canlıların yalnız nəsləli kəsilmiş bir meymun cinsinə aid olmasını və onların insanlarla heç bir oxşarlığa malik olmadığını göstərmişdir (Solly Zuckerman, *Beyond The Ivory Tower*, Torlinger Publications, New York, 1970, ss. 75-94; Charles E. Oxnard, "The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt", *Nature*, c. 258, səh. 389)

Təkamülçülər insan təkamülünün sonrakı mərhələsini də "homo", yəni insan olaraq təsnif edirlər. İddialara görə, homo sırasındakı canlılar Australopithecuslar-dan daha çox inkişaf etmişdilər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fəsilləri ard-arda düzərək xəyali bir təkamül cədvəli təşkil edirdi. Bu cədvəl xəyalidir, çünki həqiqətdə bu müxtəlif siniflər arasında təkamül əlaqəsinin olduğu heç vaxt sübut edilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm müdafiəçilərindən biri olan Ernst Meyr (Ernst Mayr) "Homo sapiensə uzanan zəncir həqiqətdə itkindir" deyərək bunu qəbul edir (Y. Rennie, "Darwin's Current Bulldog: Ernst Mayr", *Scientific American*, dekabr 1992)

Təkamülçülər australopithecus-homo habilis-homo erectus-homo sapiens sıralamasını tərtibləyərkən bunların hər birinin ondan sonra gələnin atası olması təsvirini yaratmağa çalışırlar. Halbuki paleoantropoloqların son tapıntıları australopithecus, homo habilis və homo erectus-un dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıklarını sübut etmişdir (Alan Walker, *Science*, c. 207, 1980, səh. 1103; A.Y.Kelso, *Physical Anthropology*, 1. nəşr, Y.B.Lirincott Co., New York, 1970, səh. 221; M.D. Leakey, *Olduvai Gorge*, c. 3, Cambridge University Press, Cambridge, 1971, səh. 272)

Homo erectus sinifinə daxil edilən insanların bir hissəsi müasir dövrlərə qədər, homo sapiens neandertal və homo sapiens isə sapiens (müasir) insanla eyni şəraitdə yan-yanə yaşamışlar (Time, noyabr 1996)

Bu isə əlbəttə, bu siniflərin bir-birinin əcdadı olması iddiasının qüvvədə qalmadığını aydın şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universiteti (ABŞ) paleontoloqlarından Stefan Cey Quld (Stephen Jay Gould) özü bir təkamülçü olsa da, darvinizm nəzəriyyəsinin bu çətinliyini belə izah edir:

“Əgər bir-biri ilə paralel olaraq yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) cizgisi varsa, elə isə bizim nəsil ağacımıza nə oldu? Aydındır ki, bunların biri digərindən meydana çıxmış ola bilməz. Bunların biri digəri ilə müqayisə ediləndə təkamül nəticəsində bir inkişaf ardıcılığı göstərə bilmirlər” (S.Y. Gould, Natural History, c. 85, 1976, səh. 30)

Qısa, mətbuatda və ya dərs kitablarında qeyd edilən və xəyalların məhsulu olan bəzi "yarımeymun, yarınsan" canlıların şəkilləri ilə, yəni ancaq təbliğat yolu ilə güclə saxlanmağa çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsası olmayan nağıldan ibarətdir.

Bu mövzunu uzun illər araşdıran, xüsusilə Australopithecus fəsiləri üzərində 15 il tədqiqat aparan İngiltərənin ən məşhur və mötəbər alimlərindən biri lord Soli Zakerman özü bir təkamülçü idi, amma o da ortada meymunabənzər canlılardan insana gəlib çıxan həqiqi bir nəsil ağacının olmadığı nəticəsinə gəlmişdir.

Lord S.Zakerman bir də maraqlı bir "elm şkalası" hazırlamışdı. O, elmi olaraq qəbul etdiyi elm sahələrindən elmdən uzaq olaraq qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər bir cədvəl təşkil etmişdi. Lord

Məharətlə çəkilmiş bu yarı insan yarı meymun varlıqlara kitablarda və kütləvi informasiya vasitələrində tez-tez rast gələn bəzi adamlar insanın meymuna oxşar bir «canlının» təkamülü nəticəsində mövcud olduğuna inanır. Halbuki bu təsvirlər tamamilə təkamülçülərin xəyal güclərindən istifadə edərək çəkdiyi bir saxtakarlıq nümunəsidir.

S.Zakermanın bu cədvəlinə görə, elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra biologiya elmləri, sonra da sosial elmlər yerləşir. Cədvəlin sonunda, yəni elmdən ən kənar hesab edilən hissədə isə telepatiya, "altıncı hiss" kimi "hissdənənar dərk etmək" anlayışı, bir də "insanın təkamülü" vardır! Lord Zakerman cədvəlin bu hissəsini belə izah edir:

“Obyektiv gerçəkliyin sahəsindən çıxıb da bioloji elm olaraq qəbul edilən bu sahələrə, yəni hissdənənar idraka və insanın daşlaşmış tarixinin izah edilməsinə daxil olanda, təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir adam üçün hər şeyin mümkün olduğunu görürük. Belə ki, öz nəzəriyyələrinə qəti olaraq inanan bu adamların hətta bəzi ziddiyyətli qərarları eyni anda qəbul etməsi də mümkündür” (Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, Torlinger Publications, New York, 1970, səh. 19)

İnsanın təkamülü nağılı da öz nəzəriyyələrinə kor-koranə inanan bəzi insanların tapdıqları bəzi daşlaşmış qalıqları əvvəlcədən qəbul etdikləri fikirlərinə uyğun olaraq izah etməkdən ibarətdir.

Darvin düsturu!

Bura qədər qeyd etdiyimiz bütün texniki sübutlarla yanaşı təkamülçülərin necə cəfəng bir inanca malik olmasını bir də uşaqların da başa düşəcəyi qədər aydın bir misalla xülasə edək.

Təkamül nəzəriyyəsi canlı aləmin təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Dolayısı ilə bu iddiaya görə, cansız və şüursuz atomlar bir yerə yığılaraq əvvəlcə hüceyrəni, sonra da eyni atomlar hər hansısa bir şəkildə digər canlıları və insanı meydana gətirmişdir. İndi fikirləşək. Canlı aləmin əsasları olan karbon, fosfor, azot, potasium bircə canlı da meydana gətirə bilməzlər. İstəsəniz bu məsələdə bir "təcrübə" aparaq və təkamülçülərin əslində müdafiə etdikləri, ancaq uca səslə deyə bilmədikləri iddianı onların adından "Darvin düsturu" ilə incələyək.

Təkamülçülər canlı aləmin əsasını təşkil edən fosfor, azot, karbon, oksigen, dəmir, maqnezium kimi elementlərdən çoxlu sayda böyük çənin içinə bol miqdarda qoysunlar. Hətta adi hallarda olmayan, ancaq bu qarışıqın içinde olmalıdır dedikləri bəzi ləvazimatları da bu çənə əlavə etsinlər. Qarışıqların içinə istədikləri qədər aminosit, istədikləri miqdarda da (birinin də təsadüfən meydana gəlmə ehtimalı 10^{-950} olan) protein doldursunlar. Bu qarışığa istədikləri kimi istilik və rütubət versinlər. Bunları istədikləri inkişaf etmiş cihazlarla qarışdırınlar. Çənlərin yanına da bu dünyanın ən məşhur alimlərini dəvət etsinlər. Bu mütəxəssislər atadan oğula, nəsildən nəsle ötürülərək növbə ilə milyardlarla, hətta trilyonlarla il davamlı olaraq çənlərin yanında gözləsinlər. Bir canlının meydana gəlməsi üçün hansı şərtlərin mövcud olmasına inanırlarsa, hamısından istifadə etmək sərbəst olsun. Ancaq nə edirlərsə-etsinlər, o çənlərdən qətiyyənlə bir canlı çıxara bilməyəcəklər. Zürafələri, şirləri, arıları,

bülbülləri, tutuquşuları, atları, delfinləri, gülləri, zanbaqları, qərənfilləri, bananları, portağalları, almaları, xurmaları, pomidorları, yemişləri, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuzquşularını, qırqovulları, müxtəlif rəngli kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Burada adını qeyd etdiyimiz bu canlı varlıqların tək bir hüceyrəsini də əldə edə bilməzlər.

Qısaı, şüursuz atomlar bir yerə yığılaraq hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər. Sonra yeni bir qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə ayıran, daha sonra bir-birinin ardınca fərqli qərarlar verən, elektron mikroskopunu kəşf edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskopun altında incələyən professorları da əmələ gətirə bilməzlər.

Maddə ancaq Allahın üstün yaratması ilə canlı ola, həyat tapa bilər. Bunun əksini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi isə təfəkkür və idraka tamamilə zidd olan bir cəfəngiyyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar ətrafında bir az düşünmək, haqqında yuxarıda danışılan nümunədə olduğu kimi, bu həqiqəti də aydın şəkildə göstərir.

Gözdəki və qulaqdakı texnologiya

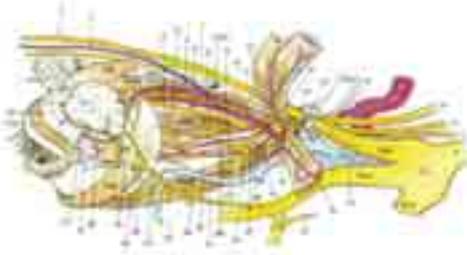
Təkamül nəzəriyyəsinin heç vaxt izah edə bilməyəcəyi başqa bir məsələ isə gözdəki və qulaqdakı mükəmməl hissetmə (lamisə) keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl "necə görürük?" sualına qısa da olsa cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözə tərs olaraq düşürlər. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnalına çevrilir və beynin arxa tərəfindəki görmə mərkəzi deyilən kiçik bir nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalı sıra ilə davam edən

icraatlardan sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü olaraq hiss edilir və görülür.

Bu məlumatdan sonra indi bir az fikirləşək. Beyin işıq üçün qapalıdır. Yəni beynin içi qapqaranlıqdır, işıq beynin olduğu yerə qədər gedib çıxa bilməz. Görüntü mərkəzi deyilən yer zülmət qaranlıq, işığın heç vaxt çata bilmədiyi, bəlkə də heç vaxt rast gəlmədiyiniz qədər qaranlıq bir yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlığında işıqlı, parlaq bir dünyanı seyr edirsiniz. Həm də bu o qədər aydın və keyfiyyətli bir görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası da hər cür imkan sahibi olmasına baxmayaraq, bu görüntünü əldə edə bilməmişdir. Məsələn, hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın. Sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza nəzər salın. İndi gördüyünüz aydınlıq və keyfiyyətdəki bu görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın bir görüntünü sizə dünyanın bir nömrəli televizor şirkətinin istehsal etdiyi ən mükəmməl televizor ekranı da verə bilməz. 100 ildir minlərlə mühəndis bu aydınlığı əldə etməyə çalışır. Bunun üçün fabriklər, nəhəng təsisatlar qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və layihələr hazırlanır. Yenə də bir televiziya ekranına baxın, bir də əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizor ekranı sizə ikiölçülü bir görüntü göstərir, halbuki siz üçölçülü, dərin bir perspektivi görürsünüz.

Uzun illərdir on minlərlə mühəndis üçölçülü televizor hazırlamağa, gözün görmə keyfiyyətinə yiyələnməyə səy göstərir. Bəli, üçölçülü televizor sistemini hazırlaya bildilər, ancaq onu da eynəksiz görmək mümkün deyil. Bu, eyni zamanda süni bir üçölçülü sistemdir. Arxa tərəf daha bulanıq, qarşı tərəf isə kağızdan hazırlanmış dekorasiya kimi görünür. Heç vaxt gözün gördüyü qədər dəqiq

Gözü və qulağı kamera və səs yazan cihazlarla müqayisə edəndə bu orqanlarımızın qeyd edilən texnologiya məhsullarından daha mürəkkəb, daha həssas, daha qüsurusuz quruluşlara malik olduqlarını görürük.

və keyfiyyətli bir görüntü ola bilməz. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi baş verir.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və dəqiq görüntünü təşkil edən mexanizmin təsadüfən meydana gəldiyini iddia edirlər. İndi bir adam sizə otağınızın bir küncündəki televizorun təsadüflər nəticəsində meydana gəldiyini, "atomlar bir yerə toplandı və bu göstərən cihazı meydana gətirdi" desə, nə fikirləşərsiniz? Minlərlə adamın bir yerə yığışaraq düzəldə bilmədiyini şüursuz atomlar necə edə bilər?

Gözün gördüyündən daha ibtidai olan bu görüntünü meydana gətirən cihaz təsadüfən meydana gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi aydın məsələdir.

Bu məsələ qulaq üçün də eynidir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri

qulaq çömçəsi vasitəsilə yığıb orta qulağa ötürür. Orta qulaq aldığı səs tirtəyişlərini gücləndirərək daxili qulağa ötürür. Daxili qulaq da bu tirtəyişləri elektrik siqnallarına döndərərək beyinə göndərir. Eynilə görmə məsələsində olduğu kimi eşitmək icraatları da beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Gözdəki vəziyyət qulaq üçün də qüvvədə qalır, yəni beyin işığa olduğu kimi səsə də qapalıdır, səsi keçirmir. Dolayısı ilə ətraf nə qədər gurultulu olsa da, beynin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq ən dəqiq səslər beyində hiss edilir. Səs keçirməyən beynimizdə bir orkestrin simfonialarını eşidərsiniz, izdihamlı bir məkanın bütün gurultusunu eşidərsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beynimizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada mütləq bir səssizliyin hakim olduğu görünəcək.

Dəqiq bir görüntü əldə edə bilmək üçün indiyə qədər texnologiyadan necə istifadə edilsə, səs üçün də eyni səylər on illərdir ki, davam edir. Səsi qeyd etmək cihazları, çoxlu elektrik aləti, səsi qeyd edən musiqi sistemləri bu səylərin bəzilərinin nəticələridir. Ancaq bütün bu texnologiyaya, bu texnologiyada işləyən minlərlə mühəndisə və mütəxəssisə baxmayaraq, qulaqdakı dəqiq və keyfiyyətli bir səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi alətini fikirləşin. Səsi qeyd edəndə mütləq səsin bir hissəsi itir və ya az da olsa mütləq xırıltılı əmələ gəlir. Musiqi cihazını açanda musiqi başlamamışdan əvvəl bir xırıltılı səsi mütləq eşidəcəksiniz. Ancaq insan bədənindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər çox dəqiq və qüsursuzdur. Bir insan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi xırıltılı və ya pozuntulu səs hiss etməz, səs necədirsə, onu tam və dəqiq olaraq eşidir. Bu vəziyyət insan yaradıldığı gündən indiyə qədər bu cürdür.

Bu günə qədər insan oğlunun istehsal etdiyi, hazırladığı heç bir

görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və uğurlu bir lami-sə sistemi ola bilməmişdir.

Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunlardan başqa çox böyük həqiqət var.

Beynin içindəki görən və eşidən şüür kimə aiddir?

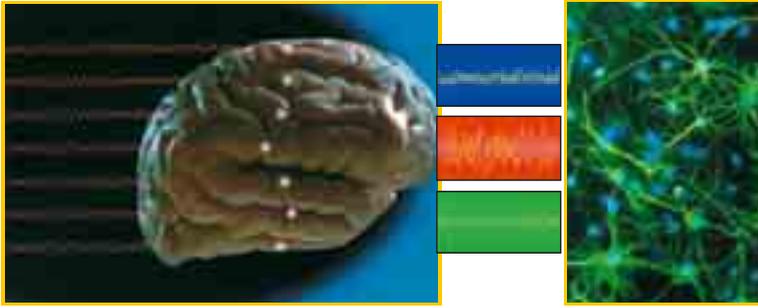
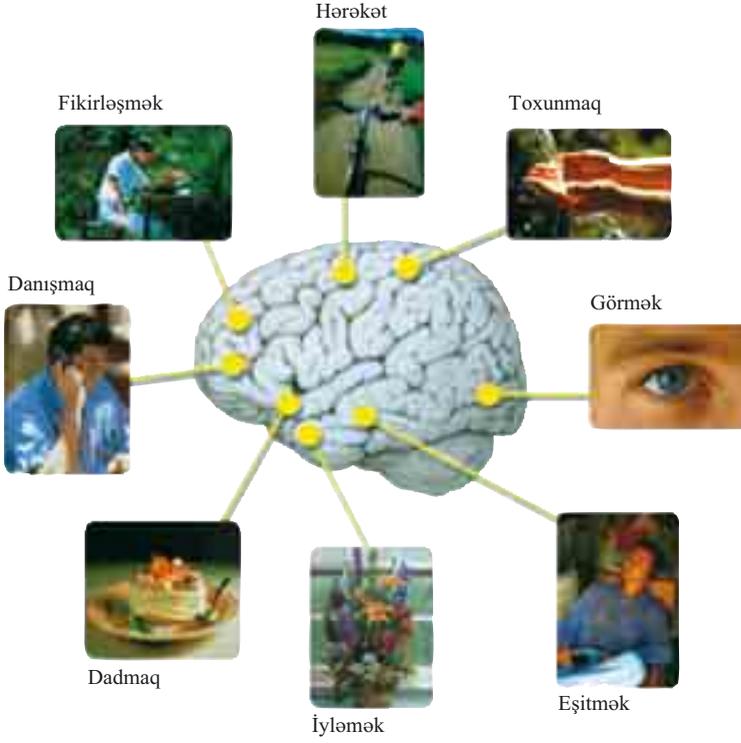
Beynin içində cürbəcür rəngli bir dünyanı seyr edən, simfoniya-ları, quşların səsini eşidən, çiçəkləri iyləyən kimdir?

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn xəbərdarlıqlar elektrik siqnalı olaraq beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə meydana gəlməsinə dair çoxlu təfərrüatlar oxuya bilərsiniz. Ancaq bu məsələ haqqındakı həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz ki, beyində bu elektrik siqnallarını görüntü, səs, iy və hiss olaraq qavrayan kimdir? Beynin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüür var. Bu şüür kimə aiddir?

Əlbəttə, bu şüür beyni təşkil edən sinirlərə, yağ təbəqəsinə və sinir hüceyrələrinə aid deyil. Buna görə də hər şeyin maddədən ibarət olduğunu zənn edən darvinist materialistlər bu suallara heç vaxt cavab verə bilmir. Çünki bu şüür Allahın yaratdığı ruhdur. Ruh görüntünü seyr etmək üçün gözə, səsi eşitmək üçün qulağa ehtiyac hiss etməz. Bunlardan da başqa fikirləşmək üçün beyinə də ehtiyacı olmaz.

Bu aydın və elmi həqiqətləri oxuyan hər bir insanın beynin daxilindəki bir neçə santimetrlik, qapqaranlıq məkana bütün kainatı üçölçülü, rəngli, kölgəli və işıqlı olaraq sıığışdıran Allahı fikirləşib, Ondən qorxub Ona sığınması lazımdır.

HƏZRƏTİ YUSİF

Həyatımızı beynimizin içində yaşadığımızı fikirləşək. Gördüyümüz insanlar, iylədiyimiz güllər, qulaq asdıqlarımız, daddığımız meyvələr, əlimizdə hiss etdiyimiz nəmlik... Bunların hamısı beynimizdə meydana gəlir. Əslində isə beynimizdə nə rənglər, nə səslər, nə də görüntülər var. Beynimizdə ola biləcək yeganə şey elektrik siqnallarıdır. Qısası, biz beynimizdə elektrik siqnallarının meydana gətirdiyi bir dünyada yaşayırıq. Bu bir fikir və ya güman deyil, dünyanı necə dərk etməyimizlə əlaqəli elmi bir izahdır.

Materialist inanc

Bura qədər araşdırdığımız təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərlə açıq şəkildə ziddiyyət təşkil edən bir iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi haqqındakı iddiası elmə ziddir, ortaya atdığı təkamül mexanizmlərinin heç bir təkmilləşdirici təsiri yoxdur və dünyanın daşlaşmış qatları darvinizm nəzəriyyəsinin vacib saydığı keçid formalarını yaşamadıqlarını göstərir. Buna görə də təkamül nəzəriyyəsinin əlbəttə ki, elmə zidd bir fikir kimi kənara atılması lazımdır.

Tarix boyu təkamül modeli kimi bir çox düşüncə sistemi elmin gündəmindən çıxarılmışdır. Amma təkamül nəzəriyyəsinə təkidlə elmi gündəmə gətirmək istəyirlər. Hətta bəzi adamlar bu nəzəriyyənin tənqidini "elmə hücum" kimi qələmə verməyə çalışır. Görəsən nəyə görə?

Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi mühitlər üçün heç cür əldən buraxılmayacaq ehkamçı bir inanc olmasıdır. Bu adamlar materialist fəlsəfəyə kor-koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiətə verilə biləcək yeganə materialist izah olduğu üçün mənimsəyirlər.

Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf da edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və tanınmış təkamülçü olan Riçard Levontin "əvvəlcə materialist, sonra alim" olduğunu belə etiraf edir:

“Bizim materializmə bir etiqadımız var, aprior (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru sayılan, təcrübədən asılı olmayan, təcrübədən qabaq mövcud olan) bir inancdır bu. Bizi dünyaya materialist bir açıqlama gətirməyə məcbur edən şey elmin istiqamət və qaydaları deyil. Əksinə, materializmə olan aprior bağlılığımız üzündən

dünyaya materialist açıqlama gətirən araşdırma üsullarını və qavramları təqdir edirik. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də ilahi bir açıqlamanın səhnəyə daxil olmasına icazə verə bilmərik” (Richard Lewontin, "The Demon-Haunted World", The New York Review of Books, 9 yanvar 1997, səh. 28)

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq ucbatından yaşadılan bir ehkam olmasının açıq ifadəsidir. Bu ehkam maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Buna görə də cansız, məntiqsiz maddənin həyatı yaratdığına inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, qaplanların, bəcəklərin, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların cansız maddənin öz içindəki dəyişikliklərə, yəni yağan yağışla, çaxan şimşəklə onun içindən meydana gəldiyini qəbul edir. Həqiqətdə isə bu, həm ağla, həm də elmi gerçəkliklərə zidd qənaətdir. Amma darvinistlər "ilahi bir açıqlamanın səhnəyə girməməsi" üçün bu qənaəti müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə əvvəlcədən qəbul edilmiş materialist düşüncə ilə baxmayan hər kəs isə bu açıq gerçəyi görəcəkdir: **"Bütün canlılar üstün bir gücə, məlumata və ağla sahib olan bir Yaradanın əsərləridir. O Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, canlıları da yaradıb şəkilləndirən Allahdır"**.

Təkamül nəzəriyyəsi bəşər tarixinin ən təsirli sehridir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, əvvəlcədən qəbul edilmiş mənfi fikirləri olmayan, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmayan, ancaq aqlını və məntiqini işlədən hər bir insan elmdən və mə-

dəniyyətdən uzaq olan cəmiyyətlərin xurafatlarını əks etdirən təkamül nəzəriyyəsinin inanılması mümkün olmayan bir iddia olduğunu asanlıqla başa düşəcəkdir.

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içinə çoxlu atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışmasından vaxt ərzində fikirləşən, dərk edən, kəşflər edən professorların, tələbələrin, Eynşteyn, Hubbl kimi elm adamlarının, Frenk Sinatra, Çarlton Heston kimi sənətçilərin, bununla yanaşı ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları, professorlar, mədəni, təhsilli insanlardır. Buna görə də təkamül nəzəriyyəsi üçün "dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehiri" ifadəsini işlətmək daha münasib olacaq. Çünki bəşər tarixində insanların aqlını başından bu dərəcədə alan, ağıl və məntiqlə fikirləşməsinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan bir başqa inanc və ya iddia da yoxdur. Bu, bəzi afrikalı qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının günəşə sitayiş etməsindən, Hz.İbrahimin tayfasının öz əlləri ilə düzəltdiyi bütələrə, Hz.Musanın xalqının qızıldan düzəltdiyi buzova sitayiş etməsindən daha dəhşətli və qəbuledilməz bir korluqdur. Həqiqətdə bu vəziyyət Allahın Quranda işarə etdiyi bir ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların idrak qabiliyyətinin qapanacağını və həqiqətləri görməkdə aciz vəziyyətə düşəcəyini əksər ayələrində bildirir. Bu ayələrdən bəziləri bunlardır:

"Həqiqətən, inkar edənləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da onlar üçün birdir, iman gətirməzlər. Allah on-

Qədim dövrlərdə timsaha sitayiş edən adamların etiqları nə dərəcədə təəccüblü və məntiqsizlik idisə, hazırda darvinistlərin inanları da eyni tərzdə ağılsızlıqdır. Darvinistlər təsadüfləri, cansız və şüursuz atomları yaradıcı güc olaraq qəbul edirlər, hətta buna dinə bağlanan insanlar kimi sarılırlar.

ların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir!" ("Bə-qərə" surəsi, 6-7)

"...Onların qəbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kimidirlər, bəlkə də daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır!" ("Əraf" surəsi, 179)

Allah başqa ayələrdə isə bu insanların möcüzələr görsələr də inanmayacaq qədər sehləndiklərini belə bildirir:

"Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və onunla durmadan yuxarı dırmaşsalar, yenə də "Gözümüz bağlanmış, biz sehlənmişik" deyərlər" ("Hicr" surəsi, 14-15)

Bu qədər geniş bir kütlənin üzərində bu sehri təsirli olması, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildir bu

sehrin pozulmaması isə sözlərlə deyilə bilməyəcək qədər heyrətə-təmiz bir vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın imkan xaricində olan ssenarilərə, cəfəngiyyat və məntiqsizliklərlə dolu iddialara inanması aydın ola bilər. Ancaq dünyanın dörd bir tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani bir qərarla bir yerə yığılıb, fəvqəladə bir təşkilatlanma, nizam-intizam, ağıl və şüur göstərib qüsursuz bir sistemlə işləyən kainatı, canlı aləm üçün uyğun olan hər cür xüsusiyyətə sahib olan Yer planetini və saysız kompleks sistemlə təchiz edilmiş canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehrdən başqa bir izahı və adı yoxdur.

Həmçinin Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi adamların etdiyi sehlərlə insanları təsir altına aldıklarını Hz.Musa və firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz.Musa firona haqq dini başa salanda firon Hz.Musaya öz "elmlə sehrbazları" ilə insanların yığışdıqları bir yerdə qarşılaşmalarını istəyir. Hz.Musa sehrbazlarla qarşılaşanda əvvəlcə sehrbazlara onların mərifətlərini göstərməsini əmr edir:

"(Musa:) "Siz atın!" dedi. Onlar (əllərindəkini yerə) atdıqda adamların gözlərini bağlayıb onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər" ("Əraf" surəsi, 116)

Göründüyü kimi, fironun sehrbazları gözbağlamalarla - Hz.Musa və ona inananlar istisna olmaqla - insanların hamısını sehləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarının əvəzində Hz.Musanın göstərdiyi dəlil onların bu sehrini, ayələrin ifadəsi ilə desək, "uydurub düzəldikləri bütün şeyləri udmuş", yəni təsirsiz hala gətirmişdir:

"Biz də Musaya: "Əsamı tulla!" deyə vəhy etdik. Bir də baxıb gördülər ki, əsa onların uydurub düzəltdikləri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltdikləri yalanlar isə batil oldu. Sehrbazlar orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər" ("Əraf" surəsi, 117-119)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, əvvəl insanları sehləyərək öz təsiri altına alan bu adamların etdiklərinin bir saxtakarlıq olmasının üzə çıxıb təsdiqlənməsindən sonra, qeyd edilən adamlar pis vəziyyətə düşmüşdülər. Günümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elm pərdəsi altında çox cəfəng iddialara inananlar və bunları müdafiə etməyə həyatlarını həsr edənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə açığa çıxanda və "sehr pozulanda", onlar da pis vəziyyətə düşəcəklər.

Həmçinin təxminən 60 yaşına kimi təkamül nəzəriyyəsini müdafiə edən və ateist filosof olan, ancaq daha sonra həqiqətləri dərk edən Malcolm Muggeridge təkamül nəzəriyyəsinin yaxın gələcəkdə düşəcəyi vəziyyəti belə açıqlayır:

“Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrin gələcəyin tarix kitablarında ən böyük gülünc vəziyyətlərdən biri olacağına inandım. Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən olan bir nəzəriyyənin inanılmaz bir sadələvhlüklə qəbul edilməsini heyret içində qarşılayacaqlar” (Malcolm Muggeridge, *The End of Christendom*, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səh. 43)

Bu gələcək uzaqda deyil, əksinə, çox yaxın bir gələcəkdə insanlar "təsadüflər" in tanrı ola bilməyəcəyini başa düşəcəklər və təkamül nəzəriyyəsi bəşər tarixinin ən böyük yalanı və ən şiddətli sehiri olaraq tanıtılacaq. Bu şiddətli sehr böyük sürətlə dünyanın dörd bir tərəfində özünün insanlar üzərindəki təsirini azaltmağa başlamışdır. Təkamül yalanının sirrini öyrənən əksər insanlar bu yalana necə inandıqlarını heyrət və təəccüb içində götür-qoy edirlər.

**“Sən pak və müqəddəssən!
Sənin bizə öyrətdiklərimdən başqa
biz heç bir şey bilmirik.
Hər şeyi bilən, hikmət sahibi Sənsən”
 (“Bəqərə” surəsi, 2/32)**

